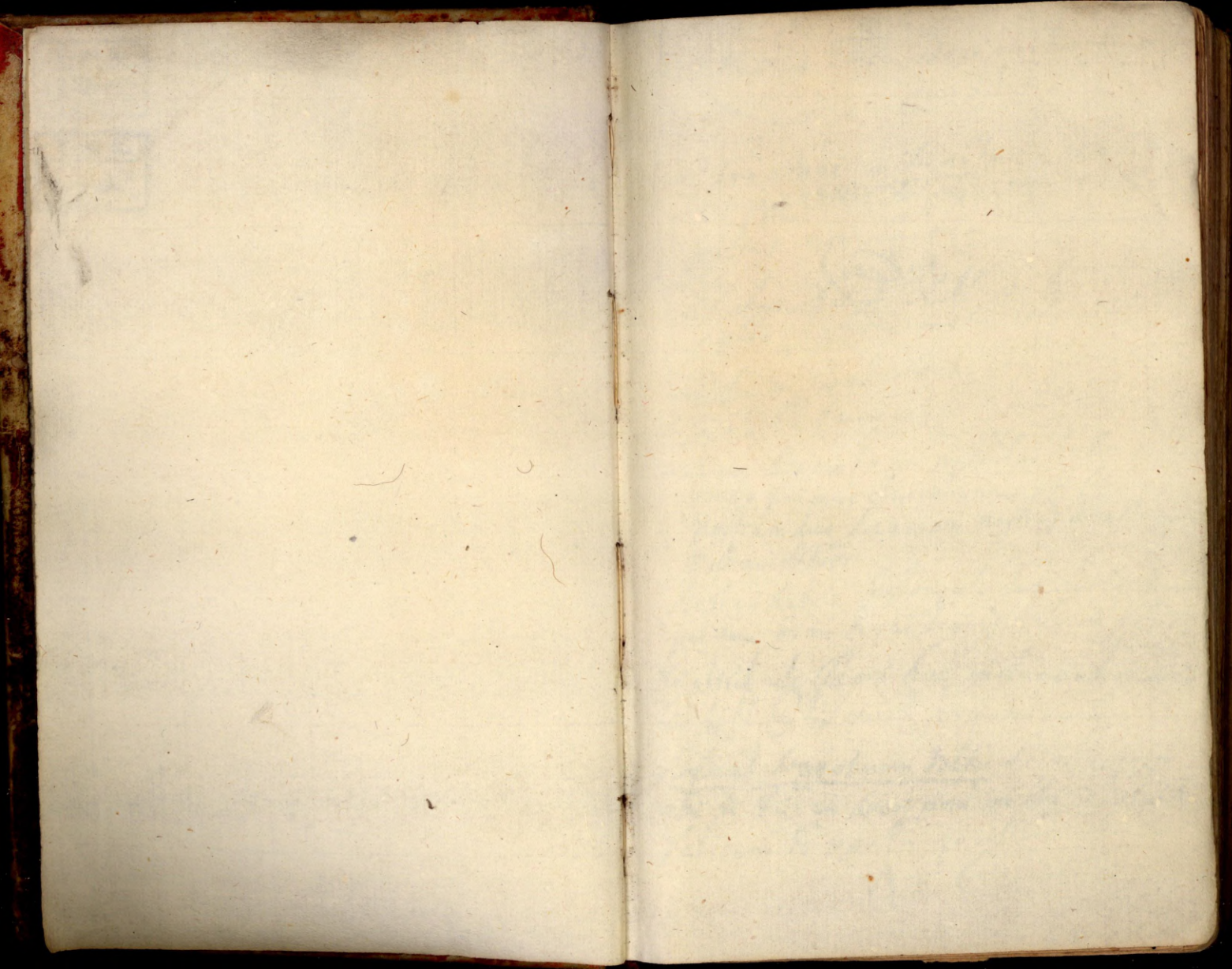

Т-Н К.
~~1372 Т.~~
~~1123а~~

Т-Н К.
I. 1143_а

RMK. I. 1173a

(telig)

Notitia ai Frode Done mihi plurimif
reuerentia hinc in ^{reuerentia} dilectis
et via? Done mihi literas exaratas
magno Cordis solatio accipi. Et
quibus non paruum solatium est.
Admodum Rele pater in illis
pater paterne mihi colendissime
mihi in Froda Done Via dond mihi
et allatum.

Letten duo ambo pro nostri duo Letten vultu
ambo fuimus duo fuimus pro fuimus
nostrum duo harman nostrum tres Regien
nostrum etuor

Letten ketore lösböngük duo duo offerim
pro bini bini terni terni et terni et terni
Kialtsed idle Cama huc in clamaunt. accura
Ki költ et ha venit no germinavit.

Lösböngük hoggot nem vultu saluta quod
ibi n. fuj in Luro pone me ibi n. adfui
Felicem te reputa quod me adfui
Contigerit

meg halt meg halt az Giganjok a Vajdaja
Fölön lötölött mind az egyf andejdaja
del habonolott mind az egyf Campanija
mei firata egyf Giganj familija
iszrik Cucubeze Naile Vitenj
Nade Nade proven dake ochez dake
ochez ochez penulau more dadeq
i Vajdare fiji hijat Koppa Kontjast
Keremepen monda jg faj. Fuzkeo llo
Garcrok meg egy foltavskit jorohtetel
volnu
az utai bir elirt volna. orilög
Lokolba isz pizze.

Edej llo hevi legjich Gjinmeken
Föl gizonj Crak el bijdoskodon
la torokhil mind njaiunkat elven
Farhat mai egy fijo kinet lebet
elvilagon oljan nagy buja isz pizze
meg fiam vord fel ana Dep. Papua
crot. Kivel együtt Gyöncrön Loptal
Lisba hazat vagon nekem oljan

JOH. AMOS COMENII
ORBIS SEN-
SUALIUM PICTUS
BILINGVIS.

Hoc est:

Omnium fundamentalium in mundo

rerum, & in vitâ actionum,
PICTURA ET NOMENCLATURA.

Latina & Hungarica.

A' Látható Világ,

két-féle nyelven.

az az:

Minden derekassabb ez világon lévő dolgoknak
és ez életben-valo cselekedeteknek
le-ábrázolása,
és Deák s-Magyar meg-nevezése.

Mof. I. Könyv. 2. Rész. 19. s' 20. verf.

Es vivé az UR ISTEN az Adámhoz a földön lévő minden
állatokat, és az ég-alatt repeső minden madarakat,
hogy látná, miném névvel nevezné azokat. Es ada
az Adám minden állatoknak, és az égi madaraknak,
és minden mezei vadaknak, tulajdon neveket.

CORONÆ.

Typis & Sumptibus PETRI PFANNENSCHMIEDII,
impressit Nicolaus Molitor. Anno 1675.

Elöl-járó Beszéd.

Z tudatlanság-ellen-való orvosság a' Tudomány, melyet az Oskolákban kell az elmékbe belé-önteni: de illy formán, hogy az igaz, tőkélletes, világos és derék tudomány legyen. Igaz fog az lenni, hogy-ha sem nem tanítanak sem nem tanulnak egyebet annál, a' mi ezen életre hasznos; hogy valaha ne legyen valakinek oka eképpen panaszkodni: a' mit szükségesképpen tudnunk kellene, azt nem tudgyuk, mivel azt, a' mi szükséges, meg nem tanítottuk. Tőkélletes fog az lenni: hogy-ha el-készítetik az elme a' bölcseségre, a' nyelv az ékecsen-szólásra, és a' kezek ez világi életre tartozandó dolgoknak serény véghez-vitelire: ez lesz ennek az életnek ama' főja és java, tudni-illik, okoskodni, (bölcselkedni) cselekedni és szólni. Világos fog az lenni, és ez által állandó és derék-is, hogy-ha semmi dolog, a' melyet tanítanak és tanulnak, nem lesz homályos avagy őszve-egyeledett és zűrzavaros; hanem inkább nyilván-való, egymástól meg-választott, és rendesen el-osztva, valamint a' kezünk újjai. Ennek a' dolognak ez az ő fundamentoma, hogy az mi érzékenségekkel meg-fogható dolgok, az érzékenségeknek igazán eleikben adattassanak, hogy az ember meg-értbessé azokat. Azt mondom, és fen-szóval ísmét azt mondom, hogy ez az utolsó dolog minden egyéb dolgoknak fundamentoma: mivel sem okosan valamin véghez nem vihetünk, sem nem-is szólhatunk okosan,

fan,

han, hogy-ha azokat a' dolgokat, melyeket véghez kell vinni, és a' melyekről szót kell tenni, előbb igazán mind meg nem értjük. Nincsen pedig semmi-is az értelemben, hogy-ha az előtt nem volt az érzékenségekben. Hogy-ha azért az érzékenségek, a' dolgok-között-való különbségeknek igaz meg-értésiben, szorgalmazatosan gyakoroltatnak, az szintén annyit térszen, mint-ha valaki az egész bölcseségnek, és az egész bölcs ékecsen-szólásnak, és minden okos erre az életre tartozandó cselekedeteknek fundamentomát, fel-vetné. Az mely dolog, mivel közönségesen el-benyéllik az Oskolákban, és olyakat hagyunk a' tanítványoknak meg-tanítani, a' melyeket sem nem értenek, sem igazán az érzékenségeknek le nem ábrázoltattanak avagy eleikbe nem adattattanak, azért ez következik belőle, hogy mind a' tanítás, mind a' tanulás nehezen esik, mind pedig kevés hasznót-is hoz magával.

Imé azért egy új, és Oskolákat segítő eszköz! Minden ez világon lévő leg-derekasabb dolgoknak, és ebben az életben-való cselekedeteknek le-ábrázolása, és nevéken-való meg-nevezése! Melyen hogy ne neheztesse által-menni tanítványokkal, ti jámbor Mesterek, imé azért kevés szóval meg-mondom, micsoda hasznót kellesték néktek abból várnotok.

Kicsiny könyvecske ez, a' mint láttjátok: mindazonáltal, az egész Világnak és az egész nyelvnek rövid Summába foglalása, rakva képekkel, neveknek elől-szám-lálatásával, és a' dolgoknak meg-íratásával.

I. A' képek, minden látható dolgoknak (melyekre az láthatatlanok-is néminémüképpen vitetnek) az egész Világban.

lágban, le-ábrázolási, és ugyan szintén azon rendel, a' mi-
neművel a' nyelveknek ajtajában meg-irattattam; és
olgy teljessen, hogy semmi szükséges és derekas dolog abból
ki nem hagyatott.

II. A' meg-nevezések, a' minden képek-felibe hely-
beztetett fellyúl-való íráások avagy titulufok, melyek az
egész dolgot közönséges névvel ki-mondgyák s'-jelentik.

III. A' meg-íratások, a' képek részenként s' olly saját nevekkal-való meg-magyarázási avagy meg-fejtési, hogy az a' szám-jedző-ből, a' melly a' képek minden része, és annak neve mellé vagyon téve, mindenkor meg-mutattya, miként szolgáljon egyik a' másira.

Ezen ilyen formán ki-szerzett könyvecske, úgy remé-
lem, hogy használni fog: először, az elméknek édesfete-
sre, hogy az Oskola dolgát ne vélyék kinnak lenni, ha-
nem gyönyörűségnek. Mert az nyilván-való dolog, hogy
a' gyermekek (csak nem csecsemőségektől-fogva) a' képek-
ben gyönyörködnek, szemeket-is ilyen látni-való dolgok-
kal örömezt legeltetik. A' ki pedig azt végben-viszi, hogy
a' bölcseségnek kertecskéjéből ki-veszteffennek az ijezgető-
dolgok, az nagy munkát vitt véghez.

Másodszor használni fog ezen könyvecske, az figyelmeztetésnek fel-serkentetésére, a' dolgokhoz-való köteleztetésére, és napról napra-való meg-éleltetésére: ez-is pedig nagy dolog.

Mert az érzékenységek (a' gyenge gyermekeknek leg-
főbb vezérői, úgy-mint a' kiknél az elme a' tetstetlen dol-
goknak meg-ismérésére magát fel nem emelheti) minden-
kor az ellenek-vettett dolgokat, melyekkel ő nékik kőzők
vagyon, keresik, azok jelen nem lévén, meg-kezdenek tom-
pálni,

púlni, és magokat el-úrván, ide s' amoda fordúlnak és szél-
 byel-csavarognak; előtök lévén pedig azon czéll yok, meg-
 vidámulnak, meg-elevenednek, és öröme st engedik, míg a'
 dolgot elégedendőképpen meg nem értették, ahöz kötelezni
 magokat. Ez a' könyvecske azért, az elméknek (kivált-
 képpen a' szeleseknek) fogságba-vetésekre, és a' főjebb tu-
 dományokra-való el-készítésekre, jó segitséggel lehet.

Abból az harmadik haszon-is fog következni, hogy az ide édesfettetett, és figyelmezés-által erre-vőtt gyermekek, jádzodozva és tréfálódva meg-tanúllják ez világon lévő leg-főjebb dolgokat. Egy szóval mondván: a' nyelveknek tornáztatásának és ajtajának gyönyörűségesebb tanítására fog ez a' könyv használni, a' melly végre leg-inkább-is rendeltetett.

Hogy-ha pedig valakinek kedve volna azt a' maga nyel-
vén ki-szerzeni, azon-fellyül bárom-féle hasznot ígér:

I. Okos mesterséget fog mutatni, hogy könnye-
ben meg-tanulhassák az olvasást, hogy-nem-mint
eddig : kiváltképpen, mivel egy képek által jelentő
Abécé vagyon az elein hozzá-foglalva, tudni-illik minden
bőrtűnek jedzési, annak az állatnak, a' melynek szózatyát
az a bőrtű követi, melléje-irattatott képével egygyütt. Mert
meg-tekintvén az Abécés-gyermek az állatnak képét, kön-
nyen eszébe fog néki jutni, miként kellesek mindenik bőrtű
ki-mondani, míg az elmélkedéshez-való szokás mindent ké-
szén eszébe-juttasson néki. Mikor ez-után valami bőrtű-
szedő-táblát vagy könyvetskét (a' minéműt ezen-
könyv-mellé foglalni nem láttuk szükségessnek lenni) jól
fogja forgatni, és szemlélni, akkor osztán elébb-mehet a'
képeknek és tellyül-való írásoknak szemlölésekre.

Az hol ismét a' le-írt dolognak meg-tekintése, annak az ő nevét észbe-jutatni, és inteni fogja, miként kellesek annak a' képek felnyúl-*való* írását olvasni. Mikor azért illy formán az egész könyvön által-ment, az olvasást igen-is meg-tanúlhattya: és ugyan, a' mellyet jól meg-kell tartani, amaz elméket csigázó, közönséges, sockáig-tartó és unalmas bőrü-fzedegerés avagy syllabizálás nélkül, mellyet illyetén formán éppenséggel el-kerülhetni. Mert ezen könyvecskének gyakorta-*való* által-olvasása, a' dolgoknak elegendő, és a' képek alá tétetett meg-íratási és meg-magyarázási-által, fő olvasóvá teheri az embert.

II. Használni-is fog ezen könyvecske, ha a' Magyar-Oskolákban Magyarul élnek véle, hogy az egész nyelvet fundamentombul meg-tanúlhasák: mivel az meg-mondott meg-íratások-által, az egész nyelvnek szavait, és a' szóllásnak mindennemű módgyait, az ő tulajdon helyeken rendezsen fel-találhatni. Az-is meg-lehetne, hogy a' végén egy Magyar Grammaticát, avagy az igazán szóllásról és írásról-*való* tanúságot tennének hozzá, a' melly a' meg-értett beszédet az ő részeire fel-osztaná, minden egyes szóknak változásokat meg-mutatná, az őszve-szerkeztetteket pedig bizonyos Regulákra vinné.

III. Innen más haszon-is származik, hogy ugyan azon Magyar-nyelvre-*való* fordítás, szolgállyon a' Deák-nyelvnek hamarabb és gyönyörűsegesb meg-tanulására: A' mint ebben a' ki-szerzett könyvecskében meg-láthatni, mivel az egész könyvecske úgy vagyon fordítva, hogy csak-nem mindenütt, egy szó a' másikra, egy rend a' másikra, ellenben szolgál; és még-is ugyan csak azon egy könyvecske, de két nyelven: valamint egy ember, a' kin két-

kin kétféle ruházat vagyon. Hozzá-is tehetnének a' végén, a' nyelvnek tulajdonsága-felől-*való* néminémű intéseket, de csak amnyiban, a' mennyiben a' Deák-nyelvnek folyása eltávozik és különbözik a' Magyar-nyelvnek folyásátul. Mert, a' hol nem különbözik, ott nem szükség semmit inteni.

Továbbá, mivel annak, a' mit leg-elsőször a' tantulóknak hagynak meg-tanulni, kevésnek és egyfélének kell lenni: annak-okáért ezen könyvecskét, a' melly az apródokat a' képeknek meg-szemlélésével taníttya, csupa kezdetekkel raktuk-meg, tudni-illik, a' leg-derekassabb dolgokkal, és leg-derekassabb szókkal, mint-egy fundamentomokkal, mellyeken az egész Világ, az egész nyelv, és dolgokrul-*való* tudományunk fundáltatott. Hogy-ha valaki a' dolgoknak teljesebb meg-íratatásokat, és a' nyelvnek bővebb meg-ismérését, és az elmének fényesebb világát ohajtaná és keresné, (a' mint-hogy kell-is keresni) májutt meg-találhatni azokat, az hová ezen, a' tudományokat rendezsen és látható-*képpen* őszve-foglaló könyvecske könnyen el-igazíthat.

Ezen könyvecskének gyönyörű hasznáról, azt-is kell bé-boznom:

I. Adgyák azt a' gyermekek kezébe, hogy, valamint azok gyönyörködtesék magokat a' képeknek meg-szemlélésével, és azokkal-*való* meg-ismerkedéssel, még otthon-is, minek-előtte Oskolába küldettetnek.

II. Az után meg-kérdezhetni tőlök, kíváltképpen, mikor immár Oskolába járnak, mi legyen ez, s'-amaz, s'-minek mondgyák: hogy semmit ne lássanak, a' mit meg-nem tudnának nevezni, és semmit ne nevezzenek, a' mit meg-nem tudnának mutatni.

III. Azon meg-nevezett dolgokat pedig, nem csak a képekben, hanem magokban-is meg-kell nekik mutatni; úgy-mint a' testnek tagjait, a' ruházatot, könyveket, a' házat és a' házi-eszközöket, e' eff.

IV. Engedgyék-meg nekik azt-is, hogy a' magok kezekkel utánna le-irhassák a' képeket, ha vagyon arra-való kedvek; sőt ha nem volna-is, szerezni kell nekik: először; hogy a' dolgokra reá-figyelmezni, és azokról elmélkedni szokjanak; az után, hogy eszékbe-vegyék a' résznek egymás-között-való egyenlőségeket és illendőségeket; végtére azért-is, hogy a' kezek gyakorlott és gyors legyen, a' melly dolog sokat használ.

V. Hogy-ha némelly dolgokat, mellyek-felől itten emlékezet vagyon, szemek-láttára meg nem mutathatni, feltétőbb hasznos volna, hogy azokat magokban eleikbe-adnák: tudni-illik a' festékeket, az izeket, e' eff. mellyeket itten téntával nem írhattanak. Azért méltán kívánhatnánk azt, hogy minden fő hires Oskolában, a' ritka és a' háznál nem közönséges dolgokat készen tartanák, hogy valamenynyíser a' tanuló-gyermekeknek a' felől valamit mondanak, egyszer-s-mind meg-is mutatbatnák nekik.

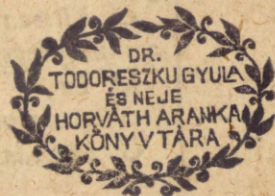
Akkor lenne olztrán ez illyen Oskola, a' látható világnak avagy érzékenségünkkel meg-fogható dolgoknak tekintő helye, és az ollyatén fő Oskolákba-valo készület, az hol csupán elménkel meg-fogható dolgokat tanítanak. De elég ez erről: Kezdgyűnc immár magához a' dolghoz.

Sirách. 25. v. 5.

Hogy-ha nem gyűjtesz ifjúkorodban: mit fogsz találni vénségedben?

ORBIS SENSUALIUM PICTUS.

A' Látható
VILÁG.

Invitatio.

Meg-fzöllitás.

M. Veni, puer!
disce sapere.

P. Quid hoc est?
sapere.

M. Omnia,
quæ necessaria,
rectè intelligere,
rectè agere,
rectè eloqui.

P. Quis me
hoc docebit?

M. Ego,
cum Deo.

P. Quomodo?

M. Jöszte ide, gyermek! ta-
núlly okoskodni (bölcselkedni.)

G. Micsoda ez?
bölcselkedni.

M. Mindeneket,
valamellyek szükségesei,
igazán meg-érteni,
igazán cselekedni, (véghez viüi)
gazán ki-mondani.

G. Kitsoda
anit-meg engemet erre?

M. En,
Isten segítségével.

G. Mitsoda formán? (mi-
[képpen?])

M. Du-

M. Ducam te,
per omnia:
ostendam tibi
omnia:
nominabo tibi
omnia.

P. En! adsum!
duc me;
in nomine D E I.

M. Ante omnia;
debes discere
simplices sonos,
ex quibus
constat;
sermo humanus:
quos,
animalia

sciunt formare;
& tua lingua
scit imitari,
& tua manus
potest pingere.

Postea
scribis
in mundum,
& spectabimus
omnia.

Hic habes
vivum & vocale
alphabetum.

M. Altal vislek tégedet,
mindeneken:
meg-mutatok néked
mindeneket:
meg-névezek tenéked
mindeneket.

G. Ime! jelen vagyok!
vezessen kegyelmed engemet,
Istennek nevében.

M. Mindeneknek előtte,
meg-kell tanulnod
az közönséges (eggyes) szózo-
mellyekből [kat;
áll

az emberi beszéd:
mellyeket
az állatok
tudnak formálni,
és a' te nyelved
utánna mondhat;
és a' te kezéd
le írhat.

Az után
el-fogunk menni
a' világra,
és meg-figyelünk
mindeneket.

Itten vágyon
egy eleven és szózo-
Abécéd (alfabetumod).

A a

Cornia

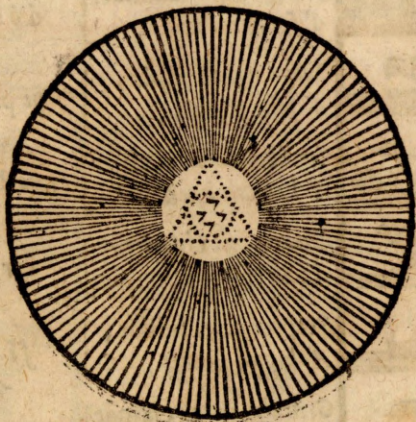
	Cornix f. 3. cornica- A' varju károg, (tur.)	á á	Aa
	Ovis f. 3. balat, A' bárány béget,	bé é é	Bb
	Cicada f. 1. stridet, A' ptrútsók csörög,	cí cí	Cc
	Upupa f. 1. dicit, A' babak dudul,	du du	Dd
	Infans c. 3. éjulat, A' csecsemő gyermek síránczik,	é é é	Ee
	Ventus m. 2. flat, A' szél fúj,	(koákol) fi fi	Ff
	Anser m. 3. gingrit, A' lúd gágog,	ga ga	Gg
	Os n. 3. halar, A' száj lebel,	báb háb	Hh
	Mus m. 3. mintrit, Az egér cziczeg,	í í í	Ii
	Anas f. 3. tetrinnit, A' rétze reczeg, (a' kácsa kácsog)	kba kba	Kk
	Lupus m. 2. ülulat, A' farkas ordit,	lu ulu	Ll
	Ursus m. 2. múrmurat A' medve dörömböl,	mum mum	Mm

Felis

	Felis f. 3. clamat, A' macska miog,	nau nau	Nn
	Auriga m. 1. clamat, A' szekeres kiált,	ó ó ó	Oo
	Pullus m. 2. pipit, A' pisle piseget,	pi pi	Pp
	Cuculus m. 2. cucúlar A' kackuk kackukol,	kuk ku	Qq
	Canis c. 3. ringitur, Az eb erreget,	err	Rr
	Serpens c. 3. sibilat, A' kigyó súvölt,	si	Ss
	Gráculus m. 2. clamat A' szajkó kiált,	tae tae	Tt
	Bubo m. 3. ülulat, Az éjjeli bagoly huhol	ú ú	Uu
	Lepus m. 3. vagit, A' nyúl vakog, (nyí)	vá	Vv
	Rana f. 1. coamat, A' béka rekeg,	coax	Xx
	Asinus m. 2. rudit, A' szamár ordit,	y y y	Yy
	Tabanus m. 2. dicit, A' bögöly szeszegget.	ds ds	Zz

I.
DEUS. AZ ISTEN.

Deus est m. 2.
ex se ipso,
ab aeterno,
in aeternum.
Perfectissimum
& beatissimum
esse (ens.)
Essentiā
Spiritualis
& Unus.
Hypostasi,
Trinus.
Voluntate,

Az I S T E N van
magátul
örögtől-fogva
örökkén.
A' leg-tökéletesebb
leg-boldogjabb
valóság, (vagyonosság).
Allattában
Lelki
és egy
Személyében
három.
Akarattában

Sanctus,

Sanctus,
Iustus,
Clemens,
Verax.
Potentiā,
Maximus.
Bonitāte,
Optimus.
Sapientiā,
Immensus.
Lux, t. 3.
inaccessa:
& tamen
omnia in omnibus.
Ubique,
& nullibi.
Summum bonum, n. 2.
& solus
inexhaustus fons
omnis boni.
Omnium rerum,
quas vocamus
mundum,
ut Creator, m. 3.
ita & Gubernator, m. 3.
& Conservator, m. 3.

Szent,
Igaz,
Kegyelmes,
Igaz-mondó.
Hatalmára-nézve,
a' leg-nagyobb.
Jóságára-nézve,
a' leg-jobb.
Bölcséségre-nézve,
meg-mérhetetlen.
Hozzá-mehetetlen
Világosság:
mind-azon-által
mindenekben minden.
Mindenütt,
és sohol-sem.
A' leg-főjebb jó,
és egyedül
ki-merítethetlen kút-feje
minden jónak.
Minden dolgoknak,
mellyeket világnak
hivunk,
a' mint Alkotója, (teremtője)
ekképpen-is Igazgatója,
és meg-tartója.

A 4

Mun-

Mundus.

A' Világ.

Coelum 1 n. 2.

habet

ignem, stellas.

Nubes 2

pendent

in aëre.

Aves 3

volant

sub nubibus.

Az Eg 1

magában foglalja

a' tüzet, a' csillagokat.

A' folyókák (föllegek) 2

függenek

a' levegő éghen.

A' madarak 3

röpdősnek

a' folyókák-alatt.

Pisces

Pisces 4

natant

in aqua.

Terra f. 2.

habet

montes, 5

sylvas, 6

campos, 7

animalia 8

hominēs. 9

Ita

sunt plena

habitoribus suis,

quatuor elementa,

quæ sunt

mundi

maxima corpora.

Az halak 4

úszkálnak

a' vízben.

A' földnek

vadnak

hegyei 5

erdei 6

mezei 7

állati 8

emberi. 9

Ekképpen

rakva vadnak

lakosival

a' négy életrő-állatok,

mellyek

a' világnak

leg-nagyobb részei.

A

Coelum

III.
Cœlum. Az Eg.

Cœlum 1 n. 2.
rotatur,
& ambit
terram, 2
in medio stantem.
Sol, 3 m. 3.
ubi ubi est,
fulget perpetuo :
utur
nubila 4
eum nobis eripiant ;
facitque
suis radiis 5

Az ég 1
környül kereng (forog)
és környül-veszi
a' földet, 2
a' mely középben áll.
A nap 3
akár-hol légyen,
szüntelemül fénlik :
noha
a' fölyhők 4
ötet el-veszik előlünk ;
és szerez
sugarival (fényivel) 5

lucem ;

lucem ;
lux, f. 3. diem.
Ex opposito
sunt tenebrae, 6 f. 1. pl.
inde nox. f. 3.
Nocte,
splendet luna, 7 f. 1.
& stella, 8
micant, scintillant.
Vesper, 9
est crepusculum : n. 2.
Manè,
aurora, 10 f. 1.
& diluculum, n. 2.
világosságot ;
a' világosság napot.
Ellenében
vagyon a' sötétség, 6
Omnia az Ejj, (éztaka)
Ejjel (éztakán)
fénlik az hold, 7
és a' csillagok, 8
csillámlanak, ragyagnak,
Este vagyon 9
az est-hajnal : (enyészeri ho-
[mályos világosság])
Reggel
az hajnal 10
és virratra,

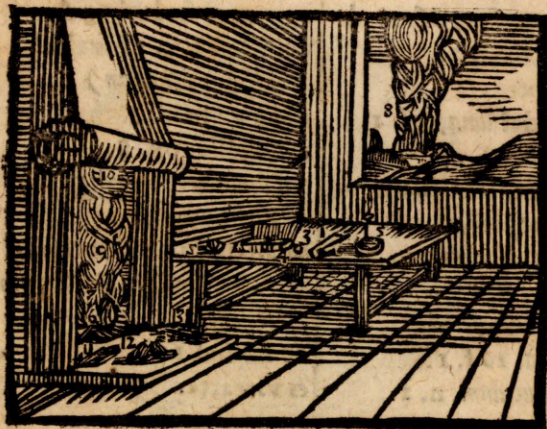
Ignis

Ignis.

IV.

A' Tűz.

Ignis m. 3.
ardet, (urit) & cremat.
Ejus scintilla, f. 1.
ope chalybis, 1
è silice (pyrite) 2
elisa,
& in fuscitabulo 3
à fomite excepta,
sulphuratum 4
& inde
candelam 5

A' Tűz
ég, és éget.
Amak szikrája,
az atzély segítségével, 1
a' tűz-űtő-kőből 2
ki-verettetvén,
és a' tűz-éllesztő szerfzám-
[ban 3
a' taplóruól hozzá-fogattatván,
[(fel-ragattatván)
a' kénköves fonalat, 4
és az-által
a' gyertyát 5

vel

vel lignum 6
accendit,
& flammam 7
excitat,
vel incendium, 8
quod
edificia corripit.
Fumus 9 m. 2.
ascendit inde,
qui,
adhærens
camino, 10
abit in fuliginem.
Ex torre,
(ligno ardente)
fit titio. 11 m. 3.
(lignum extinctum)
Ex pruna,
(candente
particulâ torris)
fit carbo. 12 m. 3.
Tandem,
quod remanet,
est cinis 13 m. 3.
& favilla.
(ardens cinis.)

avagy fát 6
meg-gyújtja,
és lángot 7
szerez,
vagy gyuladást, 8
a' mely
az házakat meg-foke.
A' füst 9
fel-mégyen onnét,
a' ki
ragadván
a' kéményhez, 10
korommá változik.
Az égő-űszőkből
(égő fából)
lészen füstölgő űszőg. 11
(meg-öltött fa)
Az eleven-szénből
(az égő űszőgnek
tűzes darabjából)
lészen holt-szén. 12
Végtére,
az mi meg-marad,
hamu 13
és pörnye. (parás)
(tűzes hamu.)

Aër.

Aër.

A' levegő-Eg.

Aura

Aura 1 f. 1.
spirat leniter.
Ventus 2 m. 2.
flat validè.
Procella 3 f. 1.
sternit arbores.
Turbo 4 m. 3.
se agit in gyrum.
Ventus m. 2.
subterraneus 5
excitat
terræ-motum;
terræ-motus m. 4.
facit
labes (ruinas.) 6

A' szellő 1
gyengén fúj. (lengedez)
A' szél 2
erőssen fúj.
A' szélvész 3
le-dőjt a' fákat.
A' forgó-szél 4.
kereng (kerengőben forog)
A' föld-alatt-lévő 5
szél,
indit
föld-indulást;
a' föld-indulás
csinál
omlásokat. 6

Aqua.

V I.

Aqua.

A' Viz.

Aqua

Aqua f. 1.

scatur

è fonte ; 1

defluit

in torrente ; 2

manat

in rivo ; 3

stat

in stagno ; 4

fluit

in flumine ; 5

gyratur

in vortice ; 6

facit

paludes. 7.

Flumen n. 3.

haber

ripas. 8

Mare n. 3.

facit

littore, 9

sinus, 10

promontoria, 11

insulas, 12

peninsulas, 13

isthmus, 14

freta ; 15

& haber

scopulos. 16

A' Viz

buzog

a' kút-főbül ; 1

sebesen alá foly

a' csorgó patakban ; 2

folydogal

a' folyásban ; 3

áll

a' tóban ; 4

foly

a' derék folyó vizben ; 5

tekereg (kereng)

a' tekervényben ; (örvény-
csinál [ben] 6

posványt. (iszapot) 7

A' derék folyó-viznek

vadnak

rév-parti. 8

A' tenger

csinál

partokat, 9 [10

hajlásokokat, (szakadékokat)

tengerre dülő magas hegye-

szigeteket, 12 [ket, 11

fél-szigeteket, 13

két tenger között bé nyúló

[föld-szorulásokokat, 14

zúgó tengeri-szorulásokokat ;

és vadnak [15

kő-szállai. 16

B

Nubes.

Nubes.

A' Fölyhók.

Ex aqua
ascendit
vapor. 1 m. 3.
Inde fit
nubes, 2 f. 3.
& prope terram
nébula. 3 f. 1.

E nube [tim]
stillat (defluit gutta-
pluvia 4 f. 1.
& imber. m. 3.

Quæ
gelata,
grando; 5 f. 3.

A' Vizből
fel-méggyen
a' pára. (gőz) 1
Abbúl leszen
fölyhó; 2
és közel a' földhöz
kőd. 3

A' fölyhóból
csóppog (csóppónként esik)
az első, 4
és a' Zápor-eső.
Az melly
fagyos lévén,
kő-eső; 5

semi-

semigelata,
nix, 6 f. 3.
calefacta,
rubigo est. f. 3.
In pluviosa nube,
quæ Soli opposita,

apparet
iris. 7 f. 3.
Gutta, f. 1.
in aquam incidens,
facit
bullam; 8
multæ bullæ
faciunt
spumam. 9

Aqua congelata
fit glacies; 10 f. 5.
ros m. 3. congelatus
dicitur pruina. f. 1.

Ex
sulphureo vapore
fit tonitru: n. 4.
quod
è nube erumpens
cum fulgure, 11
tonat,
& fulminat.

fele-fagyos
hó; 6
meg-melegedvén, (bevülvén)
ragya. (sütő eső)
Az első fölyhóban
melly a' nap ellenében vagyon,
[(vettetett)]

meg-jelenik (tetzik)
a' szivárvány. 7
A' csöpp,
a' vízben esvén,
csinál
buburékot; 8
sok buburékok
szereznek
rajtékor. 9

A' meg-fagyott víz
jéggé leszen; 10
a' meg-fagyott harmat
zuzmaráznak mondatik.

Az
kénköves párából
támad a' meny-dörgés.
az melly
a' fölyhóból ki-rohanván
villámással 11
dörög,
és menykővet vét. (hány)

B.

Terra.

Terra.

A' Föld.

Super terra

sunt

alti montes, 1

profundæ valles, 2

elevati colles, 3

cavæ speluncae, 4

plani campi, 5

opacæ sylvæ, 6

A' Föld-felett

vadnak

magas hegyek, 1

mély völgyek, 2

fel-emelkedett halmok, 3

üres (bézag) barlangok,

[(üregek) 4

egyeses (lapály) mezők, 5

setétes (árnyékos) erdők, 6

Terræ-

Terræ-Fœtus. A' Föld-fajzati.

Pratum 1 n. 2.

fert

gramina

cum floribus

& herbis:

quæ

desecta

fœnum n. 2. sunt. 2

Arvum 3 n. 2.

fert

fruges & olera. 4

In sylvis

proveniunt

fungi, 5

A' rét 1

hoz (terem)

pásitor

virágokkal

és füveekkel:

a' mellyek

le-vágattatván (kaszáltatván)

szénává lesznek. 2

A' szántó-mező 3

hoz (terem)

gabonát és paréjokat. 4

Az erdőkön

jőnek-elő (teremnek)

a' gombák, 5

B 3

fraga,

fraga, n. 2. pl. 6
myrtilli, &c.

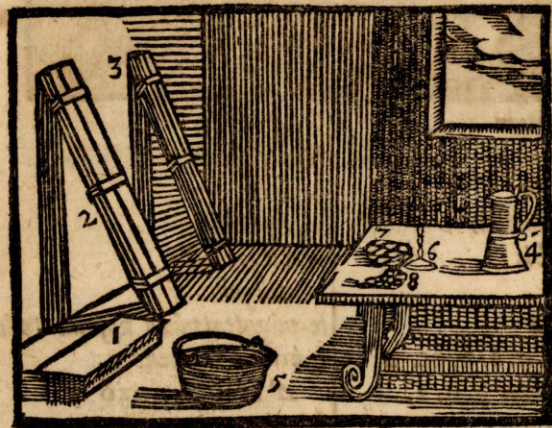
Sub terrâ
nascuntur
metalla,
lapides,
mineralia.

eperjek, 6
varjú-medgyek, (bólok) e'eff.
A' föld-alatt
teremnek
a' bányásznák, (érczek)
a' kővek,
a' bányás nedveségek (földi
[levek])

X.

Metalla.

A' bányásznák.

Plumbum 1 n. 2.
est molle & grave.
Ferrum 2 n. 2.
est durum;

Az ón 1
lágý és nehéz.
A' vas 2
kemény;

& da.

& durior
chalybs 3 m. 3.

Faciunt
est stanno,
cantharos; 4
ex cupro,
abena; 5
ex orichalco,
candelabra; 6
ex argento,
thaleros; 7
Philippéos,

& aureos imperiales;
ex auro,
scutatos, (ducátos)
& solidos aureos. 8
Argentum vivum, n. 2
liquet semper,
& corrédit metalla.

és még keményebb
az aczély. 3
Csinálnak
ónbul,
kánnákat; 4
a' rézből
üstöket (vas fazékakat) 5
a' farga (velenczei) rézből
gyertya-tartókat; 6
Az ezüsből
Tallérokat; 7
koronás- (Olasz Phillep)
[tallérokat,
és arany tallérokat.
Az aranybul,
aranyokat,
és arany foréntokat. 8
Az eleven kéneső
mindenkor olvad, (folyó)
és által rágja a' bányásznák
[(érczeket)]

B 4

Lapi-

Lapides.

A' kövek.

Arena 1 f. 1.
 & sabulum 2 n. 2.
 est comminutus lapis.
 Saxum 3 n. 2.
 est pars f. 3.
 petra. (cautis) 4
 Cos, 5 f. 3.
 silex, 6 c. 3.
 marmor, 7 &c. n. 3.
 sunt obscuri lapides.
 Magnes 8 m. 3.
 attrahit ferrum.

A' fővény 1
 és homok 2
 el-törött kő.
 A' kő-darab 3
 egy része
 a' kősziklának. 4
 A' kalza-kő, 5
 a' kova, 6
 a' márvány, e' eff. 7
 fétetes kövek.
 A' mágnes-kő 8
 a' vasat magához vonzza.

Gemma

Gemma 9
 sunt pellucidi lapilli:
 ut:
 candid° adamas, m. 3.
 rubeus rubinus, m. 2.
 coerulea sapphirus, f. 2.
 viridis smaragdus, m. 2.
 lutea hyacinthus, f. 2. &c.
 & micant,
 si angulati sunt.
 Margaritæ,
 & uniones, 10
 crescunt
 in conchis;
 Corallia 11
 in marinis arbusculis.
 Succinum 12 n. 2.
 colligitur
 ad mare,
 præcipue
 in Borussia, f. 1.
 Vitrum 13 n. 2.
 est simile
 crystallo.

A' drága kövek 9
 által-világzó kővecskék:
 úgy-mint:
 a' fehér Gyémánt,
 a' veres Rubint,
 a' kék Saphir,
 a' zöld Smaragd,
 a' sárga Hyacinth, e' eff.
 fémlenek-is,
 ha szégeletesek.
 A' gyöngyök,
 és öreg gyöngy-szemek 10
 teremnek
 a' csiga-héjakban;
 A' kalárisok 11
 tengeri-csemetéken.
 Az hiúz-gyanta 12
 szedetik
 a' tenger mellett,
 kiváltképpen
 Prusza-országban.
 Az üveg 13
 hasonló
 a' Kristályhoz.

Bs

Arbor.

Arbor.

Az élő-fa.

E semina
procrefcit
planta 1 f. 1.
Planta
abit
in fruticem; 2
Frutex, m. 3.
abit
in arborem. 3
Arbor, f. 3.
sustentatur
à radice, 4
E radice
turgit
stirps c. 3. (Stema. n. 3.) 5

A' magbul
ki-nevelkedik
a' palánta. (jóvós) 1
A' palánta
léssen
csemetévé. 2
A' csemete
léssen
élő fává. 3
Az élő-fa
tartatik (tápláltatik)
a' gyökéréről 4
A' gyökérből
fel-ereszkedik (föl buzalkodik)
a' szála (a' törseke.) 5

Stirps
dividit se
in ramos 6
& frondes, 7
quæ fiunt
ex foliis. 8

Cachmen 9 n. 3.
est in summo.

Truncus, 10 m. 2.
adhæret radicibus.

Caudex, 11 m. 3.
est defectus stipes, m. 3.
fine ramis:

& habet
corticem
& librum, 12
pulpam
& medullam 13

Viscum n. 2. (Viscus
[m. 2.] 14

adnascitur ramis:
qui etiam
gummi, n. indecl.
resinam,
picem, &c.
exsudant.

A' szála
el-osztja magát
ágakra 6
és ágokakra, (zöld ágakra) 7
a' mellék letznek
a' fa-levelekből. 8
A' teteje 9
leg fölyül vagyon.
A' töve 10 [va.
a' gyökerekhez vagyon ragaszt.
A' czölönke (törseke) 11
le vágatott törke,
ágak nélkül való;
és vagyon
béja
és hárttyája (beső béja) 12
fája,
és béli 13

Az enyves lép 14

az ágakon terem:
a' mellék
macska mézet,
jantár,
szurkot-is. e' effi
verétekeznek ki.

Fructus.

Fructus Arborū. Fáknek gyümölcssei.

Poma
decerpuntur
à fructiferis arboribus.

Malum 1 n. 2.
est rotundum.

Pyrum 2 n. 2.
& *ficus* 3 f. 2. & 4.
sunt oblonga.

Cerasum 4 n. 2.
pendet
longo petiolo. (pediculo)

Prunum 5 n. 2.
& *persicum* 6 n. 2.
breviori;

A' gyümölcs
le-szederik
a' termő-fákról.

Az alma 1
gömbelyeg.

A' kőrtvély 2
és a fűge 3
hosszszacskák.

A' cseréfnye 4
függ
hosszszú csutkán. (lábacsán)

A' szilva 5
és barack 6
rövidebben;

Morum,

Morum, 7 n. 2.
brevissimo.

Nux juglans, 8 f. 3.
Avellana, 9 f. 1.
& *Castanea*, 10 f. 1.
sunt involuta
corrici
& putamini.

Steriles arbores
sunt: 11
abies, f. 3.
alnus, f. 2.
bétula, f. 1.
cupressus, f. 2.
fagus, f. 2.
fraxinus, f. 2.
salix, f. 3.
tilia, &c. f. 1.

Sed pleræq;
sunt umbriferæ.

At *juniperus*, 12 f. 1.
& *laurus*, 13 f. 2. & 4.
ferunt
baccas;

Pinus, 14 f. 2. & 4.
strobilos;
Quercus 15 f. 2. & 4.
glandes,
& gallas.

A' fa-szederj 7
leg-rövidebben.

Az öreg-dió, 8
Mogyoró, 9
és geliztenye, 10
bé-vadnak boritva
béjal
és kopácsolékkal.
Gyümölcstelen

fák: 11
a' jegenye-fa,
az eger-fa,
a' nyír-fa,
a' cziprus-fa,
a' bik-fa,
a' kőrös-fa,
a' fűz-fa,
a' hárs-fa, e' eff.

De jobbára mind
árnyék-tartók.

De az gyalog-fenyő 12
és boroftyán-fa 13
hoznak
apró kemény gyümölcsöket;
[(babérokat)]

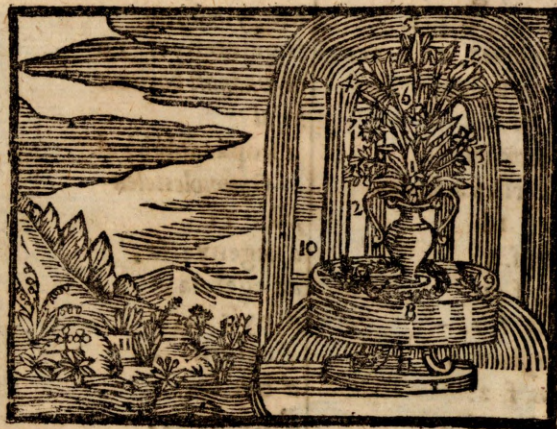
A' fenyő-fa, 14
hosszszú fenyő-bugát; (diót)
A' cser-fa 15
mackokat,
és bugákat.

Flores.

Flores.

A virágok.

Inter flores,
sunt notissimi:

Primó vere,
viola, 1 f. 1.
hyacinthus, 2 m. 2.
narcissus, 3 m. 2.

Tum lilia,
alba ac lutea, 4
& coerulea. 5

Tandem
rosa, 6 f. 1.
caryophyllum. 7 n. 2. &c.

Ex his
vientur

A virágok között,
leg-isméretezsebbek: (közönsé-
[gebbebbek])

Kikeletnek elein,
a' viola (ivolya) 1
az hyacinth 2
a' nárcios lilium 3.
Ismét a' lilium,
a' fehér, s-a' sárga, 4
és a' kék. 5

Végére
a' Róla, 6
és ízekfü. 7
Ezekből
kóttetnek

ferta, 8

& servia: 9

Etiam adduntur

herba odorata, 10

ut: amarus, m. 2.

amaranthus, m. 2.

ruta, f. 1.

lavendula, f. 1.

rosmarinus, m. 2. (li-

[banótis, f. 3.]

byssopus, f. 2.

nardus, f. 2.

ocimum, n. 2.

salvia, f. 1.

menta, f. 1. &c. [res 11

Inter campestres flo-

notissimi sunt:

lilia convallium,

chamedrys, f. 3.

cyanus, m. 2.

chamamelum, &c. n. 2.

Inter herbas

cytissus, f. 2. (trifolium)

absinthium, n. 2. [n. 2.

acetosa, f. 1.

urtica, &c. f. 1.

Tulipa 12 f. 1.

est decus n. 3. florum,

sed absque odore. (odo-

[ris expers])

koszorúk, 8

és bokréta. 9

Vétetnek hozzá

illatozó füvek-is, 10

ugy-mint: majoránna,

bárfony virág,

ruta,

levendula,

rosmarin,

isop.

spikinárd,

Basilicom,

sálya,

menta, e' eff.

A' mezei virágok között 11

leg-isméretezsebbek

a' szent György virágok,

[(gyöny-virágok)

a' gámandor-fű,

a' búza-virág,

a' ízekfü, e' eff.

A' füvek között

a' lóher, (három-levelű fű)

az üröm,

a' főska,

a' csallyán, e' eff.

A' Tulipán 12

a' virágoknak ékessége,

de illat-nélkül-való.

Olera

Olera.

A' paréjok.

In hortis

nascuntur

olera,

ut: lactuca, 1 f. r.

brassica, 2 f. r.

cepa, 3 f. r.

allium, 4 n. 2.

cucurbita, 5 f. r.

fiser, n. 3. (sisarum) 6

[n. 2.]

rapa, 7 f. r.

raphanus m. 2. minor,

[c. 3. 8]

raphanus m. 2. major,

[c. 3. 9]

petroselinum, 10 n. 2.

cucumeres, 11

pépones. 12

A' kerrekben

teremnek

paréjok,

ugy-mint: a' saláta, 1

a' káposzta, 2

a' veres-hagyma, 3

a' fok-hagyma, 4

a' Tök, 5

a' farga-répa, (mórkony, moh-

[répa) 6

a' fehér-répa, 7

a' retek, 8

a' torma, 9

a' petrefelyem, 10

az ugorkák, 11

a' dinyék, 12

In

C

Fruges.

Fruges. A. Veteményes magok.

Quoddam frumen-
crescit [cum n. 2.
super culmum,
geniculis distinctum,
ut: triticum, 1 n. 2.
siligo, 2 f. 3.
hordeum. 3 n. 2.
In his
habet
spica f. r.
aristas;

Némelly gabona
terem
szálon,
a' melly izekre el-vagyon osztva,
ugy-mint: a' búza, 1
a' ros, 2
az árpa. 3
Ezeken
vadnak
a' gabona-fejnek
szálkái; (kalászi)

aut est

aut est mürila',
foverq; grana
in glumâ.
Quoddam,
pro spicâ,
habet paniculam,
grana continentem

fasciatum,

ut: avena, 4 f. 1.
miliun, 5 n. 2.
frumentum Saracenicum,
[n. 2 6

Legumina
habent siliquas,
quæ grana
válvulis includunt,

ut: pisum, 7 n. 2.
faba, 8 f. 1.
vicia, 9 f. 1.
&c, his minóra,
lentes &c cicera.

avagy hogy tar,
'es neveli a' magot (szemet)
a' tokban.

Némellynek,
a' fej-helyett,
vagyon бүркéjek,
a' melly a' szemeket magában
[foglallya
kötésenként, (bokronként, sür-
[tónként)

ugy-mint: a' zab, 4
a' köles, 5
a' hajdina. (tatárka) 6

Az héjas Veteményeknek
vagyon hívelyek,
mellyek a' szemeket
a' nyíló-rokocskákban bé-re-
[kesztik,

ugy-mint: a' borsó, 7
a' bab, 8
a' бүккőny, (lednek) 9
'es a' mellyek ezeknél kissébbek,
a' lencse és szeges-borsó.

XVII.

Frutices.

A' csemeték.

Planta, f. 1.
quæ major
& durior est,
quàm herba, f. 1.
dicitur frutex, m. 3.
ut sunt:

In ripis
& stagnis,
juncus, i. m. 2.

A' palánta (jövés)
a' melly nagyobb
és keményebb,
hogy nem a' fű,
csemetének mondatik,
a' minéműek:

A' partokon
és álló-tóokban,
a' káka, 1

enodis

enodis scirpus m. 2.
[(canna, f. 1.) 2
typhas ferens,

& nodosa
intrusq; cava
arundo; 3 f. 3.
Alibi, 4
rosa, f. 1.
ribes, c. 3.
sambucus, f. 2.
juniperus, f. 2.

Item vitis, 5 f. 3.
quæ emittit
pálmitos, 6
& hi capréolos, 7

pámpinos, 8
ac racemos: 9

quorum scapō
uvæ pendent,
continentes ácinos.

a' csomós iz-nélkül-való gyékén
[káka, (szityó) 2
az melly pálikákat, (bodzogá-
[nyokat) hoz,

és a' csomós
belől-is hézag
nád-szál; 3
Másvutt 4
a' rósa,
a' szent János-fája,
a' bodza-fa,
a' gyalog-fenyő. (mag-ter-
[mő fenyő.)

Igy a' szőlő-tő-is, 5
a' melly hajt
szőlő-veszszőket, 6
és ezek tekergős kacsoská-
[kat, 7 (tekercseket,
[bajúszoskákat)

köldő-leveleket, 8
és szőlő-fejeket: (gerezde-
[ket) 9

mellyeknek csurkáin
a' szőlő-szemek függének,
mellyeknek belől magvok va-
[gyon.

C,

Ani-

XVIII.

Animalia,
& primum
Aves.

Az élő-állatok,
és leg-elsőször
a' madarak.

Animal n. 3.
vivit, sentit,
movet se;
nascitur, & moritur;
nurit se, & crescit;
stat, aut sedet,
aut cubat,
aut graditur.

Az élő-állat
él, érez,
mozdúl; (mozgattya magát)
születtetik, és meg-hal;
táplálja magát, és öregbedik;
vesztég-áll, vagy ül,
vagy fekszik,
vagy jár.

Avis,

Avis, f. 3.
(hic halcyon, 1 f. 3.
quæ in mari nidulatur)
régitur plumis, 2
volat pennis, 3
habet duas alas, 4
& totidem pedes, 5
caudam, 6
& rostrum, 7

Fœmella, 8 f. r.
in nido 9
ponit ova, 10
isquæ incubans,
excludit pullos. 11

Ovum
régitur testâ, 12
sub quâ est
albûmen, 14 n. 3.
in hoc vitellus. 13 m. 2.

A' Madár, [1
(mint iten az halcyon madár,
a' ki a' tengerben rak fészket)
bé-federik pihel, 2
repül a' tollain, (szárnyain) 3
vagy két szárnya, 4
és ugyan-annyi lábai, 5
farka 6
és orra, 7
A' nőstény, 8
a' fészekben 9
tojik tojományokat, 10
és azokon ülven,
ki-költi a' fiait. 11
A' tojomány
bé-vagy fedve héjal, 12
melly alatt vagyon
a' feje, 14
ebben a' izéki. 13

C4

Aves.

XIX.

Aves Domésticæ. A'házi Madarak.

Gallus 1 m. 2.
(qui manè cantat)
habet cristam, 2
& calcaria: 3
castratus,
dicitur capo, m. 3.
& faginatur
in ornithotrophio, 4

Gallina, 5 f. 1.
cuspatur simetum,

A' kakafnak 1
(a' ki reggel szól)
bubja (tarája) vagyon, 2
és farka: 3
a' meg-beréltetett, (herélt)
kappannak mondatik,
és bizlaltatik
a' tük-tartó-helyben. (ketrecz-
[ben, tük-ölben]) 4

A' tyúk, (tük) 5
vakarcsál (kapar) a' szemereten,
& col-

& colligit grana:

sicut & columba, 6
(quæ educantur
in columbário.) 7
& Gallopávus, m. 2. 8
cum suâ Meleágride. 9

Formosus pávo 10
superbit pennis. [m. 3.]

Cicónia 11 f. 1.
nidificat in tecto.

Hirundo, 12 f. 3.
passer, 13 m. 3.

pica, 14 f. 1.
monédula, 15 f. 1.

& vespertilio, 16 m. 3.
(mus alatus)
volitant circa domos.

és szedeget (kerefdeget) sze-
[meket]:

valamint a' galamb-is, 6
(a' mely neveltetik
a' galamb-házban.) 7
és a' póka, (indiai-kakas) 8
póka-tyúkjával, (nöfiennyé-
[vel, társlával]) edgyütt. 9

Az ékes páva 10
kevélykedik tollaiban.

A' gólya 11
az házon rak fészket.

A' fecske, 12
a' veréb, 13

a' szarka, 14
a' csóka, 15

és a' denevér 16
(szárnyas-egér)
röpdösnek az házak körül.

Cs

Oscines

X X.

Oscines. Az éneklő-Madarak.

Luscinia f. r. (philo-
cantar [méla f. r.] 1
svavissimè omnium.

Alauda, 2 f. r.
cantillat,
volitans in aëre;
Coturnix 3 f. 3.
bumi sedens;

A' fülemile 1
szól (énekel)
mindeneknél leg-gyönyörűségese-
[sebben.

A' pacsírta, 2
énekeldegel,
rópdósvén a' levegő-égben;
A' tőrj 3
a' földön ülve;

Ceteræ

Ceteræ,
in ramis arborum; 4
ut: peregrina luteola,

[f. 1.

fringilla, f. 1.
carduelis, f. 3.
acanthis, f. 3.
linaria, f. 1.
parvus parvus, m. 2.
gálgulus, m. 2.
rubecula, f. 1.
currúca, &c. f. 1.

Discolor psittacus, 5
[m. 2.

mérula, f. r. 6
furnus, 7 m. 2.
cum picā
& monédula,
discunt
humanae voces
formare.
Pluræque
solent inclūdi
caveis. 8

A' többiek,
a' fáknak ágain; 4
ugy-mint: az idegen fármály,

a' pintyőke,
a' tengelicz,
a' czizige, (czizecske)
a' kenderike, (heffling)
a' kis czinege,
a' fármály, (gáborka)
a' veref-bőgy,
a' poszáta, (nyomorék) s' a' t.
A' tarkabarka puplicány,

[5

a' rigó, 6
a' feregély, 7
a' szarkával
és csókával edgyütt,
tanúlnak
emberi szozatokat
utánna-mondani. (formálni)
Jobbára
bé-szoktanak rekesztetni
a' kalitkákba. 8

Aves.

X X I.

Aves Campestris Mezei és Erdei-
& Sylvestres. Madarak.

Struthio 1 m. 3.
 est maximus ales ;
Régulus m. 2. (tró-
 [chilus m. 2.
 minimus ;
Noctua 3 f. 1.
despicatissimus ;
Upupa 4 f. 1.
sordidissimus ;

A' Strutz-madár 1
 a' leg-nagyobb madár.
 Az ökörszem 2
 a' leg-kissebb ;
 Az éjjeli-madár (huholó
 [bagoly) 3
 a' leg-utálatosabb ;
 A' babura (bűdös babuk)
 a' leg-tisztátalammabb ; [4
 nam

nam vescitur stercori-
 [bus ;

Manucodiata 5 f. 1
rarissimus.

Phasianus, 6 m. 2.

tarda f. 1. (otis f. 3.) 7

surdus tetráon, 7 m. 3.

áttagen, 9 m. 3.

perdix, 10 f. 3.

gallinágo, f. 3. (*rusticola*

[f. 1.) 11

& *turdus*, m. 2. 12

in deliciis habentur.

Inter reliquas,
 potissimæ sunt :

pervigil grus, 13 f. 3.

gemens turtur, 14 m. 3.

eucylus, 15 m. 2.

palumbes, c. 3.

picus, m. 2.

garrulus, m. 2.

cornix, &c. 16 f. 3.

mert gancijjal él ;

A' paradits-madár, 5

a' leg-ritkább.

A' tátzán, 6

a' úzok, 7

a' siket erdei-kakas, (fajd) 8

a' császár-madara, 9

a' fogoly-madár, 10

a' vizi-tik, (erdei faj-tik, rez-

[nek) 11

és a' hűros-madár 12

gyönyörű- (nyalánk) étkeknek

[tartatnak. (kedvessek)

A' többiek között,

a' leg-fővebbek :

az igen vigyázó daru, 13

a' nyögő gerlicze, 14

a' kakuk, 15

a' vad-galambs,

a' harkály,

a' szajkó,

a' varjú, s' a' t. 16

Aves

XXII.

Aves Rapaces.

Ragadozó-Madarak.

Aquila,

Aquila, 1 f. 1.

Rex avium,
solem intuetur.

Vultur, 2 m. 3.

& corvus, 3 m. 2.

nutriunt se
morticinis. (cadavéribus)

Milvus, 4 m. 2.

infectatur
pulos gallinaceos.

Falco, 5 m. 3.

nifus, 6 m. 2.

& accipiter, 7 m. 3.

captant aviculas;

Astur, 8 m. 3.

captat

columbas

& aves majores.

A' Saks, 1

a' madaraknak királya,

a' napban belé-néz.

A' keselyű, 2

és az holló, 3

táplálják magokat

dög-hússal. (dögökkel)

A' héjja, (kánya) 4

leselkedik (olálkodik)

a' tyukfiak után.

A' sólyom, 5

a' karvoly, 6

és az ölyv, 7

fogdosák a' madarkákat;

A' febes szárnyú ölyv, 8

fogdosja

a' galombokat

és az öregebb madarakat.

Aves

X X I I I.

Aves aquaticæ. Vizi-Madarak.

Cándi-

Cándidus olor, 1 m. 3.

anser, 2 m. 3.

& anas, 3 f. 3.

natant.

Mergus, 4 m. 2.

se mergit.

His annúmera

fúlicam,

pelecánum. 10 &c.

Halixetus 5 m. 2.

& gavia, 6 f. 1.

devolantes;

sed árdea, 7 f. 1.

stans in ripis,

captant pífces.

Butio, 8 m. 3.

inferit rostrum aquæ,

& mugit ut bos.

Motacilla, 9 f. 1.

motat caudam.

A' fejer hattyú, 1

a' lúd, 2

és a' récze, 3

uszakálnak.

A' buár, 4

el-bukik.

Ezekhez számlálljad

a' fárcsát,

a' kalános-gémet, 10

A' halászó-madár 5

és gödény, (bibecz) 6

sebesen le-repűlvén; (nyillalván)

de a' gém, 7

a' partokon álva,

fogdozzák a' halakat.

Az ökör- (bólon-) bika, 8

orrát a' vízbe tolyya,

és bög (bómból) mint az ökör.

A' barázda-billegető, 9

mindenkor mozgattya a' farkát.

D

Insecta

XXIV.

Insecta volantia.

Röpdőfő apró állatok.

Apis 1 f. 3.
facit mel,
quod depascit
fucus. 2 m. 2.

Kespa 3 f. 1.
& crabro, 4 m. 3.
infestant aculeo:
& imprimis pecus
intestat

Oestrum: n. 2. (asilus:
[m. 2.] 5

nos autem
musca 6 f. 1.
& culex. 7 m. 3.
Gryllus 8 m. 2.
cantillat.

Papilio 9 m. 3.
est alata eruca. f. 1.
Scarabaeus 10 m. 2.
regit alas
vaginis.

Cicindela f. 1. (Lam-
[pyris f. 3.] 11
noctu niter.

A' méh 1
csinál mézet,
mellyet el-költ (meg-emész) t
a' here. 2

A' légy-darás 3
és a' ló-darás, 4
kinoznak fulánkjokkal:
és leg-inkább a' barmos
kinozza
a' bögöly: 5

minket pedig
a' légy 6
és ízűnyog. 7
A' pőrűcsők 8
énekeldegel.

A' lővöldék (leppendék)
szárnyas hernyó. [9
A' bogár 10
bé-fedi a' szárnyakat
hivelyes héjakkal.

A' szent János- (Iván-)
[bogara 11
éjjel csillámlik.

Pécora.

Marhák.

Taurus,

Taurus, 1 m. 2.

vacca, 2 f. 1.

& vitulus, 3 m. 2.

pilis teguntur.

Aries, m. 3. (vervex

m. 3.) 4

ovis, 5 f. 3.

cum agno, 6

gestant lanam.

Hircus m. 2. (caper

m. 2.) 7

cum capra, 8

& hodo, 9

habent

villos & aruncos.

Porcus m. 2. (scrofa

[f. 1.] 10

cum porcellis, 11

habet fetas:

at non cornua;

sed etiam

bifulcas ungulas,

ut illa.

Az ökör, (bika) 1

a' tchén, 2

és a' borjú, 3

szőrrel fedetnek-bé.

A' kofs, 4

a' juh, 5

a' báránnyal, 6

viselnek gyapjat.

A' baknak 7

a' kecskével, 8

és gödöllyével, 9

vagyon

gyapjú-fürttyök és keeske-

[(bak-) szakállak.

A' disznónak (eme vagy

[mag-disznónak) 10

a' malaczockal, 11

vadnak fertéi:

de nem szarvai;

hanem

meg-hasatt körmei-is.

valamint amazoknak.

XXVII.

Jumenta.

A' Barmok.

Asinus 1 m. 2.
& *mulus* 2 m. 2.
gestat
onera.

Equus 3 m. 2.
(quem ornat
juba 4) f. 1.
gestat
nos ipsos.

Camelus, 5 m. 2.
gestat
mercatorum
cum mercibus suis.

Elephas m. 3. (bar-
[rus m. 2.) 6
attrahit pabulum
proboscide: 7
habet
duos prominentes

[dentes; 8
& potest portare
etiam triginta viros.

A' kalmár 1
és az őszvér 2
bordoz
terheket.

A' Ló 3
(mellyet ékesít
a' ferénye) 4
bordoz
minket magunkat.

A' teve 5
bordoza
a' kahnárt
átűjával (kalmár-marhájá-
val) edgyűtt.

Az Elefánt 6
húzza magához az abrakot
orrával: 7
vagyon
két ki-álló foga; 8

és el-bordozhat
barmincz férfi-embereket-is:

XXVIII.

Feræ pécudes. Vad-állatok.

Urus 1 m. 2.
& búbalus, 2 m. 2.
sunt feri boves.
Alces 3 f. 3.
(major equo,
cujus tergus n. 3.
impenerrabile est)

Az erdei-bika 1
és a' bial, 2
vad (fene) ökrök.
Az lónál
nagyobb Alcének, 3
(kinek az hátát
semmi meg nem járja (által-
[hatatlan])

habet

habet
ramosa cornua:
ut & cervus. 4 m. 2.
Sed caprea 5 f. 1.
cum himulo,
habet
ferè nulla cornua.
Capricornus 6 m. 2.

habet
prægrandia cornua;
Rupicapra 7 f. 1.

minuta:
quibus se
ad rupem suspendit.
Monóceros 8 m. 3.

unum,
sed pretiosum.
Aper 9 m. 2.
grassatur dentibus.
Lepus 10 m. 3.
paver.

Cuniculus 11 m. 2.
perfodit terram;
ut & talpa, 12 f. 1.
quæ grumos facit.

vadnak
ágas-bogas szarvai:
mint a' izarvasnak-is. 4
De az őznek 5
az hűnjével edgyütt,
nincsen-is
majd semmi szarva.
Az erdei baknak (vad-
(kőinak) 6

vadnak
iszonyu nagy szarvai;
Az havasi- (vad, kőszik-
[lás-] kecskének 7

kicsinykék: (kisdédek)
mellyekkel magát
a' kősziklára fel-akasztja.
Az egy-szarvúnak 8

egy,
de drágalátos.
A' vad-kan 9
fogával turkál.
A' nyúl 10!
félékeny.
Az ürge 11
által-ássa a' földet,
a' mint a' vakondak-is, 12
a' ki túráfokat csinál.

Feræ

XXIX.

Feræ bestiæ. Fene-Vadak.

Bestiæ

Bestiæ
habent acútos
ungues & dentes,
suntque carnivoræ.

Ut: Leo, 1 m. 3.

Rex m. 3. quadrupedum,

jubátus,
cum leæna;
maculosus

Pardus, m. 2. (panthé-
(ra; f. 1.) 2

Tigris, 3 f. 3.
immanissima omnium;

villosus

Ursus; 4 m. 2.

rapax

Lupus; 5 m. 2.

Lynx, 6 c. 3.

pollens visu;

caudata

vulpes, 7 f. 3.

astutissima omnium.

Erinaceus, 8 m. 2.
est aculeatus.

Melis, 9 f. 3.

latebris gaudet,

A' fene-vadaknak
vagyon éles
kőrmők és szarvok,
hús-évk-is;

Ugy-mint: az him-orosz-
[lán, r
a' négy-lábú állatoknak királ-
[lyok,

serényes lévén,
a' nőstény-oroszlánnyal ed-
[gyütt.

A' pöttөгетett (tarkás) Pár-
ducz; (nőstény-Párducz) 2
A' mindeneknél leg-kegyet-
[lennebb

Tigris; 3

A' szőrös (borzas)

Medve; 4

A' ragadozó

Farkas; 5

A' hiúz, 6

melly erőssen nézhető; (látással
[bir)

A' hosszú-farkú

Róka, 7

a' leg-ravaszabb mindeneknél.

A' Borz, 8

tővisszes.

A' hőrcsők, 9

rejtekek-helyeknek búj. (sejretek)
Serpent-

XXX.

Serpentes & reptília.

Csúszó-mászó állatok.

Angues

Angues
repunt,
sinuando se:

Cóluher, 1 m. 2.
in sylva;

Natrix, c. 3. (bydra
[f. i.] 2

in aqua;
Vipera, 3 f. i.

in saxis;
Aspis, 4 f. 3.

in campis;
Boa, 5 f. i.

in domibus.
Cœcilia, 6 f. r.

est cœca.
Pedes habent

lacerta; 7 f. i.
Salamandra, 8 f. r.

in igne vivax.
Draco, 9 m. 3.

serpens c. 3. alatus,
necat
hálitu;

Basiliscus, 10 m. 2.
óculis;

Scorpius, 11 m. 2.
venenatá
caudá.

A' kigyók
csúsznak, (másznak)
tekervén magokat:

A' zomok-kigyó, 1
az erdőn;
Az úszó- (vizi-) kigyó, 2

a' vízben;
A' vipera, 3
a' kősziklákban;
Az Aspis- (mezei, szomju-
[hoztató) kigyó 4

a' mezőkön;
A' tehén-szopó kigyó, 5
az házaknál.

A' vak-kigyó, 6
nem lát.

Lábok vagyon
a' gyíknak; 7
a' tűzes lángban élő
Salamandrának. 8

A' Sárkány, 9
szárnyas-kigyó,
meg-öl
lehelletivel;

A' Basiliscus, 10
szemeivel;

A' Scorpio (Scarapna) 11
mérge
farkával.

Insecta

XXXI.

Insecta repen- Mászó Bogarak,
tia. (apró állatok.)

Vermes,
rodunt res:

Lumbricus 1 m. 2.
terram;
Erúca 2 f. r.
plantam;
Cicada 3 f. r.
fruges;
Curculio 4 m. 3.
frumentum;

A' férgek
meg-rágják a' dolgokat:
[(csúszkőzöket)]
A' gelyeszta r
a' földet;
A' hernyó 2
a' palánrát;
A' fáska 3
a' veteményes gyümölcsö-
A' fífik 4 [ket;
a' gabonát;

térédo

Teredo f. 3. (cossus
[m. 2.) 5

ligna;
Tinea 6 f. r.
vestes;
Blatta 7 f. r.
librum;
Térmites 8
carnem & caseum;
Acari
capillum.
Saltans pulex, 9 m. 3.
pediculus, 10 m. 2.
foetens cimex 11 m. 3.
nos mordent.
Ricinus 12 m. 2.
fangvilugus m. 2. est.
Bombyx, 13 m. 3.
facit sericum.
Formica, 14 f. r.
est laboriosa.
Aranea, 15 f. r.
textit araneum,
retia muscis.
Cochlea, 16 f. r.
testam circumfert.

A' izli 5
a' fát;
A' moly 6
a' ruhát;
A' papyros moly 7
a' könyvet;
A' nyűvek 8
a' húst és sajtot;
Az haj-molyok
a' hajat;
Az ugrádozó balha, 9
a' tetű, 10
a' bűdös palaczká, 11
csipnek minket.
Az eb-légy (kulláncs)
vért szopik. (vér-szopó)
A' selyem-bogár, 13
ereszt selymet.
A' hangya, 14
munkás. (dolgos)
A' Pók, 15
szódógeli a' pók-hálót, (házat)
hálókat a' legyeknek.
A' csiga, 16
héját (házát) magával bor-
[dozza.

E

Amphi-

XXXII.

Amphibia.

A' vizben és szárazon egy-aránt
élő állatok.

In terra

& aquā

vivunt,

Crocodylus, 1 m. 2.

immānis

& prädatrix f. 3. bestia

[1. 1.]

Nili fluminis:

Castor m. 3. (fiber

[m. 2.] 2

habens

pedes anserinos,

ad natandum,

& squameam caudam:

Lutra, 3 f. 1.

& coaxans

rana 4 f. 1.

cum bufōne;

Testūdō, 5 f. 3.

suprà & infra,

testis,

cen scutō,

operta.

Szárazon (a' földön)

és a' vizben

élnek,

a' Crocodil, 1

szörnyn (iszornyn)

és ragadozó (predáló) fene-

[vadgya (bestiája)]

a' Nilus vizének:

A' hod 2

a' kinek vadnak

lúd-lábai,

az úszásra,

és bal-héjas farka:

A' vidra, 3

és a' rekegő

béka 4

a' varas-békával;

Az felyül és alól,

héjakkal,

mint-egy pajissal,

bé-fedetett

Tekenős-béka. 5

In

E₂

Pisces

**Pisces fluviátiles Folyó- és álló-
& lacustres. vízbéli halak.**

Piscis, m. 3.
habet *pinnas*, 1
quibus natat;
& *branchias*, 2
quibus respírat;
& *spinas*,
loco *ossium*:
præterea,
mas, m. 3. *lactes*;
fœmina, f. r. *ova*.

Quidam
habent *squamas*,
ut *carpio*, 3 m. 3.
lucius: m. 2. (*lupus*
[m. 2.] 4

Az hálnak
vadnak hal-szárnyai, 1
mellyekkel úszkál;
és kopóíró, 2
mellyek által lélegzetet vészen;
és szálkái,
a' csontok helyett:
azon-kivül,
az himnek, teje;
a' nősténynek, ikrája.
Némelyleknek
vadnak hal-héjai,
mint a' pontynak, 3
csukának: 4

Alii

Alii sunt *glabri*;
ut *angvilla*, 5 f. r.
mustela. 6 f. r.
Acipenser m. 3. (*stu-*
[rio m. 3.] 7
est *mucronatus*,
& *excrefcit*
ultra longitudinem viri;
Bucculentus
silurus 8 m. 2.
est *major illó*:
Sed maximus
est *antaceus*. m. 2. (*huso*
[m. 3.] 9

Apua, 10
quæ *gregatim*
natant,
sunt *minutissimi*.
Alii *hujus generis*
sunt, *perea*, f. r.
alburnus, m. 2.
mulus, m. 2. (*barbus*
[m. 2.]

thymallus, m. 2.
trutta, f. r.
gobius, m. 2.
tinca. 11 f. r.
Cancer 12 m. 2.

tégitur
cruga,

Egyebek *simák*;
ugy-mint, az *ángolna*, 5
a' meny-hal. 6
A' kecsége 7
éles, (*thskés*, *begyes*)
és nagyobbbat nő
a' férfi-ember hosszszánál;
A' nagy szája
hartsa 8
nagyobb annál:
De leg-nagyobb
a' Viza. 9

A' kővi-halacskák; 10
mellyek seregenként
úszkálnak, (*járnak*)
a' leg-kissebbek.
Más effélék
a' Sigér,
a' fejér keszeg,
a' márna,

a' jász-keszeg,
a' pisztrang,
a' gob-hal,
a' czompó. 11
A' rák 12
bé-fedetik
héjjal,

E 3

haber-

habetque chelas,
& graditur
porro & retrò.

Hirúdo, 13 f. 3.
fugit sanguinem,

vadnak-is csipő-lábai,
és jár (mász)

elől és hátra. (visszá)

A' nádály, (pióka, szopó-
[szopja a' vért. [ka] 13

XXXIV.

Marini pisces   Tengeri halak
&   és
concha,   csigák.

Piscium marinarum
est maximus,
balena; f. 1. (cetum m.

[2.] 1
Delphinus 2 m. 2.

A' tengeri-halak között
leg-nagyobb,
a' cetet-hal; 1

A' Delfin 2

velo

velocissimus;

Raja, 3 f. 1.
monstruosissimus.

Alii sunt,
murenula, 4 f. 1.

salmo. m. 3. (esox m. 3.)

Dantur etiam [5]
volátiles. 6

Appone
Haléces, 7

quæ falsa;
& páfseres, 8

cum asellis, 9
qui arefacti

afferuntur:
Et monstra marina,

phocam, 10
hippopótamum, &c.

Concha 11 f. 1.
habet testas.

Ostrea 12 f. 1.
dat

lapidam carmem.
Murex 13 m. 3.

dat purpuram;

Concha margaritifera
[14 f. 1.
margaritas.

a' leg-gyorsabbik;
A' tengeri-süllő, 3

a' leg-csudálatosabb.
Más-féléek,

a' kilencz-szemű hal, (lam-
[préta] 4

a' lázátz. (semling) 5
Találtatnak

rőpdősök-is. (szárnyasok) 6
Tedd hozzá

a' heringeket, 7
a' kik sójják;

Es az alszalt halacszkákat-is,
a' tőke-halackal, 9 [8

mellyek szárazítarva
hozattatnak hozzánk:

Es a' tengeri-csudákat,
a' tengeri-borjút, 10

a' ló-fejű halat. s' eff.
A' tengeri-csigának 11

vadnak héjjai.
Az Austriga 12

ád
jó-ízű húst.

A' bársony-festő csiga 13
ád bársonyt.

A' gyöngy-termő csiga
[(gyöngy-báz) 14

gyöngyöket.

E 4

Homo.

Homo.

Az ember.

Adamus, 1 m. 2.
primus homo, m. 3.
est creatus,
sextâ die
creationis,
à Deo,
ad imaginem
Dei,
è gl'ba terræ;

Az Adám, 1
a' leg-első ember. 1
teremtetett,
a' teremtésnek
hatodik napján,
az Istentől,
az Istennek
képére,
egy darab földből; (göröny-
[bűl])
& Heva,

& Heva, 2 f. 1.
prima mulier, f. 3.
est formata
è costa
viri.

Hi,
à diabolo,
sub specie
serpentis, 3
seducti,
cum comederent
de fructu
viticæ
arboris, 4
damnabantur,
ad miseriam, 5
& mortem,
cum omni
sua posteritate,
& ejiciebantur
è Paradiso. 6

és Eva, 2
az első afiszonyi-állat,
ábrázoltatott (formáltatott)
az férfinak
oldal-csontyából. (teremé-
[bűl])
Ezek,
az ördögtől,
kigyó 3
képében,
meg-csallattatván,
midőn ennének
a' meg-tiltott
fának 4
gyümölcséből,
el-kárhoztattanak,
a' nyomoriságra. 5
és halálra,
minden
maradékjockal egyetemben,
és ki-vettetének
a' Paradicsomból. 6

E;

Septem

in axillas) 2
pars f. 3. anterior, c. 3.
est jugulum; 3 n. 2.
posterior, c. 3.
cervix, 4 f. 3.
Pectus, 5 n. 3.
est antè;
retrò, dorsum: 6 n. 2.
in illo, sunt
femur
binæ mammae 7
cum papillis.
Sub pectore,
est venter; 9 m. 3.
in ejus medio,
umbilicus; 10 m. 2.
subtus, inguen; n. 2.
Et pudenda, n. 2. pl.
A tergo, sunt
scapulae; 12
à quibus pendent;
humeri; 13
ab his, brachia, 14
cum cubito; 15
inde,
ad utrumq; latus,
manus, dextra 8 f. 1.
Et sinistra. 16 f. 1.

a' vállakon) 2
elől-való része,
a' torok: 3
az hátulsó,
a' nyak-szírt. (nyak-csiga) 4
A' melly, 5
elől vagyon;
bátul, az hát: 6
amazon, vadnak
az aszizonyoknak
két emlői 7
6 csecs-bimbóival.
A' melly alatt,
vagyon az has; 9
mellynek közepin,
vagyon a' köldök; 10
alatta, az alsó követér has,
[(ágyék)
és a' szemérmes tagok.
A' hát-megert, vadnak
a' vál-kapoczkái; 12
mellyeken fügnek,
a' vállak; 13
ezeken, a' karok, 14
a' könyöckel; 15
onnét,
mind a' két oldal-felől,
a' kezek, a' jobb 8
és a' bal-kéz. 16

Humeros

Humeros
excipiunt lumbi, 17
cum coxis, 18
Et in podice (culo)
nates. 19
Pedem absolvunt
femur; 21 n. 3.
tüm crus, 23 n. 3.
(intermedio genu) 22
in quo sura, 24 f. 1.

cum tibiâ; 25
ab hinc tali, 26
calx c. 3. (calcaneum),
[n. 2.) 27
Et solum n. 2. (solea f. 1.
in extremo, [28
ballus, 29 m. 2.
cum quatuor
reliquis digitis.

A' vállakat [rék) 17
követik az ágyékok, (a' de-
a' tomporoockal, (a' csipővel)
és az alfelen (seggen) [18
a' farak. (seg-pofái) 19
A' lábat csinálják
a' czomb; (buz) 21
ismét a' szár, 23
(középen lévén a' térd) 22
a' mellyen vagyon a' láb-ikrá-
[ja, 24
a' szár-tetemmel; 25
attúl-fogva a' bokák, 26
a' farkallat, (Sark) 27
és a' talp, 28
a' végén,
a' hivelyk, (öreg-újj) 29
a' több
négy újjal edgyütt.

Caput

Caput & Manūs. A' Fej és kezek.

In capite sunt :

capillus, 1 m. 2.

(qui pectitur
pectine) 2

binee aures, 3

tempora, 4 n. 3.

& facies. 5 f. 5.

In facie, sunt :

frons, 6 f. 3.

uterq; oculus, 7 m. 2.

nāsus, 8 m. 2.

(cum duabus
nāribus)

os, 9 n. 3.

A' fejen vadnak :

az haj, 1

(a' melly fűsültetik
fűsűvel) 2

a' két fülck, 3

a' vak szemek, (vak-barvak)

és az ábrázat. (arczulat) 5

Az arczulatban vadnak :

az homlok, 6

a' két szem, 7

az orr, 8

(a' két
orr-lyukackal)

a' száj, 9

[4

gene

gene (male) 10

& mentum. 13 n. 2.

Os, n. 3. septum est

mystace, 11

& labiis; 12

lingua, f. 1.

cum palato,

septa est

dentibus 16

in maxillā.

Virile mentum,

régitur, barbā; 14

oculus m. 2. verò

(in quo albūgo f. 3.

& pupilla f. 1.)

régitur

palpebris

& supercilio. 15

Contracta manus, f. 4.

est pugnus; 17 m. 2.

aperta manus

est palma; 18 f. 1.

in medio

est vola; 19 f. 1.

extrémitas f. 3.

est pollex, 20 m. 3.

cum quatuor o. indecl.

indice, 21 [digitis,

a' pofák (orczák) 10

és az áll. 12

A' száj környül vagyon véve

bajútszal, 11

és ajakockal; 12

a' nyelv,

az innyel edgyütt,

bé vagyon kerítve

fogackal 16

az áll. kapczában.

A' férfúi áll,

bé-fedetik szakállal;

a' szem pedig

(a' mellyben a' fejeri

és a' szem-fény)

bé-fedettetik

szem-szöröckel

és szemöldöckel. 15

A' bé-vonattatott (őszve-

[szorított) kéz

őköi; 17

a' meg-nyilt (ki-terjesztetett)

tenyer; 18

középpen

vagyon a' marok; 19

a' külö-vége

az hivelyk, 20

a' négy újackal,

a' mutatóval, 21

medio,

medio, 22

annulari, 23

& auriculari. 24

In quolibet

sunt tres c. 3. pl. articu-

[li abc

& totidem condyli d e f

cum ungve. 25

a' középső (hószízi) újjal,

[22

az orvos- (nevedékeny- de-
[ák-) újjal, 23

és kis-újjal edgyütt. 24

Mindenikében

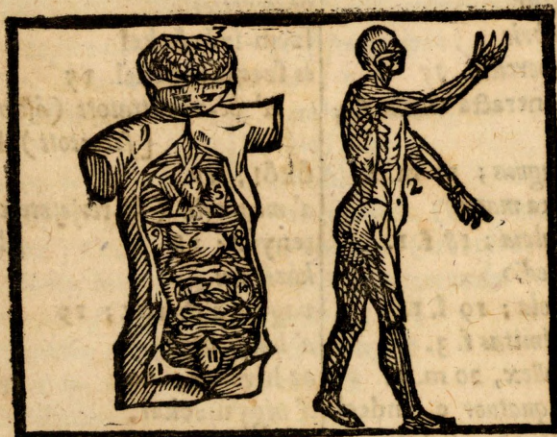
vadnak három izek a b c

és ugyan annyi csomói (butkói)
[d e f

a' körömmel egyetemben. 25

XXXIX.

Caro & viscera. Hus és belső részek.

In corpore, sunt,
cutis, f. 3.

A' testen, vadnak,
a' bőr,

cum

cum membranis,

caro, f. 3.

cum musculis,

canales, m. 3. pl.

cartilagineas,

ossa

& viscera.

Detracta

eute, 1

apparet caro, 2

non continua massá,

sed distributa,

tanquam in farcimina:

quod vocant

musculos,

quorum numerantur

quadringenti

quinque; o. indecl.

canales

spirituum,

ad movendum membra.

Viscera, sunt

interna membra:

ut, in capite,

cerebrum, 3 n. 2.

circumdatum

cranió,

a' hártyákkal,

a' hús,

az inakon-való árva-húfok-

[kal, (tagokon-való inas

[domború húfokkal)

az erek,

a' porczogók,

a' csontok

és bélek.

Le-vonattatván

a' bőr, 1

meg-tettzik az hús, 2

nem egész darabban,

hanem el-osztva

mint-egy kolbászfokra:

a' mellyet egereknek (árva hú-
[soknak)

hívunk,

mellyek számláltatnak

négy-ízáz

őinek;

csévéri

az elevenítő-lelkeknek,

az tagoknak mozdítófokra.

A' bélek,

belső részek:

ugy-mint, a' fejben,

az agy-velő, 3

melly környül vagyon véve

agy-koponyával,

R

& peri-

& pericranio.

In pectore,

cor, 4 n. 3.

obvolutum

pericardio;

& pulmo, 5 m. 3.

qui respirat.

In ventre,

ventriculus, 6 m. 2.

& intestina, 7 n. 2. pl.

omentum obducta;

hepar, 8 n. 3.

& à sinistro

ei oppositus lien; 9

duo renes, 10 [m. 3.]

cum vesica. 11

Pectus n. 3.

dividitur

à ventre

crassa membranâ,

quæ vocatur

diaphragma. 12 n. 3.

és agy-koponya burító hártával.
[tyával.]

A' mellyben,

a' szív, 4

a' melly bé-vagyon takarítva

szív-burító hártával;

és a' tüdő, 5

a' melly lélegzetet vészén.

Az hasban,

a' gyomor, 6

és a' bélek, 7

bél-virággal, (lantorna bélével) bé-takarítatva;

a' máj, 8

és bal-kézről

az ellenében által-helybeztetett

a' két vesék, 10 [lép, 9]

az hojaggal. 11

A' mell (melly)

el-választatik

a' hasról

egy temérdek hártával,

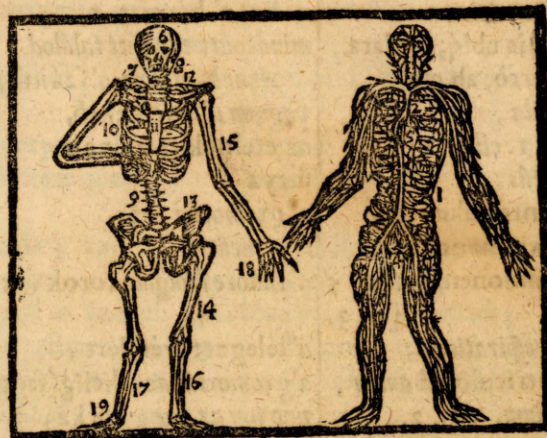
az melly hívattatik

által-rekesztő (közép ágyék [hártjának.) 12

Canáles.

X L.

Canáles & ossa. Az erek és csontok.

Canáles
corporis sunt:

venæ;

quæ sanguinem

ex hepate;

arteriæ,

quæ calorem

& vitam

è corde;

nervi;

A' testnek

csévéi:

az erek;

mellyek a' vért

a' májból;

a' szökő erek, (élet erei)

mellyek a' meleget

és az életer

a' szívből;

az inak;

F 2

quæ

qui sensum
& motum
à cerebro,
per corpus deferunt.

Hæc tria 1
invenis ubiq; sociata.

Porro, ab ore
est gula,
via f. 1. cibi
ac potûs
in ventriculum, 2
& juxta hanc
ad pulmonem guttur, 5
[n. 3.]

pro respiratione;
à ventriculo ad anum,
est colum, 3 n. 2.
ad excernendum ster-
cus;
ab hepate ad vesicam,
uræter, 4 m. 2.
ad urinam reddendam.

Ossa sunt:
in capite, calvária, 6
duæ maxillæ, 7 [f. 1.]
cum triginta o. indecl.
[duobus]
dentibus; 8

mellyek az érzékenséget
és mozgást
az agy-velőből
a' testen által-vizik.

Ezt a' három 1
mindenütt edgyütt találod.

Amak-utánna, a' szájától fog-
vagy a' nyeldekől, [va]
az ételnek és italnak
úttya
a' gyomorba, 2
és e' meliét
a' tüdőre szolgáló torok, 5

a' lélegzet-vételért;
a' gyomortól az állfelig (legig)
vagy a' öreg hurka, 3
a' ganéjnak ki-vetésére; (tiszt-
títására)
a' májtól-fogva az hójagig,
a' vizellet csévéje, 4
a' vizelletnek ki-bocsátására.
[(a' vizellésre)]

Csontok:
az főben, a' kaponya, 6
a' két áll-csont, (áll-kapcza)
harminckét [7]

fogackal; 8

rum

rum spina f. 1. dorsi,
[9 n. 2.]
columna f. 1. corporis,
constans
ex triginta quatuor o.
[indecl.]

vertebris,
ut corpus
se flectere queat;

costæ, 10
quarum [tuor;
viginti o indecl. qua-
os pectoris, 11 n. 3.]
duæ scapulæ, 12
os sessibuli, 13 n. 2.
lacerti, 15 (ulnæ)
tibiæ, 14
anterior 16
& posterior
fibula. 17 f. 1.

Ossa manûs, 18
sunt triginta quatuor,
pedis, 19 triginta.
In ossibus
est medulla. f. 1.

Ismét, a' hát-gerincz, 9
a' testnek oszlopja,
álván
harmincz-négy

gerendezekből, (forgó-cson-
[tokból])
hogy a' test
magát meg-bajthassa; (meg-
[bajolhasson])
Az oldal-csontok, 10

mellyek
buszon-négyen vadnak;
A' melly-csont, 11
a' két váll-lapoczkái, 12
a' far-csigája, (csipő-csont)
a' karok (ölk) 15 [13]
a' czomb-teretek, 14
az első 16
és utolsó
szár-csont. 17
A' kéznek csontyai,
harmincz-négyen vadnak,
a' lábnak, 19 harminczan.
A' csontokban
vagy a' velő.

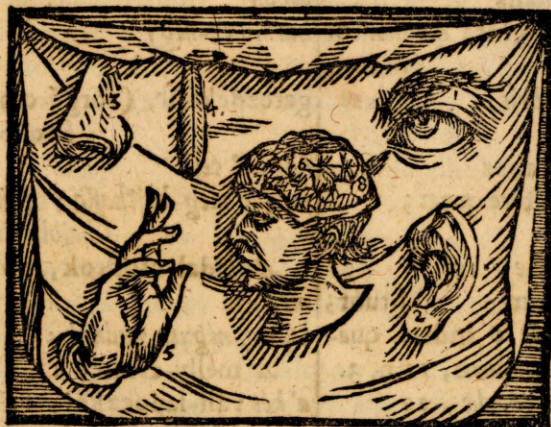
F;

Sensûs

Sensûs externi
& interni.

**Kûlsô és belsô ér-
zékenységek.**

Externi sensus
sunt quinque. o. indecl.

Oculus 1 m. 2.
videt colôres,
quid album vel atrum,
viride vel cœruleum,
rubrum aut luteum sit.

Auris 2 f. 3.
audit sonos,
tâm naturales,
voces & verba;

quàm artificiales,
tonos musicos.

A kûlsô érzékenységek
ötôn vadnak.

A' szem 1
lâttya (szemléli) a' festékeket,
micsoda feje avagy fekete,
zöld avagy kék,
veres avagy sárga legyen.

A' fûl 2 [ket]
hallja az hangokat, (zengése-
mind a' természetieket,
a' szokot, (szozatokat) és
[igéket;
mind a' mesterségeseket, [kar)
a' musikás-hangokat. (nótá-

Nasus 3 m. 2.
olfacit odôres,
& foetôres.

**Lingva 4 f. 1. cum pa-
gustat saporos:** [lato
quid dulce aut amarum
acre aut acidum,
acerbum aut austerum.

Manus 5
dignoscit, tangendo,
rerum quantitatem
& qualitatem;
calidum & frigidum;
humidum & siccum;
durum & molle;
læve & asperum;
grave & leve.

Sensus interni
sunt tres.

Sensus m. 4. communis
sub sincipite, [7 c. 3.
apprehendit
à sensibus externis
perceptas res.

Phantasia 6 f. 1.
sub vertice,
dijudicat res istas,
cogitat, somniat.

Az orr 3
szagolgya a' szagokat,
és büzeket.

A' nyelv 4 az innyel
kóstolgya az ízeket:
micsoda édes vagy keserû,
erôs vagy savanyû,
csipôs vagy fojtós legyen.

A' kéz 5 [talással,
meg-isméri egy-mástúl, tapasz-
a' dolgoknak mennyiségeket
és minémûlégeket;
meleget és hideget;
nedvest és szárazat;
keményt és lágyat;
simát és darabost;
nehezet és könnyût.

A' belsô érzékenységek
hármak.

A' közönséges értelem 7
a' főnek első része alatt,
meg-fogja
a' kûlsô érzékenységektûl
bê-vett dolgokat.

Az elmélkedô erô, (belsô
[nézés, ember elméje-
[ben forgó kép) 6
a' fő-teteje-alatt,
ezen dolgok között ítéletet téssen,
(el-válastya egymástúl ezeket)
gondolkodik, álmód.

Memoria, 8 f. 1.
sub occipitio;
singula recondit,
& depromit;
quædam deperdit;
& hoc est obliuio. f. 3.

Somnus, m. 2.
est requies f. 3. & 5. sen-
[suum.]

Az emlékező elme, 8
az főnek háttulso részei alatt;
mindeneket el-rejt, (el-teszen)
és visszontag elő-adgya:
némelyeket el-vészt;
és ez a feledékenység.

Az álmom
az érzékenségeknek nyugodal-
[ma.]

XLII.

Anima hominis. Az ember lelke.

Anima f. 1.
est corporis vita,
una in toto:

A' lélek
a' testnek élettye,
egy az egészben:

cantum

cantum
vegetativa,
in plantis;

simul sensitiva,
in animalibus;
etiam rationalis,
in homine.

Hæc, consistit
in tribus:

primò
in mente
sive intellectu,
quò cognoscit
& intelligit,
bonum ac malum,
vel verum,
vel apparens;

deinde,
in voluntate,
quâ eligit,
& concupiscit,
aut rejicit,
& auersatur,
cognitum:

tertiò,
in animo,
quò prosequitur
bonum electum;

csak
nyersítő, (élesztő)
a' palántákban; (föld-jóvése-
[ben])

egyszer-s'-mind érzékeny,
az állatokban;
és okos
az emberben.

Ez, áll
háromban:
először
az észben (okosságban),
avagy értelemben,
a' melly által meg-isméri
és meg-érti,
a' jót és a' rosszat, (gonoszt)
vagy az valóságot, (igazat)
vagy a' tettetést;

Az-után,
az akaratban,
mellyel meg-választja,
és kívánja,
avagy meg-veti,
és ítállja,
a' meg-ismért dolgot:

Harmadszor,
az elmében,
mellyel indul (tusakodik)
az el-választott jó után;

F 5

vel fu-

vel fugit
rejectionum malum.

Hinc oritur
spes, f. 5.
& timor, m. 3.
in cupidine,
& aversatione.

Hinc est etiam amor,
[m. 3.]

& gaudium, n. 2.
in fruitione.

Sed ira f. 1.
ac dolor, m. 3.
in passione.

Vera cognitio f. 3.
rei,
est scientia: f. 1.
falsa, error, m. 3.
opinio & suspicio. f. 3.

avagy távoztattya
a' meg-vetett gonoszt.

Innét ered
a' reménség,
és a' félelem,
a' kívánságban,
és meg-utálásban. (el-irtózás-
[ban])

Innét vagyon a' szeretet-is,

és az öröm,
az haszon-vételben.

De az harag
és fájdalom,
a' szenvedésben.

A' dolognak
igaz meg-ismérése,
tudomány:
a' hamis, tévelygés,
vélekedés és gyanakodás.

Deform-

XLIII.

Deformes
&
monstrofi.

Ektelenek
és
csuda-termetűek.

Monstrófi,
& deformes sunt;

corpore
abieunctes
à communi formâ;

Csuda-termetűek,
és éktelenek, (disztelenek.
[rútak, csúnyák, utállatof-
a' kik testekkel [lak
el-távoznak
a' közönséges termettől, (for-
[mátlól, képről)

ut sunt:

ut sunt :

immanis gigas, 1 m. 3.

nanus pumilio, 2 m. 3.

bicorpor, 3 o. 3.

biceps, 4 o. 3.

& id genus monstra.

His

accensentur :

capito, 5 m. 3.

naso, 6 m. 3.

labeo, 7 m. 3.

bucco, 8 m. 3.

strabo, 9 m. 3.

obstipus, 10 m. 2.

strumosus, 11 m. 2.

gibbosus, 12 m. 2.

loripes, 13 m. 3.

silo, 15 m. 3.

adde

calvastrum. 14

ugy-mint :

a' szörnyn nagy Orjas, 1

a' piczin törpe, 2

a' két-testű, 3

a' két-fejű, 4

és effele csudák.

Ezekhez

számláltatnak :

a' nagy-fejű, 5

a' nagy-orrú, 6

a' nagy-ajakú, 7

a' nagy-szájú, 8

a' sandal, (kancsal) 9

a' görbe- (férre-horgasztot-)

[nyakú, 10

a' golyvás, 11

a' dombos- (görbe-) hátú, 12

a' görbe-lábú, (czibertes) 13

az hegyes- (hózsza-) fejű;

tedd-hozzá

[15

a' kopaszt. 14

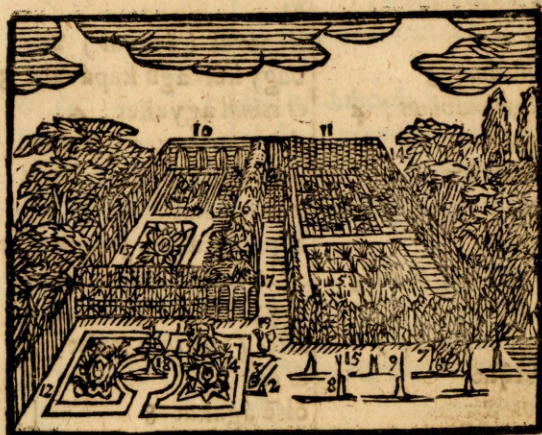
Horto-

XLIV.

Hortorum cul- A' kertnek mive-

tura.

lése.

Hominem

vidimus:

jam pergamus

ad victum hominis,

& ad mechanicas artes,
quæ huc faciunt.

Primus & antiquissi-
victus, erant [mus
terra fruges:

hinc etiam

primus labor m. 3.

Adami,

horti, m. 2. cultura. f. 1.

Az embert

láttuk:

mostan mennyünk tovább
az embernek életemtyére, (ele-
[delére, ételére, italára])

és az kézi-míves mesterségek-
mellyek ide szolgálnak. [re,

A' leg-első és leg-régiebb
életem, valának
a' földnek gyümölcsei:

Innét-is

első munkája

az Ádámnak,

a' kert-mívelés.

<i>Hortulanus</i> m. 2. (ó- [litor m. 3.) 1	A' kertész 1 [16] kertben
in viridario fodit	a' virágos (zöldellő, plántá- ás
ligone 2	kapával (ásóval) 2
aut bipalis; 3	vagy két-ágú kapával; 3
facitque pulvinos, 4	és csinál ágyakat, 4
ac plantaria; 5	s'-vereményes ágyakat, 5
quibus infert semina	a' mellyekben veti és ilteti
& plantas.	a' magokat
Arborator, 6 m. 3.	és palántákat. (csemetéket)
in pomario, plantat arbores, 7	A' fákkal-bánó, 6
inseritque furculos 8	a' gyümölcsös-kertben, ültet (plántál) fákat, 7
viviradicibus. 9	és ólt
Hortum sepit, vel cura, f. r.	óltó ágakat 8 [9
muró, 10	élő-gyökertesz tövekre,
aut macerie, 11	A' keretet bé-keríti,
aut vacerrá, 12	vagy a' szorgalmatóság, kő-fallal, 10
aut plancis, 13	vagy sárbúl-csinált fallal, 11
aut sepe, 14	vagy hegyes karóckal, (doron- [gockal) 12
quæ flexa è sudibus	vagy palánkokkal, 13
& virilibus;	vagy földvénnyel, 14
vel natura, f. r.	a' melly fonattatott
dumis	karókból
& vepribus. 15	és tonó- (kötő-) vefzőkből;
	vagy a' természet,
	tüske-bokrockal
	és töviseckel. 15

Ornatur ambulacris 16 & pèrgulis, 17	Fel-ékesítettik lugofockal 16 és árnyékos-szineckel. (férá- [16-helyeckel) 17
Rigatur	Meg-nedvesítettik (öntöz- [tetik)
fontanis 18 & harpagiò, 19	szőkő-kúttackal 18 és öntöző-vederrel. (cso- [bánnyal) 19

X L V.

Agricultura. Szántás vetés. (Major-
kodás, föld-mívelése.)

Arator 1 m. 3.	A' szántó vető ember 1
jungit boves 3	bé-fogja az ökröket 3
arátro, 2	az eke eleiben, 2
	& tenens

& tenens
levā
stivam, 4
dextrā
vallam, 5
quā amover
glebas, 6

scindit terram
vōmere,

& *dentāli*, 7
quæ antea simō 8
est stercorata;
facitque sulcos. 9
Tūm seminat
femen, 10
& inocat occā. 11
Messor 12 m. 3.
metit
maturas fruges
falce messoria, 13
colligit
manipulos, 14
& colligat
mergites. 15
Tritor 16 m. 3.
in area horrei, 17

és tartván
 bal-kézzel
az eke-lzarvát, 4
 jobb-kézzel
az őszitőkét, 5
mellyel félre-veti (el-hánnya)
a' göröngyöker, (darabos
 [földet, csoporrokat, han-
 [tokat) 6
hasíttya (szántya) a' földet
az eke-vassal (eke talpára ra-
 [gasztott vassal,)
és a' csoroslya (metző-vassal)
az melly elebb ganéjjal 8 [7
meg-vólt ganejözva;
és csinál barázdákat. 9
Annak-utánna el-veti
a' magot, 10
és bé-baronáltja baronával. 11
Az arató 12
le-arattya
a' meg-erett gabonát
farlóval, 13
ősvé-szedegeti (gyűjti)
a' markokat, 14
és kévéket, 15
kót.
A' cséplő 16
a' pajta-lzerőn, (szűrőn) a'
 [csűr-közepin, 17
triturat

triturat frumentum
flagellō, (tribulā) 18
jačtat
ventilabrō, 19
atque ita,
tūm palea f. r.
est separata
& strāmen, 20 n. 3.
congerit in saccos. 21
Feniseca 22 m. r.
in prato,
facit fœnum;
desecans grāmē
falce fœnaria, 23
corraditque
rastrō, 24
componit acervos 26
fūcā, 25
& convehit
vēhibus 27
in fœnile. 28

ki-csépli a' gabonát
cséppel, 18
hánnya (szórja)
szóró-lapáttal, 19
és ekképpen,
mikoron a' polyva
el-választatott
és a' szalma, 20
lákokba rakja azt. 21
A' kaszás 22
a' réten,
csinál szénát,
le-kaszálván a' füvet
a' kaszával, 23
és őszve-gereblyéli
gereblyével, 24
rak boglyákat (kazalokat,
 [kalangyákat) 26
a' széna-villával, 25
és szekereckel 27
víszí
a' széna-tartó helybe. 28

Pecuária. A' Barommal való bánás.

Agrorū m. 2. cultus, m.

[4. (agricultúra, f. i.)

& res f. 5. pecuária, f. i.

erat antiquissimis
temporibus

Régum & Heróum :

hodie est tantum
infimæ plebis

cura. f. i.

Bubulcus i m. 2.

evocat armenta 2

A' majorkodás, (izántás
[verés)

és a' barommal való bánás, (ba-
[rom pásztorság csorda-

vala régi [ság)
üdők előtt (régenté, hajdonábá)

a' királyok és fő-(nagyságos
[dolgotat viselt,) emberek:

ez maj nap csak
az alacsony (közrenden lévő)

[népnek
gondja (szorgos munkája)

Az ökör-pásztor, i
ki-szoléttya (bija, kártóli) a'

[csordákat, 2

è bovilibus 3
buccinā (cornu) 4
& ducit
pastum.

Opilio m. 3. (Pastor
pascit gregē, 6 [m. 3.) 5
instructus fistulā 7
& perā, 8
ut & pedo ; 9
habens secum
molestum, 10
qui munitus est

contra lupos
millo. 11

Sues 12
saginantur
ex aquilicula horæ.

Villica 13 f. i.
mulget

übera vacca, 14
ad præsepe, 13

super mulctā; 16
& facit

in vase butyraceo 17
butyrum

è flore lactis ;

az istállókbul 3
kürttel 4
és legeltetni (étetni)
viszi.
Az I háfz (Juhász) 5
legelteti az nyáját, 6
fölkészülvén tömlő-sippal, 7
és taskával, (málhával) 8
az mint pásztori bottalis; 9
tartván maga mellett
a' komondorebet, 10
a' ki föl fegyverkeztetett (meg-
[oltalmaztatott)

a' farkasok ellen
szeges-örvel. 11
A' disznók 12
bizlaltatnak
a' diszno-ólnak válujából.

A' majorné 13
feji

a' tehénnek tölgyét, 14
a' jaszol mellett 15

a' fejd-sajtar (séter) fölött; 16
és csinál

a' vajas-kőpüben 17
vajat

a' tej-fölből;

& è coágulo

caseos. 18

Ovibus

[19]

detonderetur lana, f. 1.

ex qua conficiuntur

variae vestes.

és az ótott-tyéből

fajtokat. 18

A juhoknak 19

le-nyírtetik a' gyapjok,

mellyből csináltatnak

külömb-féle ruhák.

XLVII.

Mellificium. A' Méz-gyűjtés.

Apes

emittunt exámen, 1

adduntque illi

Ducem. (Regem) 2

A' méhek

eresztenek, (rajt bocsátanak) 1

és adnak mellé

anyja-méhet. (vezért, ki-
[rályt) 2

Exámen

Examen illud,
cum avolaturum est,
revocatur
timituvasis aenei, 3
& includitur
novo alveari. 4Struunt
sexangulares cellulas, 5
complentque eas
melligine,& faciunt favos, 6
è quibus
mel 7 n. 3. effluit.Crates
igne liquatae,
abeunt in ceram. 8Az a' raj,
midőn el-akar repülni, (szalad-
visezsa-hivattatik [ni]
réz-edénynek (medenczé-
[nek) 3'hangjával,
és bé-rekesztetik
új méh-kasba. (kaprába,
[méh-kosárba) 4Csinálnak (raknak)
hat-szegeletű kamarácskákat,
és meg-töltik azokat [5
mézi-nedvességgel, (fűvek-
[nek édesiségével)és csinálnak lépes-mézet, 6
mellyekből
a' méz ki-foly. 7A' vialsz lépek,
a' tűz-által meg-olvasztatván,
vialszá válnak. (lesznek) 8

G;

Moli-

XLVIII.

Molitúra.

Az őrlés.

In

In mola 1
currit lapis 2 m. 3.
super lapidem, 3
circumagente rotâ, 4
& cónterit
per infundibulum 5 n. 2.
intúla grana,
separatque fúrfurem, 6
decidentem
in cistam, 7
à fariná (pólline)
elabente
per excussorium. 8

Talis mola
primùm fuit
mola manuária; 9 f. 1.
deinde
mola jumentaria; 10 f. 1.
porrò mola aquática

[11 f. 1.

& mola f. 1. navális; 12

[f. 3.

tandem
mola aláta (pnevmáti-
[ca.) 13

A' malomban 1
egy kő 2
a' másik kővön forog, (fut) 3
hajtván azokat egy kerék, 4
és össze-töri (rontya)
a' garadon által 5
hegyében töltött szemeket
és el-választja a' korpár, 6
a' melly lebul (esik)
a' ládába, 7
a' lisztől,
melly által esik
a' szitán, (szór sákon) 8

Ilyen malom
vólt legelőszór
a' kézi-malom; 9
az után
a' barom hajtó malom; 10
követközendóképpen a' vízi-
[malom 11

és hajós-malom; 12

végtere
a' szárnyas- (szél-) malom. 13

G 4

Páni-

XLIX.

Pánificium. A' kenyér-csinálás,
(sütés.)

Pistor 1 m. 3.
cernit farinam
cribro 2 pollinario,
& indit
matre 3

A' Sütő 1
szitálja a' lisztet
sűrű szitával, 2
és bé-teszi
a' sütő-tekenőbe; 3

tunc

tunc affundit
aquam,
facit massam, 4
depsitque eam
spatha 5 ligneâ;
dein' format

panes, 6
placentas, 7
similas, 8
spiras. 9 &c.

Póst imponit
pale, 10
& ingerit
furno 11
per præfurnium: 12
sed prius
eruit
rutabulo 13
ignem & carbones,
quos infrâ congerit. 14

Et sic
panis pinxitur,
habens extrâ
crustam, 15
& intus micam. 16

Akkor osztán reá-tölti
a' vizet,
csinál téstát, 4
és dagasztja azt [5
sa- (dagasztó-) lapoczkával;
Ennek-utánna formálja (for-
[mákra csinálja])

a' kenyereket, 6
lepényeket, (bélefekeket) 7
semlyéket, 8
perezceket. 9 s' eff.

Ez után teszi (rakja)
a' sütő-lapátra, 10
és bé-veti
a' sütő-kemenczébe 11
a' kemencze-száján: 12

De előbb
ki-vonja
a' szén-vonóval 13
a' rüzet, és eleven-szeneket,
mellyeket alól egy rakásra hány.
Es ekképpen [14

süttetik a' kenyér,
mellynek vagyon kívül
héja, 15
és belől morfája. (béle) 16

G

Pisca-

L.

Piscatio.

Az halászás.

Piscátor

Piscátor 1 m. 3.

caprat pisces :
five, in littore,
hamó, 2
qui ab arundine
filo pender,

& cui inhæret

esca ; f. 1.
five fundâ, 3
quæ,
pendens peticâ, 4
aque immittitur ;
five, in cymba, 5
reti ; 6
five naſâ, 7
quæ per noctem
demergitur.

Az halász 1
fogdozza az halakat :
avagy a' parton,
horoggal, 2
melly az horgász veszfzörül
czernán (porázon, horog-
[inon) függ,
és a' mellýre vagyon téve (ra-
[gasztva)
az éterő-maszlag ;
avagy merető hálával, 3
az mellý,
fúgvén a' poznán (rudon) 4
a' vízbe eresztetik ;
avagy csolnokban, 5
hálával ; 6
avagy varsával, 7
az mellý étzaka
meg-vettetik.

Aucu-

Aucupium. A Madarászás.

Auceps 1 m. 3.
exstruit
aream, 2
superstruit illi
rete aucupatorium, 3
obsipat
escam, 4
& abdens se
in latibulum, 5
allicit aves,
cantu illicum,
qui partim

A madarász 1
el-készíti
a' szűrűt, 2
felibe terjeszti
a' madarászó hálót, 3
el-binti
a' csaló-eledelt, 4
és el-rejtve magát
a' lappangó-színbe, (ku-
[nyócskába) 5
magához édesgeti (csallya) a'
[madarakat,
az hitegető madarak-éneké-
[vel, (szavával)
kik rész-szerint

partim
caveis
inclusi sunt: 7
atque ita
obruit
reti
transvolantes
aves
dum
se ad escam detinuit:

aut tendit
tendiculas, 8
quibus se ipsas
suspendunt
& suffocant:
aut exponit
viscatos calamos 9
amiti; 10
quibus
si insident,
implicant
pennis:
ut nequeant
avolare,
& decidunt in terram:
aut captat
peticas, 11
vel decipula. 12

a' izürün ugrándoznak, (jucká-
rész-szerint [roznak) 6
kalitkákba
bé viadnak rekesztve: 7
és ekképpen
bé-borította (meg-lepi)
az hálóval
az arra-repülő
madarakat;
midőn
az csaló-eledelre le-bocsátkoz-
nak: (ereszkednek, le-bo-
[csáttyák magokat)
avagy rak (hány)
törőket, (csekléket) 8
mellyekkel magokat
fel-akasztják
és meg-fojtyák:
avagy ki-tészen
lépes-veszűzőket 9
a' madarász rüdra; (pózná-
mellyekre [ra)
ha veá-szállanak,
belé-keverik
a' tollokat:
hogy el-nem
röpülhetnek,
és le-esnek a' földre:
avagy fogdossa őket
csiptetővel, 11
vagy czinege-fogóval. 12

Venatus.

A' Vadászás.

Venator 1 m. 3.

venatur feras ;

dum sylvam

cingit cassibus , 2

qui tenduntur

super varos. (furcillas)

[3

Canis sagax 4

feras vestigat ,

A' vadász 1

vadászsa a' vadakat ;

midőn az erdőt

környül-fogja (veszi) vadászó

[hálósokkal , 2

mellyek meg-vettettek (ki-ter-

[jeszettek)

háló-terjesztő póznákkal.

[(villa-fákkal) 3

A' visla (kopó eb) 4

a' vadakat nyomokon fel-keresi,

[(nyomokat nyomozza)

aut

aut indágit

odoratu ;

vértagus 5 m. 2.

persequitur eas.

Lupus m. 2.

incidit

in foveam ; 6

cervus m. 2. fugiens 7

incidit [o. 3.

in plagas.

Aper 8 m. 2.

transverberatur

venábulo. 9

Ursus 10 m. 2.

morderur

à canibus ,

& runditur

clava. 11

Si quid effugit ,

evadit , 12

ut hic lepus m. 3.

& vulpes. f. 3.

avagy fel-keriti

szaglásával ; (bízlásával)

az agár 5

kergeti azokat.

A' farkas

belé-esik

a' verembe ; 6

a' szaladó szarvas 7

bé-esik (belé-ütközik , belé-ke-

[rúl)

a' kötelekből-csinált hálók-

A' vad-kan 8

[ba.

által-verettetik

vadászó-dárdával. 9

A' medve 10

meg-haraptatik (marattatik)

az ebektől ,

és meg-üttetik (rontatik)

fejes- (farkós-) bottal. 11

Ha valami ki-szalad ,

az el-szalad , 12

mint itten a' nyúl

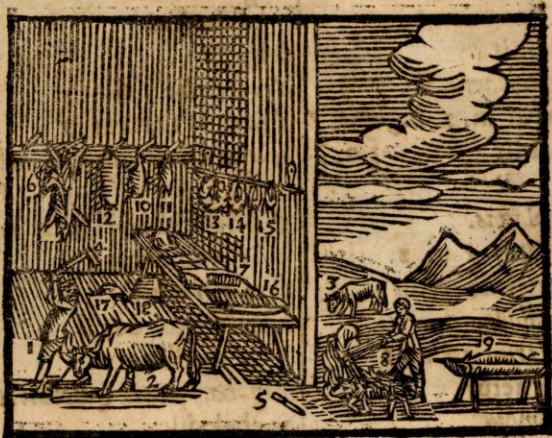
és a' róka.

Lanie-

Lanionia.

A' Mészárosfág.

Lanio, i m. 3.

maetiar

pécudem altilem, 2

(macilenta 3

non sunt vesca)

prosternit

clava, 4

vél jügulat

clunaclo, 5

A' Mészáros, i

meg-öli

a' hizlat barmot, (marhát) 2

(az ösztövéri (hivánnya)

nem emi való) [3

le-veri (üti)

a' fejszével, 4

avagy meg-mettzi torkokat

a' mészáros-késsel, 5

excoriat

excoriat (deglubit) 6

difsecatque,

& carnes

venum exponit

in macello. 7

Suem 8

glabrat igne,

vel aqua fervida, 9

& facit pernas, 10

petafonés, 11

& succidias. 12

præterea

varia farcimina,

saliscos, 13

apexabones, 14

tomacula, 15

bótulos. (lucánicas) 16

Adeps 17 c. 3.

& sebum 18 n. 2.

eliquatur.

börít le-vonsza (meg-nyúzza) 6

és fel-vagdallja, (darabollja)

és a' húst

el-adni ki-teszi

a' mészár-székben. 7

A' dilznót 8

meg-pórsóli rúzzel,

vagy forró-vizzel, 9

és csinál fodorokat, 10

difznó-lábokat (oldalefokat)

és szalonnákat. 12 [12

Azon-kivül

külömb-féle kolbászokat,

gömböczöket, 13

véreseket, 14

májofokat: 15

húfos- (fűtő-) kolbászokat]

Az háj 17 [16

és fadgyú 18

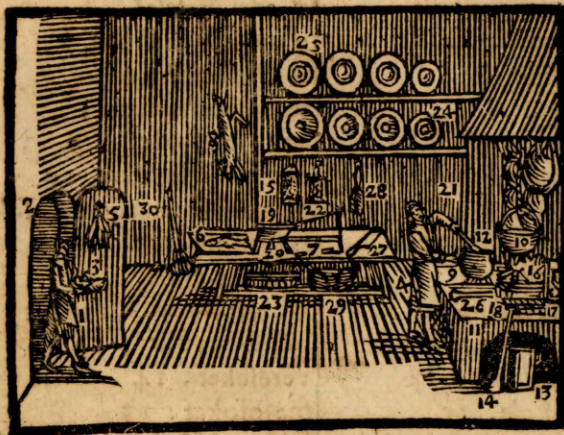
meg-olvasztatik.

H

Coqui-

Coquinaria A' szakácsfág.

Promus-condus 1

[m. 2.

profert
ē penu 2

obsonia. 3

Ea accipit
coqus, 4 m. 3.
& coquit
varia esculenta.

A' konyha- fáfár (kony-
[ha- szakács- Mester) 1

elő- bozza
az eledeles-kamarából (élés-
[eledel-tartó-házból) 2
az eledeleket. (enni-valókat,
[élést) 3

Azokat el-vészi
a' szakács, 4
és főz
külömb-féle étkeket.

Aves

Aves 5
deplumat prius,
& exenterat;

piscis 6
desquamat,

& exdorsuat;

Quasdam carnes

lardó trajectat,

ope creacentri (lardarii) a' 7
[7

lépores, 8
exuit.

Tūm elixat ollis 9

& cācabis, 10
in foco, 11
& despumat
ligulā. 12

Elixará
condit aromatibus.
quæ comminuit
pistillō 14
in mortario, 13
aut terit

vádulā, 15

A' madarakat 5
meg-mellyesti (koppasfya) elebb,
és béleket ki-veti;

Az halakat 6
béjoktól meg-vakarja, (tisztit-
[tya)
és fel-hasíttya; (derékon-szeg-
[deli)

Némelly kontzokat (darab
[húfokat)
szalonnával által-szegez, (fűz,
[meg-spékel)
a' spékelő- (fűző-tővel,
[7 [nyársolóval;) 7.

A' nyúlaknak 8
bőröket le-vonsza.

Az után főz fazekakban 9
és vas-fazekakban, 10
a' tűz-helyen, 11
és tajtékjokat le-bámya
az abárló- (szűrő-) kalánnal.

A' meg-főttet [12
meg-fű-szerzámozza fű-szer-
mellyet őszve-tór [számmal,
a' mofár-tőzővel 14
a' mofárban, 13
avagy vakarja (reszeli, vās-
[lalja)
a' vakaró-szerzámmal. (re-
[szelővel) 15

H 2

Quædam

Quædam affat
verubus 16
& autómato, 17
vel super craticulam; 18
vel frigit
sartagine 19
super tripodem. 20
Vasa coquinaria n. 2.
sunt præterea: [pl.
rutabulum, 21 n. 2.
foculus, m. 2. (ignitabu-
[lum n. 2.) 22
trua, 23 f. 1.
(in quâ eluuntur
catini 24
& patina, 25)
pruniceps, 26 f. 3.
culter incisorius, 27 m. 2.
qualus, 28 m. 2.
corbis 29 f. 3.
& scopæ. 30 f. 1. pl.

Némellyeket sít
a' nyársokon 16
és magoktól (kerekeken) for-
[gó-nyársokon; 17
vagy rótfélyon; 18
Avagy ránt
serpenyőben 19
az három-lábú-vas felett. 20
Konyha-edények
ezeken-kivül: [21
a' szén-vonó, (asag, pemet)
a' tűzellő, (melegítő) 22
a' mosdó-sajtár, (tekenő,
[váltó) 23
(a' mellyben meg-öblítettnek
a' mély 24
és széles tálak) 25
a' szén- (tűz-) fogó, 26
a' szakács- (aprító-) kés, 27
a' szűrő-edény, (szita) 28
a' kosár 29
és seprő. 30

Vinde-

LV.

Vindemia.

A' szüret.

Vinum n. 2.
crescit
in vinea, 1
ubi vites
propagantur,
& viminibus
ad arbores, 2
vel ad palos (ridicas) 3
vel ad juga, 4
alligantur.

A' bor
terem [1
a' szőlőben, (szőlő-hegyben)
holott a' szőlő-tővek
ki-terjesztetnek, (szaporított-
[nak, homlítottak)
és kötő-vefszőekkel (vit-
[lyákkal, szironyockal)
a' fákhöz, 2
vagy szőlő-karókhöz, 3
vagy támasztó-léczekhez, 4
kötetnek.

H 3

Cum

Cum tempus n. 3.
[adeft]

vindemiandi;
abscindunt
botros,
& comportant
trimodiis, 5
conjiciuntque
in lacum, 6

calcant pedibus, 7
aut tundunt
ligneo pilo, 8

& exprimunt
succum
torculari, 9
qui dicitur
mustum, 11 n. 2.
& orca 10

exceptum,
vasis (doliis) 12
infunditur,
operculatur, 15

Mikoron jelen vagyon az
[ideje]

a' szűretnek;
le-mettzik
a' földő-fejeket,
és őszve-hordgyák
puttonockal, 5
és belé-vetik
a' kádba, (szőlő-nyomó-dé-
[lába, mustoló-fajtárba) 6
tiporják (nyomják) lábockal,
avagy törik (mustoltyák) [7
tömő- (törő- mustoló-) fá-
[val, 8

és ki-facsarják
a' levét (nedveségét)
a' perésen, 9
melly hívattatik
mustnak, 11
és mustos-csobánnyal (kupá-
[val, kondérral) 10
el-fogattatván,
hordókba (általagokba) 12
töltetik,
bé-dugattatik, (bé-tapasztal-
[tatik) 15

& in

& in cellas
super cantherios 14
abditum,
in vinum abit.

E dolio
promitur,
siphone; 13

aut túbulo, 16
(in quo est
epistomium n. 2.)
vase relitò.

és a' pinczékbe
a' gantárokon 14
el-tétetvén (rejtetvén)
borrá-válik.

Az hordóbúl
ki-vétetik,
hébérral; (szivárvánnyal)
[13
avagy csapon, (csévén) 16
a' mellyben
a' csap-dugalzsa vagyon
minek-utánna meg-kezdett.
[(csapoztatott)

H₄

Zytho-

Zythopœia. A' ser-főzés.

Ubi non
habetur vinum;
bibitur
cerevisia: f. r. (zythus
quæ [m. 2.
ex byne, 1
& lúpulo; 2
in abeno 3
coquitur;
post in lachs 4
effunditur:

Az hol
bor nincsen;
sert
isznak:
az melle
szaladból 1
és komlóból; 2
a' vas-fazékban 3
főztetik;
az után kádakban 4
töltetik:

&, fri-

&, frigefacta,
labris 5
in cellaria 6
defertur,
& vasis infunditur.

Vinum sublimatum,
& siccibus vini, [n. 2.
in aheno, 7
cui superimpositum est
alémbicum, 8 n. 2.
vi caloris
extractum,
destillat
per tubum 9
in vitrum.

Vinum & cerevisia,
acescens,
sic acétum. n. 2.

Ex vino & melle
faciunt mulsum.

és, meg-hidegítvén,
csőbröckel 5
a' pinczékbe 6
le-bordatik,
és hordókba töltetik.

Az éget-bor,
a' bor-seprűből,
a' vas-fazékban, 7
mellenek begyére vagyottéve
a' fűveg, (réz-fűdő) 8
a' melegnek ereje-átral
ki-szivattatván, (vonattatván)
le-csöpög
a' cséven által 9
az üvegbe.

A' bor és ser,
mikor meg-vész, (etzedesedik)
etzetté-válik.

Borból és mézből
csinálják a' méh-sert. (mé-
[zes-bort])

Hs

Convi-

Convivium. A vendégfeg.

Cum apparatus
convivium; n. 2.
mensa f. i. stornitur
tapetibus, 1
& mappâ, 2
à triclinariis:
qui prætereà apponunt
discos, (orbes) 3
cochlearia, 4
cultros 5
cum fuscínulis, 6
mappulas, 7
panem 8
cum salino. 9

Mikoron el-készítettik
a' vendégség;
az asztal meg-terítettik (vette-
szőnyegeckel, 1 [tik]
és abroszszal, 2
az asztalnokoktól:
kik azon-felgyúl fel-teszik (rak-
a' tányérokat, 3 [ják]
a' kalánokat, 4
a' késeket 5
a' villácskákkal, 6
a' keszkenőket, 7
a' kenyeret 8
a' fő-tartóval.

Fércula

Fércula
inferuntur
in patinis; 10
artocreas, 19 n. 3.
in lance.

Conviva
ab hospite
introduciti, 11
ablunt manus,
è gutturnio, 12
vel ex aquâli, 14
super malluvium, 13
aut pelvim, 15
terguntque
mantili, 16
tüm assident mensæ,
per sedilia. 17

Structor 18 m. 3.
deartuat dapes,
& distribuit.

Assaturis
interponuntur 19
embámmata

in scutellis. 20

Pincerna 21 m. i.
infundit temetum,
ex urceo, 25
vel cámbaro, 26
vel lagenâ, 27

Az étkek
el-hozattatnak (fel-adattat-
tálakban; 10 [nak]
az húsos-béles (pastétom) 19
siktálban.

A' vendégak
a' gazdától
bé-vitettetvén, 11
meg-mosák kezeiket,
a' csorgó-mosdóból, 12
vagy a' viz-öntő kannából,
a' mosdó, 13 [14
avagy medencze-felett, 15
és kendenek
a' kendő-keszkenőbe, 16
az után le-ülnek az asztalhoz,
a' székeken. 17

A' fő-tálnok, (metéllő) 18
izenként el-rabollja az étke-
és el-osztogatja. [ket,

A' fűltek
köziben rakatnak 19
mártogatni-való (ízt-adó) le-
[vecskék
tálacsákban. 20

A' Pohárnok 21
bé tölti az orós (részegető)
a' korsóból, 25 [iralt,
vagy kannából, 26
vagy palaczkból, 27

in pocu-

in pocula 22
 & vitra; 23
 quæ exstant
 in abaco: 24
 & porrigit
 convivatori, 28
 qui hospitibus propinat, ki a' vendéglő gazdának, 28
 ki a' vendégekre el-köszöni.

LVIII.

Tractatio lini. A' len-mivelés.

Linum n. 2. & cáma-
 [bis, f. 3.]

aquis macerata
 rursúmque siccata, 1
 contunduntur
 frangibulo ligneo, 2

A' len és kender,
 vizben meg-áztatván
 és visszontag meg-száraztatván, 1
 meg-törtetnek (ki-tiloltatnak)
 a' tilóval, (len-törővel) 2

(i. bi

(ubi cortices 3
 decidunt)
 tùm carminantur
 carmine ferreo; 4
 ubi stupa 5 f. 1.
 separatur.

Linum purum
 alligatur colo, 6
 à netrice; 7
 quæ sinistra
 filum trahit, 8
 dextrâ 12
 rhombum (girgillum) 9
 vel fusum 10
 (in quo
 verticillus 11 m. 2.)
 versat.

Fila accipit
 volva; 13 f. 1.
 inde deducuntur
 in alabrum: 14
 hinc vel glomi 15
 glomerantur,
 vel fasciculi 16

sunt.

(az hol a' pozdorja 3
 le-búl)
 akkor osztán meg-gerebeneltet-
 vás-gerebennel; 4 [nek
 holott a' csepű 5
 el-válik.

A' tisztalen
 kötöttek a' rockához, 6
 a' fonó-afszonytúl; 7
 a' ki bal-kézzel
 a' fonalat vonszá, (fonnya) 8
 jobb-kézzel 12
 a' pergő-rockát 9
 vagy orsót 10
 (mellyen vagyon a'
 perdítő-karika) 11
 pergeti.

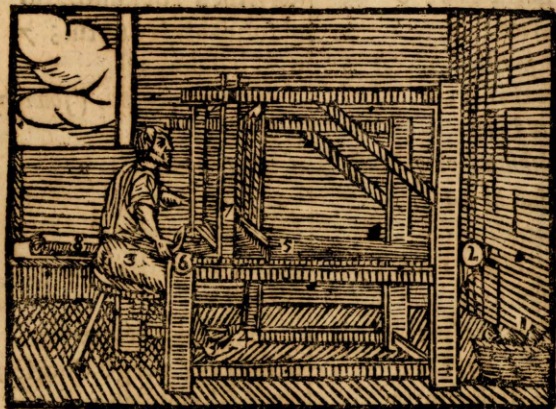
A' fonalat bé-vönnya
 a' forgó- (pergő-) orsó; 13
 onnet fel-motóllátatik
 a' motólara: 14
 abbúl vagy gombolyagok 15
 gombolyattatnak,
 vagy vég-fonalak 16 (fonal-
 [darabok, pereczek])
 lesznek.

Textu-

L I X.

Textúra.

A' szövés (Takácsfág.)

Textor,

Textor, m. 3.
diducit in stamen
glomos, 1
& circumvolvit
jugó, 2
ac sedens
in textrino, 3
calcat pedibus
insilia, 4
Liciis
diducit stamen, 5

& trajicit
radium: 6
in quo est
trama; f. r.
ac densat
péctine. 7
Atque ita conficit
linteum. 8
Sic etiam
pannifex m. 3.
facit pannum
è lana.

A' takács,
fel-veti
a' fonalat, 1
és fel-tekeri
a' zugoly-fára, 2
és ülven
a' szövő-székben, 3
nyomdözxa lábaival
a' kompostorokat. 4
A' nyűstős-fonalokkal
egy-mástúl el-választja az álló-
[(mellék-) fonalat, 5
és által-veti rajta
a' vetéllőt: 6
az mellén vagyon
a' bél-fonal;
és meg-sűrűsíti
a' bordával. 7
Es ekképpen csinálja
a' vásznat. 8
Azonképpen
a' posztó-csináló-is
csinálja a' posztót
a' gyapjúból.

Lintea.

L X.

Linthea. A' vásznok.

Lintheamina
insolantur 1

aquâ superfusa, 2
donec candefiant.

Ex iis
sunt sartrix 3 f. 3.
indusia, 4
mucciniâ, 5
collaria, 6
capitia, &c.

Hæc,
si fordidentur,

rursum lavantur
à lotrice 7
aquâ, sive lixivio
ac sapone.

A' vásznok
a' verőfényen meg-fejériter-
[nek 1

vizzel meg-öntöztetvén, 2
mig meg-fejérednek.

Azokból
a' Varróné varr
ingeket, 4
kelzkenőket, 5
gallérokat, 6
háló-sapkákat, s' eff.

Ezek,
ha meg-szennyesednek, (mocs-
[kofulnak)

ismét meg-mosattatnak
a' mosonétul 7
vizzel, vagy lúggal,
és szappannal.

Linthea-

I

Sartor.

Sartor.

A' Szabó.

Sartor 1 m. 3.
discindit pannum 2
forfice; 3
& consuit
acu
& filó duplicatő. 4
Postea
complānat sūtūras
ferramentő. 5

A' szabó 1
fel-metéli a' posztót 2
az ollóval; 3
és őszve-varja
a' tővel
és czérnával. 4
Az után
meg-téglázza a' varrásokat
a' téglázó-vassal. 5

Sicque

Sicque conficit

plicátas 7
tunicas, 6
in quibus infra est
fimbria, 8 f. 1.
cum infitis; 9
pallia 10
cum patagio, (focáli) 11
& manicátas togas; 12
thoráces, 13
cum globulis, 14
& manícis; 15
caligas, 16

aliquando
cum lemnícis; 17

tibialia, 18
chirothécas, 19
amiculum. 20 &c.

Sic pellio, m. 3.
facit pellicea,
e pellibus.

Es ekképpen csinálja

a' ránczos 7
szoknyákat, 6
a' mellükön alól (a' végén) va-
a' fzele, 8 [gyon
a' perémeckel; 9
A' palástokat 10
a' gallérral, 11
és újjas felső-ruhákat; (kő-
[pönyegeket) 12
melly- (derék-) szorító-
[kat, 13

gombocskákkal, 14
és újjackal; 15
lompokat. (plunderákat,
[nadrágokat) 16

néha
fűrtőckel; (fityelékeckel, ka-
[nafockal, pántlikákkal)
salavárdikat, 18 [17

kesztyűket, 19
vállakat. (subiczákat) s' egy.
Ekképpen a' szűcs, [20
csinál kődmőneket,
a' bélésekből. (bőrökből)

I 2

Sutor.

L X I I.

Sutor.

A' Varga.

Sutor 1 m. 3.

conficit,
ope subula 2
& fili picati, 3

super modulo, (forma
calcei) 4

è corio, 5

(quod
scalpro sutorio 6
discinditur)

crepidas, (sandalia) 7

calceos, 8

(in quibus
spectatur
supernè
obstragulum, n. 2:
infernè

solea, f 1.

& utrinque
ansa)

ocreas, 9

& perones. 10

A' Varga 1

csinál,
az árral 2
és szurkos- (főrtélyes-) fo-
[nallal, 3

a' kaptán, 4

bőrből, 5

(melly
a' varga-késsel 6
el-metéltetik)

papucsokat, (pacsomagokat,
[solyákat) 7

czipellőseket, 8

(mellyeken
láttatik

fellyül

a' feje,
alúl

a' talpa,

és mind két-felől

a' fűlek)

farukat, 9

és rövid-szárú farukat. (bocs-
[korokat)

Faber lignarius.

Az Acs.

Homini
victum & amicum,
vidimus:
nunc sequitur,
domicilium n. 2. ejus.
Primo habitabant
in specubus; 1
deinde
in tabernaculis,
vel tuguriis; 2
tum etiam
in tentoriis; 3
demum
in domibus.

Az embernek
eledelét (élelmettyét) és ru-
láltuk: [házatyát
most következik,
annak az ő házlékia.
Elin laknak vala
barlangokban; 1
az után
színekben,
avagy kunnyókban; (kali-
megint (ismét) [bákban) 2
látórokban-is; 3
végtére
házakban.

Lignator

Lignator m. 3.
securi, 4
sternit & truncat
arbores, 5
ubi remanent
sarmenta; 6

Clavosum lignum

[n. 2.

findit cuneo, 7
quem adigit
tūdite, 8
& componit
strues. 9

Faber lignarius m. 2.

asciat ascia 10

materiam,
unde cadunt
assule; 11
& ferrat ferrā, 12
ubi scobs 13 f. 3.
decidit;

Pōst elevat tignum

super canterios, 14
ope trochleae, 15

affigit ansis, 16

A' fa-vágó
a' fesszével, 4
le-vágja és el-csonkítja (meg-
a' fakat, 5 [nyesi]
az holott meg-maradnak
az ág-nyelölékek;

A' csomós (bőrkös, ágas,
[szeges) fát

hasítja az éckel, 7
mellyet belé-ít
súlyocckal, 8
és csinál
fa-rakásokat. 9

Az Acs

meg-faragja (bárdollja) a'
[szinlő bárdal 10

az éppültre-való fát,
az honnét le-esnek
a' forgácsok; 11
és fűrészi tűrészfzel, 12
holott a' fűrészf-hulladékja,
le-búl; [eslölékje) 13

Az után fel-emeli a' meg-fa-
[ragot fát

a' tekerő-emelővel, 15
a' ácsló- (faragó-) tőkékre,
[(székekre) 14

reá-szegezi (meg-erősíti) kaj-
[máccsal, (vas-kapocs-
[csal, kötő-vassal) 16

14

linear

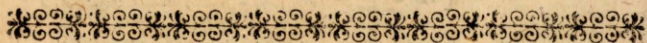

lineat amussi. 17

Tum compáginat
parietes, 18
& configit trabes

clávis trabálibus. 19

egyenessen meg-méri finórral,
[(csapó-madzaggal) 17
Akkor osztán össze-foglallja
a' falakat, 18
és össze-szegezi (szerkeszteti)
[a' barona-fákat
őreg vastag szegeckel. 19

L X I V.

Faber Murarius. A' kő-míves.

Faber murarius 1
[m. 2.

ponit fundamentum,
& struit
muros: 2

A' kő-míves 1

vét fundamentomot,
és rak
kő-falakat: 2

Sive

Sive è lapidibus,
quos lapidarius m. 2.
eruit
in lapidina, 3
& látomus 4 m. 2.
conquadrat

ad normam; 5
Sive è latéribus, 6
qui, ex arenâ
& luto,
aquâ intritis,
formantur,
& igne excoquantur;
Dein' crustat
calce,
ope trulle, 7
& tectorio vestit. 8

vagy bánya-kővekből,
mellyeket a' kő-vágó
ki-ás
a' kő-bányában, 3
és a' kő-faragó 4
négy-szegre csinál (meg-farag,
[el-készít)
az igazgató mérték-szerint;
vagy téglákból, 6 [5
mellyek, vízzel össze-egyeletet
fővényből [(babart)
és fárbul
formáltatnak
és égettetnek:
Az után meg-vakollja
mészfzel,
a' vakoló-kalánnal, 7
és meg-mázollja.

I;

Máchi-

L X V.

Máchinæ. Mesterféges emelő-szer- izámok.

Quantum duo ferre
palangá, 1 [possunt
vel fereiro, 2
tantum potest unus,
trudendo ante se
pabonem, 3
suspensâ à collo

erummâ. 4

A' mennyit ketten vihetnek
dorongon, 1
vagy faraglyán, 2
amnyit vihet egy,
taszigálván (tolván) maga előtt
a' talyigácskát, 3
az nyakban akasztott (füg-
[gesztett])
hordozó-száljjal. (kötéllel) 4
Plus

Plus autem porelt,
qui molem,
phalangis (cylindris) 6
impositam,
provolvit vecte. 5

Ergáta 7 f. 1.
est columella, f. 1.
quæ versatur
circumetundo.

Geranium 8 n. 2.
habet tympanum, n. 2.
cui inambulans quis,
pondera

navi extrahit,
aut in navem demittit.

Fistúca 9 f. 1.

adhibetur
ad pangendum

súbricas: 10
attolitur fune,
tracto per trochleas; 11
vel manibus,
si anas habet. 12

Többet vihet pedig,
a' ki,
az hőmpölyögre 6
tetti (rakott) terhet,
bengergeti (hőmpelgeti) eme-
[lő-dorongal. 5

A' kerengő- (forgó-) fa 7
egy oszlopocska,
melly forgattatik
kerengve.

Az hajó-csigának 8
vagyon egy
hézag kereke,
mellyben járván valaki,
[terheket

von- (emel-) ki az hajóból,
avagy az hajóban belé-ereszt.
[(emel)

Az le-verő kossal (folyok-
[kal, paskolóval) 9

élnék
a' vizi-gerendáknak (hid-
[láboknak) 10

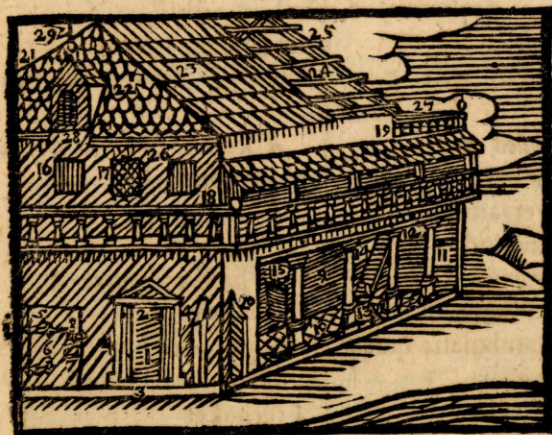
le-útésekre:
fel-emeltetik csigán 11
vont-kötéllel;
vagy kézzel,
hogy-ha fogantói vadnak: 12

Domus.

Domus.

Az Ház.

Ante janua[m] domus, [f. 2. & 4.]
 est vestibulum. 1 n. 2. *Az ház-ajtaja-előtt,*
 Janua f. 1. habet *vagy a' tornác. 1*
 limen 3 n. 3. *Az ajtónak vagy a'*
 & superliminare, 2 n. 3. *alsó 3*
 & utrinque *és felső külsőbie, 2*
 postes. 4 *és mind a' két-felől*
 A dextris *ajtó-ragasztói. (ajtó-megő, 4*
 sunt cardines, 5 *Jobb-kézre [melléki] 4*
 à quibus pendent *vadnak az ajtó-sarkak, 5*
 fores; 6 pl. f. 3. [n. 2. *mellyeken függ*
 à sinistris claustrum, 7 *az ajtó; 6*
 aut péssulus. 8 m. 2. *bal-kézre a' pléh, 7*
vagy a' Zár. 8

Sub

Sub ædibus
 est cavadium, 9 n. 2.

testellato pavimento, 10

fulcum columnis, 11

in quibus

peristylum 12 n. 2.

& basis. 13 f. 3.

Per scalas 14

& cochlidia 15

ascenditur in superio-

contignationes. [res

Extrinfecus

apparent fenestra 16

& cancelli, (clatbri) 17

pergule, 18

suggundia, 19 n. 2. pl.

& fulcra 20

muris fulciendis.

In summo est

tectum, 21 n. 2.

contectum

imbricibus (tegulis) 22

vel scandulis, 23

quæ incumbunt

tigillis, 24

hæc tignis. 25

Az ház alatt
 vagy a' szabad palota, (pit-

[var] 9

négy-szegű kővecekkel meg-pá-

[dimentomozva, 10

meg-támasztva oszlopokkal,

mellyeken vagy a' [11

az oszlop-feje 12

és a' talpa. 13

A' grádicsokon 14

és kerengő-grádicsokon 15

fel-mennek a' felső

éppületekbe. (rendházakba)

Kívül

látoznak az ablakok 16

és rostélyok, 17

a' sétálló folyosók, 18

az eszterha, (fődel-párkán-

és a' támaszok 20 [nya] 19

a' kőfalaknak gyámoltatójokra.

[(támasztatójokra)

Leg-felnyúl vagy a'

az hejázat, 21

meg-fedve

cserepecekkel 22

vagy lindelyekkel, 23

mellyek fekszenek

léczeken, 24

ezek szaru-fákon. (ollókon,

[ragokon, fzeleméneken] 25

Tecto

Teſto adhæret
ſtillicidium. 26 n. 2.
Locus in. 2. ſine teſto
dicitur ſubdiale. 27 n. 3.
In teſto ſunt
menſura, 28 n. 2. pl.
& coronides. 29

Az ház-héján függ
a' csatorna, 26
Az héjazat-nélkül-való hely
ſilagoriának mondarik. 27
Az ház-fedelén vannak
az erkélyek, (ki-álló ereſzſzi)
[28
a' gombok és lebogók. 29

L X V I I.

Metallifodina. Az Ercz-bánya.

Metalli-foſſores 1
ingrediuntur
puteum
fodina, 2

A' bányászok 1
be-ereſzkednek
a' bányának 2
gödörébe, (torkába)

bacillo,

bacillo, 3
ſive gradibus, 4
cum lucernis, 5
& effodiunt
ligone, 6
terram metallicam,

quæ,
impoſita corbibus, 7
extrahitur ſune 8
ope machinæ tractoriæ,
& defertur [9
in uſtrinam, 10

ubi igne urgetur,
ut profluat
metallum. 12 n. 2.
Scoriæ, 11

ſeorſum abjiciuntur.

az űlő-fán, 3
avagy lajtorjakon, 4
világgal, (mécseckel) 5
és ki-vájják (áſák)
a' vágó-kapával, 6
az ércz-göröngyöket, (bá-
[nyáſznakat)

mellyek,
bé-rakotván vékákban, 7
ki-vonattatnak kötéllel 8
a' tekerő-csigával, 9
és vitetik
a' koholó-műhelybe, (vin-
[nyébe) 10

az hol tűzzel meg-koholtatik,
hogy el-folyon
az ércz. 12
A' ſalakja, (ſonkollya, al-
[lya, gazza) 11
különb helyre vettetik.

Faber

Faber Ferrarius. A' kovács.

Faber ferrarius 1
[m. 2.]
in ustrina, (fabrica) 2
inflat ignem
folle, 3
quem attollit
pede; 4
atque ita candefacit
ferrum. n. 2.
A' kovács 1
a' kovács-kohban (műhely-
[ben]) 2
fel-fújja a' tüzet
a' fúvóval, (fújtatóval) 3
mellyet fel-emel (nyomdoz)
lábával; 4
és ekképpen tűzestí
a' vasat.

Deinde

Deinde
eximit
forcipe, 5
imponit
incudi, 6
& cudit
malleo, 7
ubi stridore 8
exiliunt.

Et sic
excuduntur
clavi, 9
soleæ, 10
canbi, 11

catena, 12
lamine;

sera
cum clavibus,
cardines, &c.

Ferramenta canden-
tistinguit
in lacu.
[tia]

Az után
ki-vefzi
a' fogóval, 5
reá-tészi
az üdő-vasra, 6
és kovácsollja
a' kalapáccsal, (pöröllyel) 7
holott a' szikrák 8
ki-szökellenek.

Es ekképpen
készítettetnek-el
a' szegek, 9
a' patkók, 10
a' kerék-fingek, (kerék-ralp-
[vasak]) 11
a' lánczok, 12
a' pléh-vasak, (lapos lám-
[nák])

a' lakatok, (pléhek)
a' kulcsockal,
az ajtó-farkak, s' a' t.

A' tűzes vas-mívet
el-óltja
a' vas-hivesítőben.

K

Scrinia-

L X I X.

Scriniarius

&

Tornátor.

A' szekrényes

és

Esztergáros.

Arularius 1 m. 2.

edolat afferes 2

runcinā, 3

in tábula, 4

Az Aíztalos (szekrényes)

[1

meg-gyalulja a' deszkákat 2
gyalúval, 3

a' faragó- (gyaluló-) széken,

[4

deplanat

deplanat

plámula, 5

pérforat (térebrat)

térebrá, 6 f. 1.

sculpit cultro, 7

combinat

glútine

& subscúdibus, 8

& facit

tábulas, 9

mensas, 10

areas, (cistas) 11 &c.

Tornio 12 m. 3.

ledens in insili, 13

tornat torno, 15

super scanno tornatorio,

globos, 16

[14

conos, 17

icánculas, 18

& similia

toremata.

meg-simítva

simító-gyalúval, 5

meg-fúrja

a' furóval, 6

meg-faragja a' faragó-késsel, 7

egyben-foglaltja (ereszti)

enyvel

és hevedereckel, (ragasztók-

és csinál

[kal) 8

táblákat, 9

asztalokat, 10

ládákat, s' egy. 11

Az Esztergáros 12

ülvén a' kompostoros széken,

[13

esztergál az eszterga-vésővel,

[(vassal) 15

az asztergáron, 14

tekéket, (golyóbisokat) 16

és csónokokat, (csűrköket)

[17

bábokat, (pupákat) 18

és efféle

esztergáros-műveket.

K₂

Figulus.

Figulus.

A' fazekas.

Figulus,

Figulus, 1 m. 2.

fedens
super rotâ, 2
format
ex argillâ, 3

ollas, 4
urceos, 5
tripodes, 6
pâtinâs, 7
testacea vasa, 8
fidelias, 9
opercula, &c. 10
Postea excoquit
in furno, 11
& incrustat
lithârgyro.
Fracta olla
dat testas. 12

A' Fazekas, (gerencsér)

ilvén
a' karika felett, 2
formál
agyagból, (sikeres- gyúrott-
[sárból]) 3

fazekakat, 4
korlókat, 5
lábaiokat, 6
tálakat, 7
cserép-edényeket, 8
kályhákat, 9
födőket, s' egy. 10
Az után meg-égeti
az égető-kemenczében, 11
és meg-mázollya
mázzal.

Az el-törött fazék
cserepeket ad. 12

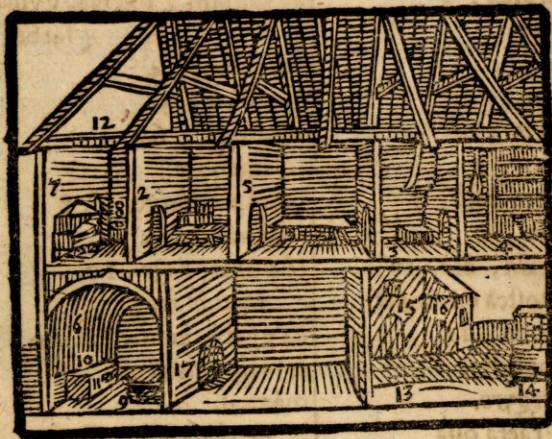
K 3

Partes

L X X I.

Partes domūs. Az háznak rekeszei
(Ház-épületek.)

Domus f. 2. & 4.
distinguitur
in conclavia,
ut sunt:
atrium, 1 n. 2.
hypocaustum, 2 n. 2.
culina, 3 f. 1.

Az ház
el-választatik (osztatik)
kulcs-záros helyekre,
a' minémű:
a' pirtar-ház, 1
a' szoba, 2
a' konyha, 3

cella pe-

cella venuaria, 4 f. 1
cenaculum, 5 n. 2.
camera, 6 f. 1.
cubiculum, 7 n. 2.
cum adstrueto
secessu. (látriná) 8

Corbes, 9
inserviunt
rebus

transferendis;
arca, 10
(quæ clave 11
recluduntur)
illis adservandis.

Sub tecto est
solum; n. 2. (pavimen-
tum n. 2.) 12

in arca, 13
puteus, 14 m. 2.
stábulum, 15 n. 2.
cum balneo. 16

Sub domo
est cella, 17 f. 1;

az eledeles-kamara, 4
az ebédlő-ház, (palota) 5
a' bót, (kamara) 6
az ágyas-ház, 7
a' melléje épített
fél-félé-való helyvel (árnyék-
[székel) edgyütt. 8

A' kosárok, (vékák) 9
szolgálnak (hasznossak)
a' partékáknak (egymás dol-
[goknak)

ide-s'-tová-való bordozásokra;
a' ládák, 10
(mellyek kulcsal 11
meg-nyittatnak)
azoknak el-tartására.

A' héjazat-alatt vagyon
a' padlás; 12

Az udvaron, 13
a' kut, 14
az istálló, 15
a' fürdő-szobával edgyütt. 16
A' ház-alatt
vagyon a' pincze. 17

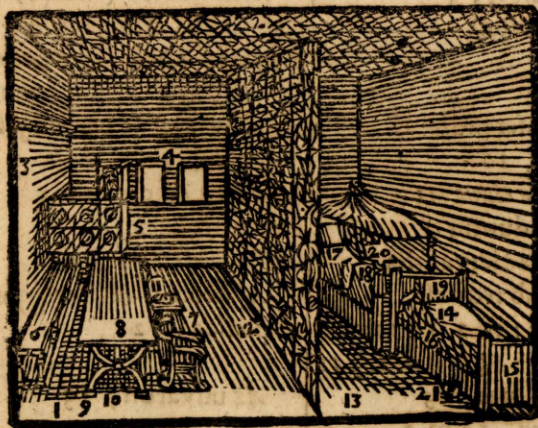
K4

Hypo-

Hypocaustum
cum
Dormitorio.

A' szoba
az
Agyas-házzal.

Hypocaustum, 1 n. 2.
ornatur laqueari 2
& parietibus 3
tabulatis;
& illuminatur
fenestris; 4
calefit,
fornace. 5

A' szoba, 1
meg-ékesítettik mennyezettel 2
és meg-deszkázott
falakkal; 3
és meg-világosíttatik
ablakokkal; 4
meg-melegül,
a' kályhától. 5

Ejus

Ejus utensilia sunt,

Annak házi-eszközei, (szer-
[számi])

scamna, 6
sella, 7
mensa 8
cum fulcris, 9
ac scabellis, 10
& chalcitrae. 11

Appenduntur etiam
tapetes. 12

Pro levi cubatu,

est in dormitorio, 13
lectus, m. 2. (cubile) 14
stratus, [n. 3.
in sponda, 15
super stramentum, 16
cum lodicibus, 17
& stragulis. 18

Cervical 19 n. 3.
est sub capite.

Conopoeo 20
lectus regitur.
Matula 21 f. r.
est vesicae levandae.

a' padok, 6
a' székek, (felylék) 7
az asztalok 8
a' lábockal 9
és sámlolyokkal, 10
és az üldő-párnák. 11

Fel-függesztetnek
szőnyegek-is. 12

A' csendes nyugalom ked-
[véjért,

vagy az ágyas-házban, 13

az ágy, 14
meg-vetve,

a' nyoszolyában, 15
a' szalmán, 16

lepedőckel 17
és paplanokkal. (pokrocok-
[kal, duchnáckal) 18

A' fő-allya (vánkös) 19
vagy az a' fő alatt.

A' superlással (kárpitál)
bő-fedtetetik az ágy. [20

A' vizellő-edény 21
az hojagnak meg-könnyebbi-
[téjére vagon.

K,

Putei.

LXXIII.

Putei.

Kúrak.

ubi

Ubi fontes
deficiunt ;
effodiuntur putei , 1
& circumdantur

crepidine : 2
ne quis incidat.

Inde hauritur
aqua , f. 1.
urnis (situlis) 3
quæ pendent
vel pecticâ , 4
vel fune , 5
vel catenâ ; 6
idque
aut tollenone , 7
aut girgillô , 8

aut cylindro , 9
manubriato ,
aut rotâ (tympano) 10
aut denique
antliâ. 11

Az hol források
nincsenek ;
kúrak ásattatnak , 1
és körül-vétnek (bé-foglal-
[tatnak])

kút-kákával : 2
hogy valaki bé ne essék.

Azokból (onnet) merittetik
a' viz ,
vedreckel , 3
mellyek függenek
vagy rúdon , 4
vagy kötélén , 5
vagy lánczon ; 6
és ugyan
vagy kankaléckal , 7
vagy forgó-karikával , (csigá-
[val]) 8

vagy tekerővel , 9
mellynek markolatya vagyon ,
avagy széles-keréckel , 10
avagy utólyára
viz-vonó szivattyúval. 11

Balne-

Balneum. A' Fördő.

Qui lavari cupit

aquā frigidā,
descendit
in fluvium. 1

In balneario 2
abluiamus
squalores,
five sedentes
in labro; 3
five conscendentes
in sudatorium; 4

A' ki meg-akar fürödni (mo-
[sodni])

hideg (friss) vizben,
a' folyó-vizbe 1
mégyn.

A' fürdő-házban 2
le-mossjuk
a' szennyeket,
avagy vesztég-ülve
a' fürdő-kádban; 3
avagy fel-ülvén (hágván)
az verítékeztető- (gőzölő-
[izzasztó-) padra, 4
& defri-

& defricamus nos
púmice, 6
aut cilicio. 5

In apodyterio 7
exuimus
vestes,
& praeingimur
cástulā. (subligári) 8
Caput
régimus
pileolo, 9
& pedes
imponimus
pelluvio. 10

Balneatrix 11 f. 3.

ministrat aquam,
stulā; 12
quam haurit
ex alveo, 13
in quem defluit
e canálibus. 14
Balneator 15 m. 3.
scarificat
scalpro; 16
& applicando
cucurbitulas, 17
extrahit
sanguinem,

és meg-vakarjuk (dörgölyünk)
tájték-kövel, 6 [magunkat
avagy szőr-ruhával. (törő-
[vel, daréczal, szőr-gu-
[bával) 5

A' le-verkező szobában 7
le-vetjük
ruhánkat,
és elől fel-köttyünk
az elő-ködtör. (fürdő-pen-
Fejünkbe [delt) 8
fel-teszszük
a' fürdő-sapkát, 9
és lábainkat
belé-teszszük
a' láb-mosdó edénybe. 10
A' fürdőben szolgáló leány

[11
szolgáltattya (hordozza) a' vi-
sajtárral; 12 [zet
mellyet merit
a' víz-tartó válltúból, (kád-
mellybe foly [túból) 13
a' csatornákon (csévéken)
A' fürdős 15 [14
köppölyöz
a' köppölyöző-vassal, 16
és fel-vervén (rakván)
a' köppölyöket, 17
ki-szítja
a' vért,
subcu-

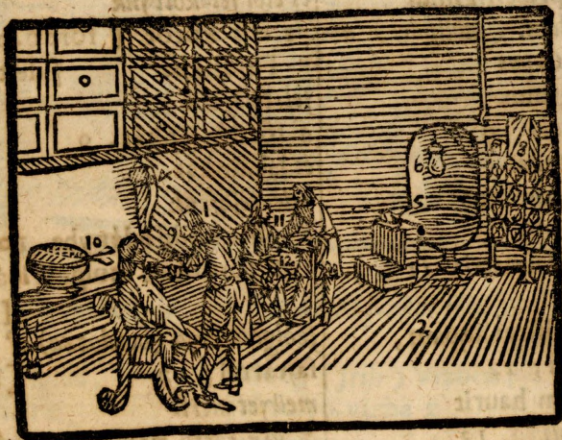

subcutaneum,
quem abstergit
spongiâ. 18

melly a' bőr és hús-között va-
mellyet le-töröl [gyon,
spongiával. 18

L X X V.

Tonstrina. A' borbély-műhely.

Tonfor 1 m. 3.
in tonstrina, 2
tonder
erines & barbam,
forpice; 3
vel radit
novaculâ,

A' Borbély 1
a' borbély-műhelyben, 2
tarollya
az hajakat és a' szakált,
a' taroló-ollóval; 3
avagy le-beretvállya
a' beretvával,

quam

quam
è tbecâ 4
depromit;
& lavat
super pelvim 5
lixivio,
quod defluit
è gutturnio, 6
ut & sapone; 7
tergit
linteo; 8
pectit
pèctine; 9
crispat,
calamistro. 10

Interdum
venam secant
scalpello, 11
ubi sanguis m. 3.
propùllulat. 12
Chirurgus m. 21
curat vulnèra.

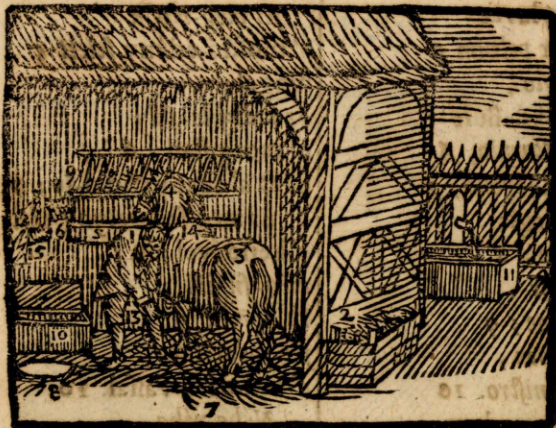
mellyet
a' tartó-tokból 4
elő-vészen;
Es meg-mossa
a' mosdó-edény felett 5
lúggal,
az melly le-foly
a' csorgóból, 6
mint a' szappannal-is; 7
Es meg-száraztja (törli)
a' kendővel; 8
meg-fűsülli
fűsűvel; 9
fel-fodorittya,
a' fodorító-vassal. 10
Néba-néba
eret vág
az ér-vágó-vassal, 11
hol a' vér
ki-szókik. (bugyog) 12
A' seb-gyógyító orvos
gyógyította a' sebeket.

Equile.

L X X V I.

Equile. A' Ló-Istáló.

Stabularius m. 2. (e-
[quiso m. 3.]) 1
purgat à fimo 2
stábulum;
alligat equum 3
capistro 4
ad presépe, 5
aut, si mordax sit,
constringit
fiscellâ. 6

A' lovász 1
[néjt]
ki-tisztítja (bánya) a' ga-
az Istálóbúl. 2
Hozzá-kötözi a' lovar 3
kötő- (lánczos-) féckel 4
a' válúhoz, (faraglyához) 5
nagy, ha harapó, (maró)
orr-kötöt 6 (vajs-kojárt)
vét a' szájára.

Deinde

Deinde
substernit stramenta; 7
avénam
véntilar
vanno, 8
quam miscet
paleis,

ac depromit
è cista pabulatoria, 10
eâque pascit
equum,
ut & feno. 9
Postea
ducit aquatum
ad aquarium; 11
tùm detergit

panno, 12
depeçtit strigili, 15
insternit
gausape, 14
& inspicit solens,
an calcei ferrei 13
adhuc firmis clavis hæ-
[reant.]

Az után
meg-veti az allyát; 7
A' zabot
meg-palottya
a' palló-rostával, 8
mellyet egyelit
szecska (metzett-szalma) kő-
[ziben,

és ki-vészen
az abrak-tartó ládából, 10
és a'val abrakoltja (éteti, tartja)
a' lovar,
a' mint ízénával-is; 9

Az után
itatni viszi
az itató-helyre; (válúhoz) 11
Akkor osztán meg-törli
szőr-rörlővel, (daróczal) 12
meg-vakarja a' ló-vakaróval,
reá-teríti [15

a' pokróczot, 14
és meg-nézi a' körmeit, (lába-
hogy-ba a' patkók 13 [it)
még erőssen állanak-e, (vadnak-
[é fel-szegezve.)

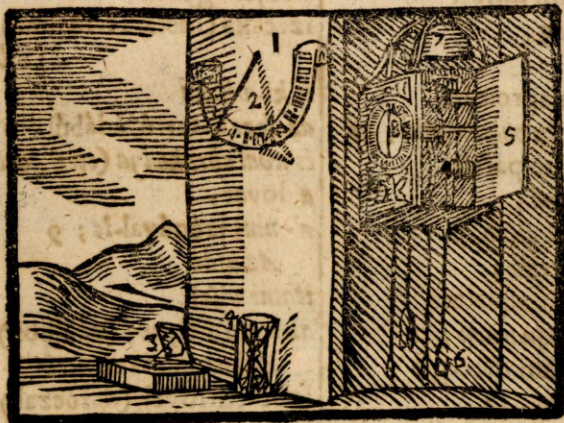
L

Horo-

Horologia.

Ora-mutatók,
(óra-mivek.)

Horologium, n. 2.
dimeitur horas.

Solarium, 1 n. 2.

ostendit
umbrâ gnômonis, 2

quota sit hora;

Az Ora-miv,
mértékeli (határozza) az órá-
[kat.

A' nap-fénnyel szolgáló
[(árnyék) óra, 1
meg-mutattya (jelenti)
a' mutató-Istápnak (vasnak)
[árnyékával, 2

mennyi legyen az óra;

five in

five in pariete,
five in pyxide magnéti-
[ca 3

Clépsydra, 4 f. 1.
ostendit
horæ quatuor partes,
fluxu arénæ,
olim aque.

Automaton, 5 n. 2.
numerat etiam
nocturnas horas,
circulatione rotarum,
quarum maxima
trahitur
à pondere, 6

& cæteras trahit;

Tüm
indicat horam,
vel campana 7 f. 1.
suo sonitu,
percussa
à melleolo;
vel extrâ
index, 8 c. 3.
circuitione suâ.

akár a' falon,
akár a' compáson. 3

A' folyó-óra, 4
meg-mutattya
a' fertály-órakat,
a' fővény tolyálával,
régenten a' viz tolyálával.

A' harang- (verő-) óra, 5
meg-számlállya (olvassa)
az estvli órákat is,
az kerekeknek forgási által,
mellyek között a' leg-nagyobbik
vonattatik
a' nehézségtül, (mértéktül)
[6

és a' többieket hajtya; (vonnya)

Akkor osztán
az órat jelenti,
vagy az harang 7
csengésével.
meg-utervén
a' kalapácskától;
vagy kívül
a' mutató 8
forgálával. (környül-járásá-
[val)

Pictura. A' kép-írás.

Pictura

Pictura 1
oblectant oculos,
& ornant conclavia.

Pictor 2 m. 3.
pingit effigiem
peniculo, 3
in tabulâ, 4
super pluteo; 5
sinistrâ tenens
orbem pictorium, 6
in quo pigmenta,
quæ terebantur
â pñero 7
in marmore.

Sculptor m. 3.
& statuarius, m. 2.
exsculpunt
statuas, 8
è ligno
& lapide.

Calator m. 3.
& sculptor m. 3.
in sculpit
eri (ligno)
aliisque metallis,
figuras 10
& characteres,
celo. 9

A' kép-írók 1
gyönyörködteik a' szemeket,
és ékeztik az házakat.

A' kép-író 2
meg-írja a' képet (ábrázator)
festő-ecsetkével (farkal) 3
a' táblára, 4
a' támasztón; 5
bal-kézével tartván [6
a' festék-készítő táblácskát,
mellyen vadnak a' festékek,
mellyek meg-tőrettetnek vala
az Inasútl 7
a' márvány-kövön.

A' kép-faragó
és kép-öntő,
faragják
az álló-képeket, 8
fából
és kőből.

A' mesterfészes metző
és ravátoló
bé-metzen
a' rézbe (fába)
és egyéb érczekbe,
ábrázolásokat 10
és bötűket,
a' vajú-szer számmal. (véső-
[vel] 9

LXXIX.
Specularia.

Nézőre (szemnek) szolgáló üvegek.

Specula

Spēcula 1
parantur,
ut homines
leīpfos intueantur;
perspicilla, 2
ut acrius cernat,

qui habet
debilem visum.

Per telescopium, 3

videntur
remota,
ut proxima;

in macroscopio, 4
apparet pulex m. 3.
ut porcellus. m. 2.

Radīi solis
accendunt ligna
per urens vitrum, 5

A' tükörök 1
csináltatnak,
hogy az emberek
magokat meg-tekinthessék;
Az okulárok, 2
hogy erősebben (élesebben) lát-
[hasson,
a' kinek gyenge (erőtelen)
szemei vadnak.

A' meszsze-látó üveg által,
[(perspektíván) 3
láttatnak (látzanak)
a' meszsze (távúl) való dolgok,
valamint a' leg-közelebb-valók;
A' nagyobbító üvegben, 4
akkorának látnak a' balha
mint egy verő-malacz.

Az napnak sugári (fénye)
meg-gyújtják a' fát
az égető-üveg által.

L 4

Viētor.

L X X X.

Viétor. A' kádár. (Pintér)

Viétor, 1 m. 3.
amictus
præcinctorió, 2
facit
è virgis columnis, 3
super sellam incisoriám, 4
scilpro bi nanubriato, 5
circulus,

A' Pintér 1
fel-öltöztetvén
elő-kötővel, 2
csinál
a' mogyoró-fa vefszőökből,
a' faragó széken 4 [3]
[4]
az abroncsos-késsel, 5
abroncsokat;

& ex

& ex ligno
ássulus, 6.
Ex ássulis
conficit
dolia 7
& cupas, 8
bind fundó;
rüm lachis, 9
labra, 10
trimodia, 11
& situlas, 12

unó fundó.
Postea vincit

circulis, 13
quos ligat
ope falcis vietória, 14
salignis viminibus, 15

& aptat
túdite 16
ac tudiculá, 17

és fábul
dongákat, 6
A' dongákból
csinál
hordókat 7
és tungokat, 8
két fenékre;
ismét kádakat, 9
sajtárokat, 10
puttonokat, 11
és csobányokat, (fétereket,
[vedreket] 12
egy fenékre.
Az után meg-köti (abron-
[csozza])
abroncsokkal, 13
mellyeket meg-teker (köt)
a' pintér-kés segítségével, 14
fűsz-fa vitláccal, (kötő-vefz-
[szőöckel, szironnyal] 15
és reá-veri (alkalmaztattya)
a' fulyokkal 16
és hajtó-fával, 17

Ls

Restio

LXXXI.

Restio
&
Lorarius.

A' kötél-jártó
és
Szi-jártó.

Restio

Restio 1 m. 3.
contorquet
funes, 2
agitatione
rotule, 3
è stupa 4
vel cannabi,
quam sibi circumdat.
Sic fiunt,
primò
funtculi, 5
tüm restes, 6
tandem
rudentes. 7

Lorarius 8 m. 2.
scindit
de corio bábuló, 9
loramenta, 10
frena, 11
cingula, 12
baleos, 13

cruménas, 14
hippopéras, 15 &c.

A' körél-jártó 1
őszve-tekéri
a' köteleker, 2
a' kerék 3
forgatása által,
len-csepűből 4
vagy kenderiből,
mellyet maga-környül vészen.
Ekképpen csináltatnak
először
a' kötő-madzagok, 5
az után a' kötelek, 6
végtére
a' kútra való avagy hajó kö-
[telek. 7]

A' Szi-jártó 8
metél
az ökör-bőrből, 9
szíjakat, 10
fékeker, 11
őveket, 12
bagariákat, (szablya-szija-
[kat] 13
táskákat, (tarfolyokat) 14
lázakokat, 15 (turbákat, ál-
[tal-verő tűszűket, lo-
[vag táskákat] s' eff.

Viátor.

LXXXII.

Viator.

Az uton-járó.

Viator, 1 m. 3.
portat bámeris
in bulgá, 2
quæ cápere nequit
funda 3 f. 1.
vel marsupium; 4 n. 2.
régitur
lacerná; 5
tenet manu
báculum, 6
quod se fulciat;

Az úton-járó, 1
viszen (hordoz) a vállán
tarisznyában, (tűszőben) 2
a' mi belé nem fér
a' sebébe 3
avagy táskájába; 4
bé-fedettetik
úti-közpönyeggel; 5
kezében tartja
a' botot, (istápor, pálczár) 6
mellyel támogatja magát;
opus

opus habet
viático,
ut & fido
& facundo comite. 7
Propter semitam, 8

nisi sit
tritius callis,
non déserat
viam regiam. 9
Avia 10

& bivía 11
fallunt,
& seducunt
in salebras; 12

non æquæ,
trámites 13
& compita. 14
Scilicet igitur
obvios, 15

quæ sit eundum;
& caveat
prædones, 16

ut in via,
sic etiam
in diverforio, 17
ubi pernoctat.

szüksége legyen
az uti-költségre, (pénzre)
és bíz
s'-nyájás társra. 7
A' gyalog-út kedvéért, (az
[ösvény okáért]) 8
hanem-ha
járt (törött) út leszén,
el ne hadgya
az ország-útrjár. 9
A' félfelé-való (tébolygó)
[utak] 10

és kettős-utak 11
meg-csalnak,
és félfelé visznek
a' járatlan (töretlen) helyek-
[re; (utakra)] 12

nem oly igen,
a' kerülő-(kerengő) utak 13
és a' keresz-utak. 14

Tudakozzék azért
az eleiben-jövőkül, (aka-
[dóktul]) 15

merre kellessék menni;
és őrizze magát
a' tolvajoktól, (kőborlókúl,
[nyuzo-fosztóktul]) 16

valamint az uton,
ekképpen [láfón-is] 17
a' vendég-fogadoban. (lázal-
a' hol meg-hál.

Eques.

A Lovas.

Eques 1 m. 3.
imponit equo 2
ephippium, 3
idq; succingit
cingulo; 4
insternit etiam
dorsuale; 5
ornat eum
phaleris,
frontali, 6
antilenâ, 7
& postilenâ. 8

A Lovas 1
fel-teszi a' lóra 2
a' nyerges, 3
hozza-is szorítja azt
hevederrel; 4
red-is teríti
a' crafragot; 5
fel-ékesíti (cizfrázza)
ló-öltőzetrel, (szerfázmmal)
homlok-elővel, 6
szügyelővel, 7
és tar-matringal. (far-hám-

[mal] 8
Deinde

Deinde
insilit in equum,
indit pedes
stapedibus, 9
sinistrâ capeffit
lorum (habenam) 10
freni, 11
quò equum
flectit & rétinet;
túm
admovent calcaria, 12
incitatque
virgulâ, 13
coëreet
prostémide. 14
Bulga, 15
pendent

ex ephippii ápice, 16
quibus inseruntur
sclopi. 17

Ipse, eques,
inducitur
chlámyde; 18
lacernia f. i.
à tergo
revincitur. 19

Veredarius 20 m. 2.
cursim equò fertur.

Az után
fel-ül a' lóra,
bé-teszi a' lábait
a' kengyelekbe, 9
bal-kézzel meg-fogja
a' fék- 11
szárát, 10
mellyel a' lovat
meg-zattya és meg-tartóztatya;

Akkor osztán
meg-sarkantyúzza, 12
ugráltattya-is
a' veszfzövel, 13
és meg-tartóztatya
az állozóval. 14

A' puska-tokok 15
függenek
a' nyereg-fején, 16
mellyekbe tétetnek
a' pистolyok. 17

Maga, a' lovas,
fel-öltözik
hadi czifra öltözetbe; 18
az esős kőpönyeg
bátúl
fel-köttetik. 19

A' poszta 20
nyargallást (futtást) megyen.

Vehicu-

L X X X I V.

Vehicula.

A' szekerek.

Trabā 1
véhimur
super nivibus
& glacie.

Vehiculum univrotum
dicitur [n. 2.
pabo; 2 m. 3.
birotum n. 2.
carrus; 3 m. 2.
quadrivrotum n. 2.
currus, m. 4.

Szánon 1
járunk (szánkázunk)
a' hóban
és a' jégén.
Az egy-kerekű szekér
bivattatik
talyicskának; 2.
a' két-kerekű
talyigának; (kolyészának)
a' négy-kerekű [3
szekérnek,

qui

qui
vel sarracum, 4 n. 2.
vel plaustrum. 5 n. 2.

Currus partes sunt:
temo, 6 m. 3.
jugum, 7 n. 2.
compages, 8 f. 3.
sponde; 9
cum axes, 10
circa quos currunt
rotae,
quibus praefiguntur
paxilli 11
& obices. 12

Basis f. 3. rotae 13
est modiolus, 14 m. 2.
ex quo prodeunt
duodecim radii; 15
hos ambit
orbile, n. 3.
compositum

est sex absidibus, 16
& toridem canthis. 17

Curui
imponuntur
corbes & crates. 18

a' melly
vagy köz-szekér, 4
vagy terh-hordozó szekér. 5
A' szekérnek darabai ezek:
a' rúd, 6
a' kifa-fa, (főrhéc) 7
a' nyíró, 8
az oldalak; 9
Ismét a' részegyek, 10
mellyeken forognak
a' kerekek,
mellyek eleiben belé-verettetnek
a' kerék-szegek 11
és a' löcsék. 12

A' keréknek fundamentoma
a' kerék-agy, 14 [13
mellyből kelnek (ki-állanak)
tizenkét kerék-külök; 15
Ezeket környül-foglallja
a' kerék-talp,
a' melly össze-szerkesztetett
[(rakatott)
hat talp-fákból, 16 (kerék-
[fértokból)
és ugyan annyi talp-fa- (fin-)
[vasfákból. 17

A' szekérre
fel-rakatnak
a' kalok.

M

Vectu-

Vectura. A' Szekerezés.

Auriga, 1 m. r.
jungit
parippum 2
sellario, 3
ad temonem,
de helcio 4
dependentibus
loris vel catenis. 5

Deinde
infidet
sellario,
agit ante se
antecessores 6
scutica. 7

A' Szekeres, (kocsis) 1
bé-fogja
a' rúdas-lovat, 2
a' nyerges mellé, 3
a' szekér-rúdhöz,
a' szűgy-hámról 4
le-függő
szijackal vagy lánczokkal.
[(nyaklőckel)]

Az után
reá-ül
a' nyergesre,
hajtya maga előtt
az elsőket 6
az ostorral, 7

& flestit

& flestit
fumibus. 8
Axem
ungit
ex vase unguentario 9
axungia;
& inhibet rotam
suffamine, 10
in præcipiti descensu.

Et sic aurigatur

per orbitas. 11
Magnates, m. 3. pl.
vehuntur
sejūgibus, 12
duobus rhedariis,
currū pensili,
qui vocatur [13
carpentum. (pilentum)]

Alii, bijūgibus, 14
essedo. 15
Arcera 16
& leſtica 17
portantur
à duobus equis.

Per invios montes
utuntur
locò curruum
jumentis clitellariis. 18

és igazgatja
gyéplőckel. 8
A' tengelyt
meg-kent
a' kenő-tartóból 9
szekér-kenővel;
és meg-köti a' kereket
a' kötő-lánczal 10
a' meredek (lejtő) le-ereszke-
[désben.

Es ekképpen mégyen a' szekér-
[rel

a' kerék-vágásokon. 11
A' nagy űri-rendek
jármak
hat lovakon, 12
két kocsissal,
függő-szekérben,
melly hívattatik
hintónak. 13
Egyebek, két lovon, 14
kocsin. 15
A' kolyák 16
és leſtikák 17
hordoztatnak
két lóról.

Az útatlan hegyeken által
élnék
szekerek helyett
terh-hordozó barmokkal. 18
M 2 Tránſi-

LXXXVI.

Transitus aquarum. A' vizeken va-
ló által-menés. (költözködés)

Transitus flumen,
ne maderat,
excogitati sunt

pontes 1
pro vehiculis,
& ponticuli 2

pro peditibus.

Hogy meg ne ázzék
a' ki a' vizen által akar menni,
ki-gondoltattanak (fel-talál-
[tattanak])

a' hidak 1
a' szekerek kedvéért,
és a' gyalog-hidak (hidacs-
[kák, pallék, bőruk]) 2
a' gyalogok kedvéért.

Si flu-

Si flumen
vadum habet, 3

vadatur. 4

Struuntur etiam
rates, 5
ex compactis tignis;

vel pontones, 7
consolidatis ex trabi-
[bus,

ne
aquam excipiant.

Porro
fabricantur
lintres, (lembi) 7
qui aguntur
remó, 8
vel contó; 9
aut trahuntur
remulcó. 10

Hogy-ba az viznek
csekléje (lábboló-gázoltató-
[helye) vagyon, 3
által-láboltatik. (lábon által-
[mennék rajta) 4

Epittetnek
szálak-is, 5
az ózve-foglalt szál fákból;
[(szeleménekből)
avagy rév-hajók,
a' szorosan ózve-szerkesztett
[gerenda-fákból,

hogy
vizet bé ne erefszenek.

Továbbá
csináltatnak (sáragtatnak)
csólnokok, (sajkák) 7
mellyek hajtának
evezővel, 8
vagy csáklával; 9
avagy vonatnak
hajó-vonó kötéllel. 10

M;

Natá-

LXXXVII.

Natārus.

Az Ufzás.

Solent etiam
tranāre aquas,
super scirpeum fascem,

porrò
super inflātas
boum vesicas; 2
deinde, liberè
jactatu
manuum pedumque. 3

Tandem
nonnulli didicerunt
calcāre aquam, 4
cingulotenēs
immerfi,
& vestes
supra caput
gestantes.

Urinator 5 m. 3.
etiam natāre potest
sub aqua,
ut pijcis. m. 3.

Altal-is szokták
úszni a' vizeket,
kákából-való körölkén, 1

ismét
fel-fuvott
őkör-héjagokon; 2
az után, szabadon
a' kezeknek és láboknak 3
hányatásával.

Végére
némelyek meg-tanúlták
a' vizet tapodni, 4
őveddig
a' vizben lévén,
és ruhájokat
fejeken
bordo-zván.

A' buár (vizben buvó) 5
úszhatik
a' viz alatt-is,
valamint az hal.

Solent

M₄

Navis

LXXXVIII.

Navis actuaria. Az Evezős hajó.

Navis

Navis instructa remis

[1]

est uniremis, 2
vel biremis, &c.
in quâ
remiges 3
confidentes
per transra
ad scalmos, 4

aquam
remis pellendo,
remigant. 5

Proréta 6 m. r.
stans
in prorâ,
& gubernator 7 m. 3.
sedens
in puppi
tenensque
clavum, 8
gubernant
navigium.

Az evezős-hajó r

vagy egy-rend-evezős, 2
vagy két-rend-evezős, s' több.
melyben
az evező-legények, 3
álván
az által-deszkákön
a' dal- (evező-) gúfnak-ra-
[galztójához, 4

a' vizet
az evezőkkel hajtván,
evezkélnek. 5

A' hajós-mester 6
álván
az hajó-orrában,
és a' kormányos 7
álván
az hajó-farában
és tartván
a' kormány-szeget, 8
igazgattyák
az hajót.

M,

Navis

Navis oneraria. A' terh-hordozó

[hajó.

Navigium 1 n. 2.
impellitur,
non remis,
sed solum vi ventorum.
In illo
erigitur

malus, 2 m. 3.
undique
ad oras navis
fünibus 3 firmatus;
cui annexuntur
antennæ, 4
his vela, 5

A' derék hajó 1
üzettetik, (el-hajtatik)
nem evezőkkel.
hanem egyedül a' szelek erei-
Abban [által.
fel-egyenestitterik (egyenest-
[len fel-rámasztatik)
az árbocz-ta, 2
körös-környül
az hajó szélire
köteleckel 3 meg-erősítetve;
mellyre fel-akasztatnak
a' vitorla-fák, 4
ezekre, a' vitorlák, 5

quæ ad ventum
expanduntur 6

& versoribus 7

versantur.

Vela sunt,
ártemon, 8 m. 3.
dolon, 9 m. 3.
& epidromus, 10 m. 2.

In prora
est rostrum. 11 n. 2.

In puppi,
signum n. 2. (vexillum)
ponitur. [n. 2.) 12

In malo
est corbis, 13 f. 3.
navis specula, f. 1.
& supra galeam
aplustre, 14 n. 3.
ventorum index. c. 3.

Anchora, 15
navis fistitur.
Bolide, 16
profunditas f. 3. explo-
[ratur.

Navigantes
deambulantes
in tabulato. 17

mellyek a' szélnek ellene
ki-feszítettnek, (terjesztetnek)
[6
és az igazgató (forgató) kö-
[teleckel 7.

forgattatnak. (igazittatnak)
A' vitorlák,
a' közép (öreg) vitorla, 8
az elő-járó vitorla, 9
és a' hátsó vitorla. 10
Az hajónak elein
vagy az hajó-orra. 11
Az hajó-sarokban,
a' jel (zászló) 12
helybeztetik.

Az árboczján
vagy a' kolár, 13
az hajónak ör-álló helye,
és a' korszort felett
az hajó lobogója, 14
a' szeleknek meg-mutatója. (je-
[lentője)

A' vass-macskával, 15
az hajó meg-tartóztatik.
Az ónos-finórral 16
a' mély lég meg-mérettetik (vis-
[gáltatik)

Az hajókázók
sétálnak
az hajó-padrólán. 17

*Nauta
curfant
per foros. 18
Atque ita
etiam maria
trajiciuntur.*

*Az hajósok
futónak
az hajó-tarttain. 18
Es eképpen
a' tengereken-is
által-mennek.*

X C.

Naufragium. Az hajó-törés.

*Cum procella 1 f. 1
repentè oritur
contrahunt
vela: 2
ne navis f. 3.*

*Mikoron szél-vész (tenge-
[ri-háború]) 1
hirtelen támad,
őszve-vonnyák
a' vitorlákat: 2
bogy az hajó*

ad sco-

*ad scopulos 3
allidatur,
aut in brevia (syrtes) 4
incidat.*

*Si non possunt
prohibere,
patiuntur*

naufragium. 5

Tunc

*peritunt miserabiliter,
homines,
merces,
& omnia;*

*neque hic quicquam
[juvat*

sacra anchora, 6 f. 1.

*rudente
iacta.*

*Quidam evadunt,
vel tabulá 7
enatando,
vel scaphá. 8*

*Pars mercium
cum mortuis
à mari 9
ad littora defertur.*

*a' tengeri-kősziklákhöz 3
ne verettefsék, (csapattasék)
avagy csekélyekre 4
ne akadgyon. (talállyon)*

*Hogy-ba nem tehetnek
ellene,
hajó-törést (tengeri-vesze-
[delmet]) 5*

szenvednek.

Akkoron

*nyomorultúl vesznek-el,
az emberek,
az árúk, (kalmár-marhák)
és mindenek;*

*Nem-is használ olykor sem-
[mit-is*

*az alarfággal (temérdek ha-
[jó-kötéllel])*

*meg-vetett (akasztott)
vals-macska. 6*

*Némellyek ki-szabadúlnak
vagy deszkán 7
ki-úszván,
vagy csólnakon. 8*

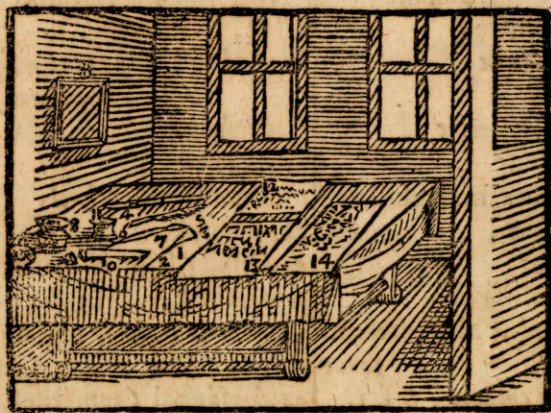
*Az árúknak egy része
az meg-bóltakkal
a' tenger-től 9
a' tenger-partyára ki-vettetik.*

Ars

X C I.

Ars scriptoria. Az Író-deáki mester-
ség. (az Író-deákság)

Véteres
scribebant
in tabellis ceratis
eneó stýló, 1
cujus cuspidatá parte 2
exarabantur literæ,
planâ 3 verò parte
rursus obliterabantur;
deinde
literas pingebant
subtili calamó. 4

A' régiek
írnek vala
viaszostáblákra
rézből csinált író-vefszfővel,
mellynek hegyével 2 [1]
meg-íratnak vala a' bőrtük,
a' lapjával pedig 3
ismét ki-töröltetének;
Az után
írják vala a' bőrtüket
vekony náddal. 4

Nos

Nos utimur
anserina penna, 5
cujus caulem 6
temperamus
scalpelló; 7
tum intingimus
crenam
in atramentarium, 8
quod obstruitur
operculó; 9
& pennis
recondimus
in calamario. 10

Scripturam
siccamus
charta bibulá,
vel arena scriptoriá,
ex theca pulveraria. 11

Et nos quidem
scribimus
à sinistra
dextrorsum; 12
Ebraei
à dextera
sinistrorsum; 13
Chinenses
& alii Indi,
à summo
deorsum. 14

Mi élünk
lúd-tollal, 5
mellynek a' csévéjét 6
meg-mettzük
a' tol-csináló-késsel; 7
osztán beé-mártjuk
az haladék iát
a' kalamárisba; 8
melly bé-csináltatik
dagasztzal; (pótzkővel) 9
és a' tollakat
el-tejszük
a' penna-tartoba. (penna-
[várisba] 10

Az Írást
meg-szárazsítjuk
az itato-papírossal,
avagy a' porral,
a' porozoból. 11
Es mik ugyan

írunk
bal-kézről
jobb-kéz-felé; 12
a' Sidok
jobb-kézről
bal-kéz-felé; 13
a' Chinabéliek
és egyéb Indiáiak,
az eleiről
alá. 14

Papyrus.

Papyrus. A' Papiros.

Veteres utebantur
faginis tabulis, 1
aut foliis, 2
ut & libris 3
arborum, praesertim
Ægyptiæ arbuscula,
cui nomen erat
papyrus. f. 2.

A' régiek élnek vala
bük-fából- való táblákkal, 1
avagy fa-leveleckel, 2
valamint a' fáknak
hártyáival, 3- leg-inkább 3
az Ægyptombeli csemetének,
mellynek neve vala
papyrus.

Nunc

Nunc est in usu
charta, f. 1.
quam chartopæus, m. 2.
in mola papyracea, 4
conficit e' linteis vetu-
[lis, 5

quæ in pulmentum
contunduntur, 6
quod, normulis
haustum, 7
diducit
in plâgulas, 8
æriq'ue exponit,
ut siccentur.

Harum vigintiquinq;
faciunt scapum, 9
viginti scapi
volûmen minus, 10
horum decem
volûmen majus. 11
Diû duraturum,

scribitur in membrâna.
[12

Mostan szokásban vagyom,
a' papyros,
mellyet a' papyros-csináló,
a' papyros-malomban, 4
csinál a' régi len-ruha dara-
[bokból, 5

mellyek kásává
öszve-tőrettetnek, 6
mellyet, a' formácskába
merítvén, 7
ki-terjeszt
árkufokra, 8
és ki-teszi a' levegő-égre,
hogy meg-száradgyanak.

Ezek huszon-ötön
tesznek egy konczt, 9
husz konc
egy kis-kötést, 10
ennek tize
egy nagy kötést. (bálont) 11
A' minek sokkâig kell tartá-
[ni,
az irattatik pargaminára. 12

N

Typo-

Typographia. A' könyv-nyomtatás.

Typographus m. 2.
habet
æneos typos;
magno númeró,
distribútos
per loculamenta. 5

Typothéta 1 m. 1.
eximit illos,
singulátim,
& compónit
(secundum exemplar,
quod

A' könyv-nyomtatónak
vadnak
érczbűl-való bõitüi;
nagy számmal,
mellyek el-vadnak osztva
tartó-helyecskékre. (kásták-
[ra] 5

A' bõitü-rakó (szedegerő)
ki-szedi azokat
eggyenként,
és össze-szedi (rakja)
(az eleiben adott írás szerint,
a' melly

retiná-

retináculo 2
ipsi præfixum est)
verba
gnómone; 3
donec fiat
versus; m. 4
hunc indic
forma: 4
donec fiat
página; 6 f. 1.
hanc iterum
tabula compositoria, 7

eamque coarctat
marginibus ferreis, 8
ope cochlearum, 9
ne dilabantur;
ac subijcit
prelo. 10

Tum impressor, m. 3.
ope pilárum, 11
illinit
atraménto impressorió;
superimponit
operculo inditas 12
chartas,
quas,
in tigello 13
subditas
trochlea, 14

a' terjesztő- (tartó-) fán 2
előtte-áll)
a' ízőkat [szabóba] 3
a' mustrába; (vágóba, rend-
mig egy rend (vers)
lészen;
ezt rakja
a' gyűjtő-formára: (sámoly-
mig egy [ra] 4
fél folius (levél) léssen; 6
ezt ismét
a' rendelő (helyhezterő) tá-
[blára, 7

és össze-szorította azt
a' vass-rámákkal, 8
a' forúk által, 9
hogy egymástól el ne bűllyanak;
és a' prés-alá 10
teszi.

Az után a' nyomtató
a' nedvesítő (itató) labdákkal
reá-keni (fel-adgya) [11
a' nyomtató festéket;
fellyül reá-teszi (terjeszti)
a' fedélbe tett 12
árcuslokat,
mellyeket,
a' bé-verőlőn 13
a' satú alá 14
vetven,
N 2

& succ-

& *suculā* 15
impressas,
facit
typos imbibere. | és a fordító-rúddal 15
 meg-nyomván,
 fel-itattya vélek
 a' bótúket. (a' nyomtatást)

X C I V.

Bibliopolium. A' könyv-áros Bólt.

Bibliopola 1 m. r.	A' könyv-áros 1
vendit	el-adgya
libros	a' könyveket
in bibliopólio; 2	a' könyv-áros bótban; 2
quorum	meltyeket
cathalogum conscribit.	laistromba vészen. 3
Libri	[3 A' könyvek
disponuntur	rendessen el-rakatnak
per repositoria, 4	a' könyv-tartó póczokra, 4
& ad usum,	és a' vélek-való-élés-kedvéért,
super pluteum 5	a' könyv-rámasztón 5
exponuntur.	meg-nyittatnak. (fel-forgattat-
Multitúdo f. 3. libro-	A' sok könyv [nak)
vocatúr	[rum hivattatik
bibliothéca. 6 f. 1.	Bibliothékának. 6

XCV.

Bibliopégus. A könyv-kötő.

Olim
agglutinábant
chartam chartæ,
convolvebantque eas
in unum volúmen. 1

Régenten
ragasztanak (enyveznek) vala
egy papírral a' másikkhoz,
és össze-takarják (egyben-tá-
[rik]) vala
egy takarékbba. 1

Hodiè

Hodiè
compingit libros
compactior, m. 3.
dum chartas,

[tas,

aquâ glutinosâ macerá-
terget; 2
deinde complicat, 3
& malleat; 4

tum cónsult, 5
cómprimat
prelo; 6
(quod habet
duas cochleas, 7)
dorso conglúinat,
rotundó cultro 8

demárginat;
tandem
membránâ
vel coriô 9
vestit,
efformat,
& illis affigit
uncínulos. 10

Ez mái nap
bé-köti a' könyveket
a' könyv-kötő,
midőn az enyves-vizben meg-
[ásztatott (keményítetteti)
foliúfokat, (árcúfokat)
szárasztja; 2
az után össze-illeti, 3
és kalapácsolja; (pörölyvel ve-

[ri) 4

akkor osztán össze-köti, 5
meg-préseli
a' présszel, 6
(a' mellének nagyon
két forúja, 7)
hátról meg-enyvezi,
a' kerekcs-nyalúval (mettze-
[késszel) 8

széleket el-mettzi;
végtére
pargaminával
vagy bőrrel 9
bé-burítottja,
el-készíti,
és rájuk veri
a' kapcsokat. 10

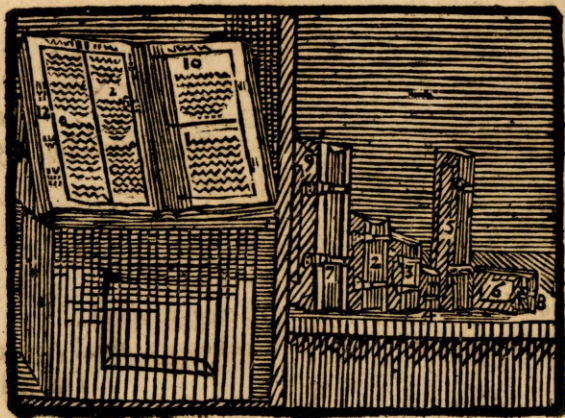
N4

Liber.

XCVI.

Liber. A' könyv.

Liber

Liber, m. 2.
quoad formam exterior.
[rem,
est vel in folio, 1

vel in quarto, 2
in octavo, 3
in duodecimo, 4
vel columnatus, 5 m. 2.
aut linguatus; 6 m. 2.
cum clausuris aeneis, 7
vel ligulis, 8

& bullis angularibus. 9

Intus
sunt folia 10
duabus paginis;
aliquando
divisa columnis, 11

cumque

notis marginalibus. 12

A' könyv
külső formájára-nézve,
vagy egész foliufokból áll, (fo-
[liánt) 1

vagy négyesben, 2
nyolczasban, 3
tizenkettősben vagy on, 4
vagy laistrom-formájú, 5
vagy hoszfzas; 6
rézből-való kapcsokkal, 7
vagy kötő-szijacsokkal, 8
[(szalag-szijackal)

és szegeletre-való boglárók-
Belől (kal. 9

vadnak a' foliufok 10
mind a' két-felől-való részek-
néha [kel;

el-választva közép-vonások-
[kal, 11

a' szélire (karéjára) irt jed-
[zéleccel 12

egyetemben.

N;

Schola.

XCVII.

Schola.

Az Oskola.

Schola i f. r.
est officina, f. r.
in qua
novelli animi
ad virtutem forman-
[tur;
& distinguitur
in classes.

Az Oskola i
oly műhely,
a' mellyben
a' gyenge (fiatal) elmék
a' jószágos-cselekedetre szok-
[tatnak;
és el-választatik (osztatik)
classisekre. (rendekre)

Præ-

Præceptor, 2 m. 3.

sedet in cathedra; 3
discipuli, 4
in subseiliis: 5
ille docet;
hi discunt.

Quædam
præscribuntur illis
cretâ
in tabella. 6

Quidam
sedent ad mensam,
& scribunt: 7
ipse corrigit 8
mendaces.

Quidam stant,
& recitant
memorie mandata. 9

Quidam confabulan-
[tur, 10

ac gerunt se
perulantes
& negligentes:
hi castigantur
fervulâ (baculô) 11
& virgâ. 12

Az Oskola-Mester, (Taní-
[tó) 3

ül a' tanító-székekben; 3
a' tanítványok, (deákok) 4
a' padokon: (alacson széke-
amaz tanít; [ken) 5
ezek tanulnak.

Némelly dolgok
eleikbe-írattnak
krétával
a' táblára. 6

Némellyek
ülnek az asztalnál,
és írnak: 7
ô meg-jobbítja 8
az hibákat. (meg-íszítja)
[azt az hibáknál)

Némellyek állanak,
és el-mondgyák
a' miket meg-tanultanak. 9

Némellyek egymással csásog-
[nak, 10

és csintalanul
viselik magokat
és resten:
ezek meg-verettetnek
lapoczkával (pálczával) 11
és veszfűvel 12

Musé-

Muséum.

A' Tanuló-ház.

Muséum 1 n. 2.

est locus, m. 2.

ubi studiosus, 2 m. 2.

secreta ab hominibus

solus sedet,

studiis deditus,

dum lecitur libros, 3

quos penes se

super pluteum 4

exponit, & ex illis

in manuále 5 suum

optima quæque excer-

ant in illis

[pit;

A' tanuló-ház r

olly hely, [szerető) 2

az hol a' deák (tudomány-

az emberektől el-választva,

[távul lévén)

magánosan üldegel,

a' tanuláshoz adván magát,

midőn olvasdogalja a' könyv-

[veket, 3

mellyeket maga mellett

a' könyv-támasztón 4

fel-forgat, és azokból

az ő kezi-könyvecskéjébe 5

a' javát (a' leg-fővebb dolgokat)

avagy azokban [ki-szedi:

liturá, 6

vel ad marginem

asteriscó, 7

notat.

Lucubraturus,

élevar

lychnum (candelam) 8

in candelabro, 9

qui emungitur

emuntorio: 10

ante lychnum

collocat

umbráculum: 11

quod viride est;

ne héberet

oculorum aciem:

opulentiores utuntur

cereo.

Nam candelá sebacea,

foetet,

[f. r.

& fúmigat.

Epistola 12 f. r.

complicatur,

inscribitur, 13

& obfirmatur. 14

Noctu prodiens,

utitur laterná 15

vel face. 16

vonással,

vagy a' szélire

csillagocskával, 7

meg-jegyzei.

A' ki gyertya-világnál (éjjel)

az tészen [akar tanulni,

gyertya-világot 8

a' gyertya-tartóba, 9

mellynek az hamva el-vétetik

az hamva-vévdővel: (kop-

[pantóval) 10

a' gyertya (világ) eleibe

teszi

az árnyék-tartót: 11

a' melly zöld;

hogy meg ne vesztegeffe

szemének világát: (fényét)

a' gazdagok élnek

viasz-gyertyával.

Mert a' fadgyú-gyertya

bűdös,

és füstölög.

A' levél 12

öszve- (egybe-) bajtogattatik,

[tűrettetik, csináltatik)

és a' titulussá (fellyúl-való írás)

[reá-irattatik, 13

és bé-pecsételtetik. 14

Etzaka (éjjel) ki-menvén,

lámpással él 15 [kel) 16

vagy fáklyával. (szövétnék-

X C I X.

Artes fermónis. A' szóllásnak mester-
ségi. (tudományi)

Grammatica, 1 f. 1.

versatur
circa literas, 2
ex quibus
compónit
voces, (verba) 3
easque docet
rectè éloqui,

A' közönséges-szóllásnak
[mestersege, 1

forgódik (bárik)
a' bőruk körül, 2
mellyekbül
őszve-rakja (szedi)
a' szókar, (igéket) 3
és meg-tanítja azokat
igazán ki-mondani,

scribere,

scribere, 4
construere,
& distingvere. (inter-
[püngere)
Rhetórica, 5 f. 1.

pingit 6 quasi
rudem formam 7
sermonis
oratoriis
pigmentis; 8
ut sunt:
figúra,

elegantia,
adagia, (proverbia)
apophthégmata,
sententia, (gnomæ)
similia,
hieroglyphica, &c.

Pœsis 9 f. 3.
colligit
hos flores orationis, 10

& colligat quasi
in corollam: 11
atque ita,
faciens è profa
ligatam orationem,

le-irmi, 4
őszve-foglalni, (szerkeztetni)
meg- (el-) választani. (pontok-
[kal meg-külömböztetni)
Az ékeessen-szóllásnak me-
[stersege, 9

képekkel 6 mint-egy meg-irja
a' szóllásnak (beszédnek)
vastag első ábrázolását 7
az ékeessen szólláshoz illendő
festékeckel; 8
a' minéműek:
a' szinesgetések, (figúrák)
[(ékesgetési)

a' szóllásnak ékes formái,
a' példa- (köz-) beszédek,
a' jeles (bölcs) mondások,
a' válogatott mondások,
az hasonlatosságok,
az elmés ábrázolások, s' a' f.

A' vers-szerzésnek mester-
őszve-fzedi [sege 9
ezeket az ékes-szóllásnak vi-
[rágit, 10

és mint-egy őszve-köti
egy koszortiba: 11
és ekképpen,
csinálván a' folyo (szabad, meg-
[oldott) beszédből
egyben-köttetett beszédet,

compo-

componit
varia carmina
& hymnos, (odas)
ac propterea
coronatur
lauru. 12

Musica 13 f. r.

componit notis
melodias: 14
quibus verba aptat;
atque ita cantat
vel voce solâ;
vel concertu;

vel instrumentis Musicis.
[15]

szerez
sok-féle verseket
és énekeket,
és ezért
meg-koronáztatik
borostyán-koszorúval. 12
Az éneklésnek mestersege
[13 (tudománya)

kótákra csinálgya
az énekeket: 14
alája-térszi a' szókat
és ekképpen énekeldegel'
vagy csak egy szóval;
vagy sok szóknak együtt zen-
[gélével;
vagy muzikáló szerzők-
[kal. 15]

Instru-

C.

Instrumenta Musica. Muzikáló (hangicsáló) szerzők.

Musica instrumenta
[sunt,

quae edunt vocem:

Primò,
cum pulantur,

ut cymbalum 1 n. 2.

pistillò;

tintinnabulum, 2 n. 2.

intus globulò ferreò;

crepitaculum, 3 n. 2.

circumversando;

A' muzikáló-szerzők azok,

melyek hangot (szót) adnak:

Először,

midőn pengettetnek, (verettet-
[nek, zörgettetnek)

mint a' cymbalom (csenget-
az ütőjétül; [tyű) 1

a' csengettyű, 2

belől a' vas-golyobifátul;

a' csörgető, (zörgető) 3

környül-forgattatván;

O

crémba-

crémbalum, 4 n. 2.
ori admotum,
digitó;
tympanum, 5 n. 2.
& abénium, 6 n. 2.
claviculá, 7
ut & sambúca, 8 f. 1.
cum organo pastoritio; 9
& sistrum n. 2. (crotalum) 10 n. 2.
Secundò,
in quibus chordæ
intenduntur & ple-
[cuntur],
ut nablum, 11 n. 2.
cum clavicordio, 12
utrâque
manu;
dexterâ tantum,
testudo f. 3. (chelys) 13
[f. 3.
(in quâ jugum, 14 n. 2.
magadium, 15 n. 2.
& verticilli, 16
quibus nervi 17
intenduntur
super ponticulum) 18

a' doromb, 4
a' szájhoz tétetvén,
az újjal;
a' dob, 5
és a' réz-dob, 6
a' verő-fával, 7
valamint a' cimboldom-is, 8
a' paraszt-játékkal (kelepelő-
[vel] együtt; 9
és az három-lzegű ércz-csen-
[gető. 10
Az után,
a' melyeken az húrok
meg-vonattatnak és pengettet-
[nek],
mint a' hárfa, 11
a' virginával (clavicordium-
[mal] együtt, 12
mind a' két
kézzel;
egyedül a' job-kézzel,
a' koboz, (lant) 13
(a' melyen vagyon a' fogató,
[(nyak) 14
a' fedél, 15
a' lzegecskék, 16
mellyekkel az húrok 17
meg-vonattatnak
az hur-lábon) 18

& citha-

& cithara; 19 f. 1.
pandúra, 20 f. 1.

plectró; 21

& lyra, 23 f. 1.
intus rotá,
quæ versatur:
in singulis,
dimensiones 22
sinistrâ tanguntur.

Tandem,
quæ instantur:
ut, ore,
fistula, (tibia) 24 f. 1.
tibia gingrîna, 25 f. 1.
tibia 1. 1. utricularis, 26
[c. 3.]

lituus, 27 m. 2.
tuba, 28 f. 1.
buccina; 29 f. 1.

vel folibus,
ut organum pnevmáti-
[ticum. 30 n. 2.]

és a' Citera; 19
a' hegedű, (kézi kis-hege-
[dű) 20
hegedű-vonóval; (pengető-
[vel] 21
és a' tekerő-lant, (kintorna)
belől a' kerékről, [23
a' melly forgattatik:
mindenikén
a' fogások 22
a' bal-kézzel szorítottatnak. (fo-
[gattatnak, illetetnek]

Végtere,
a' mellyek fűjtatnak:
ugy-mint, szájjal,
a' síp, 24
a' tárogató-síp, 25
a' tömlő-síp, 26
[c. 3.]
a' kűrt- (horgas-) síp, 27
a' trombita, 28
a' vonogató-trombita; (pu-
[zon) 29

vagy fuvokkal,
mint az Orgona. 30

O₂

Philo-

C I.

Philosophia. A' Világi Bölcseség.

Physicus, 1 m. 2.
speculatur
omnia Dei ópera,

in mundo.

Metaphysicus, 2 m. 2.
persecutatur
rerum
causas & effecta.

A' természet-vísgáló, 1
meg-vísgálja
az Istennek minden alkormá-
[nyit,

ezen a' világon.

A' természet-felelt tanító,
végére-megyen [2
a' dolgok
okainak és mívelésinek. (cse-
[lekedetinek)
Arith-

Arithmēticus m. 2.

cómputar
números,
addendo,

subtrahendo,
multiplicando,
dividendo:

idque
vel ciphris, 3

in palimpsesto,

vel cálculis 4

super ábacum.

Rástici,
númerant 5

decássibus, (X)

& quincúncibus (V)

per duodénas,
quindénas,
& sexagénas.

A' szám-vető

egybe- (őszve-) veti
a' számokat, (számot vét)
midőn azokat őszve-számlálja,
[(hozzá-adgya egy-más-
egy-mástról el-vomnya, (ki-ve-
meg-fokasítja [szi)
és el-osztja:

ezt pedig
vagy szám-vető jegyeckel,
[(czifrás számokkal) 3
a' szám-vető (ki-törölhető)
[pergaminán, (táblán)
avagy szám-vető (számláló)
[pénzeckel 4
a' szám-vető-áztalon.

A' parasztok,
olvasznak (számlálnak, vetnek-
[őszve) 5
tizen-ként, (keresztetekre,) [(X)
ötön-ként, (fél-keresztetek-
[re) (V)

tizenkettődön-ként,
tizenötödön-ként,
és hatv módon-ként.

O;

Geome-

C I I.

Geometria. A' Föld-mérés.

Geometria m. I.

metitur
altitudinem
turris, 1...2
aut distantiam

locorum, 3...4

five quadrante, 5
five radio. 6

A' Föld-mérő

meg-méri
magasságát
a' toronynak, 1...2
avagy az helyeknek 3...4 dol-
[goknak
egy-mástól távul-való fago-
[kat, (mészszékeket)
akár mérő-negyeddél, 5
akár mérő-bottal. (Jácob-
[bottával) 6
Figuras

Figuras rerum
designat
lineis, 7
angulis, 8
& circulis, 9

ad regulam, 10

normam 11
& circinum. 12

Ex his
oriuntur
cylindrus, 13 m. 2.

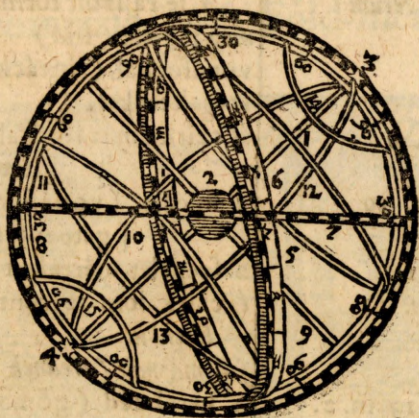
trigonus, 14 m. 2.

tetragonus, 15 m. 2.
& aliae figurae;

A' le-rajszolt formájokat
meg-jegyzei (írja)
vonásokkal, (lineákkal) 7
szegleteekkel, 8
és czirkalmazásokkal, (kerü-
[letekkel) 9
a' lineále, (vonásokat igaz-
[gató mérték) 10
a' szeglet-mérték 11
és czirkalom-ízerént. 12.
Ezekből
származnak (erednek)
a' kerekdél (gömbölyeg)
[hosszú (hosszú göm-
[bolyú) 13
az három-szegű, (szegletű,
[oldalú) 14
a' négy-szegű, 15
és egyéb formák. (bő-vonások)

Sphæra cœlestis. Az égi-golyóbis.

Astronomia,

considerat
motus
astrorum:

Astrologia,

eorum effectus.

Cœli globus,
volvitur
super axem r
circa

A' csillagok-forgását vizsgáló tudomány,
[meg-gondol]ya
a' csillagok
járását: (forgását)
a' csillagok-forgását magyarázó,
[forgásától] jő-
[vendőlő] tudomány,
azoknak hathatóságokat. (e-
[rejeker, cselekedeteket])
Az égnék golyóbisla,
meg-fordul
a' tengelyen r
a' földnek

globum terræ, 2
ipatio [rum.
viginti quatuor borá-

Axem
utrinque finiunt

duo poli,
arcticus 3 m. 2.
& antarcticus. 4 m. 2.

Cœlum
est stellatum
undique.
Stellarum fixarum

numerantur
plus mille:
siderum veró,
septentrionalium
viginti unum,
meridionalium
quindecim.

Adde
signa XII
Zodiaci, 5
quodlibet
triginta
graduum:
quorum
nomina sunt,
Aries, m. 3.
Taurus, m. 2.

golyóbisla körül, 2
huszon-négy (XXIV)
óra alatt.

A' tengelyt
mind a' két-felől el-végezik
[(meg-batározzák)]

az égnék két sarkai,
az északi 3
és a' déli-sark. 4

Az ég
csillagos
minden-felől. (körös-környül)
Az egy-aránt járó (állan-
[dó] csillagok

számláltatnak (olvastatnak)
ezernél többen:
a' csillagzatok pengig,
az északiak
huszon-eggyen,
a' déliek
tizen-ötön.

Tedd hozzá [gyeit]
a' tizenkét (XII) jelit (je-
az állatos kerületnek, 5
mindenikét
harmincz
darabból: (grádicsokból)
mellyeknek
nevek,
a' Kos,
a' Bika,

♊ Gémini, m. 2. pl.
♋ Cancer, m. 2.
♌ Leo, m. 3.
♍ Virgo, f. 3.
♎ Libra, f. 1.
♏ Scorpius, m. 2.
♐ Sagittarius, m. 2.
♑ Capricornus, m. 2.
♒ Aquarius, m. 2.
♓ Pisces.

Sub Zodiaco
cursitant
septem
stellæ errantes,
quas vocant
Planetas,
horum via f. 1. est
circulus
in medio Zodiaci,
dictus
Ecliptica. 6 f. 1.

Alii circuli sunt
Horizon, 7 m. 3.

Meridianus, 8 m. 2.
Æquator: 9 m. 3.
duo Coluri,
alter
Æquinoctiorum, 10

♊ a' Kettős,
♋ a' Rák,
♌ az Orofzlán,
♍ a' Szűz,
♎ a' Mérték,
♏ a' Scorpio,
♐ a' Nyilas, (Lövd)
♑ a' Bak, (Bak-szarvú)
♒ a' Viz-öntő,
♓ az Halak.

Az állatos kerület alatt
járnak, (futónak).
az hét [gok,
bújdósó (bolyongó) csilla-
melyeket plánetáknak
binak,
ezeknek útt yok
a' környékező vonás
az állatos kerület közepin,
melly neveztetett
Nap-környékezetinek. 6
[(kerületinek útt yának,
[fogatkozás kerületinek)
Egyébb kerületek
a' látás határozó környéke-
[zet, 7
a' dél-határozó kerület, 8
az egyenlítő: (egyenestítő)
a' két csonka kerületek, [9
eggyik
a' nap-éj-egyenlőségeké, 10

(verni,
quando Sol m. 3.
♋ Arietem;
autumnális,
quando
♎ Libram
ingreditur:)
alter
Solstitiorum, 11

(æstivi,
quando Sol
♋ Cancrum;
hyberní,
quando
♑ Capricornum
ingreditur:)
duo Trópici, [m. 2.
Trópicus Cancrí, 12
& Trópicus Capricorni,
(eorundem [13 m. 2.
Solstitiorum

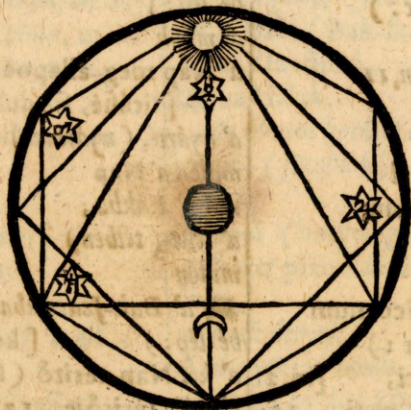
finitores,
& quasi
termini
cursus soláris:)
& tandem
duo circuli poláres
árcicus 14
& antárcticus. 15

(a' tavaszié, (kikeletkor)
midón a' Nap
a' Kosba ♋;
az őszié, (őszszel)
midón
a' mértékbe ♎
bé-lép:)
a' másik
a' Nap meg-állapodásié (ál-
[litásié, fordulásié) 11
a' nyárié, (nyárban)
midón a' Nap
♋ a' Rákba;
a' télié (télben)
midón
♑ a' Bak-szarvúba
bé-lép:)
[kerületek,
a' két Nap-térítő (fordító)
a' Rák-térítője, 12
és a' Bak térítője, 13
(ezeknek
a' Nap meg-állapodásinak (for-
[dulásinak)
megyezői, (cél-vetői)
és mint-egy
határi
a' Nap-forgásának:)
és végezetre
a' két tengely-végi kerületek
az északi kerület 14
és a' déli kerület. 15

Planetarum aspectus.

A' bújdoso csillagoknak helyhezteré-
fek. (egy-máira-való nézések)

Luna ☾ f. r.
percurrit Zodiacum

singulis mēsis;
Sol ☉ m. 3.
annō;

Mercurius ☿ m. 2.
& Venus ♀ f. 3.
circa solem;

Az Hóld ☾
meg-kerüli (járja) állatos ke-
[rületit]

minden hólnapban;
A' Nap ☉
egy esztendőben; (esztendő
[alatt])

a' Mercurius ☿
és Vénus, ♀ (esti-bajnalli-csil-
a' Nap körül, [lag])
ille cen-

ille centum & quindec-

[cim]

hæc quingentis & qua-
[draginta novem]

diebus;

Mars, ♂ m. 3.

bienniō;

Jupiter, ♃ m. 3.

ferè duodecim;

Saturnus, ♄ m. 2.

triginta annis.

Hinc variè

inter se conveniunt

& se mutuò adspiciunt;

Ut hîc, sunt

Sol ☉ & Mercurius ☿

[in conjunctione,

Sol ☉ & Luna ☾ in op-

[positione,

Sol ☉ & Saturnus ♄ in

[trigono,

Sol ☉ & Jupiter ♃ in

[quadratura,

Sol ☉ & Mars ♂ in

[sextili.

amaz száz tizen-öt

ez öt-száz negyven-kilencz

napokban; (nap-alatt)

a' Mârs, ♂

két;

a' Jupiter, ♃

majd tizen-két;

a' Saturnus, ♄

harmincz esztendőben.

Ezért (ennek-okáért) sok-fé-

[le-képpen]

találkoznak öszve

és néznek (tekintenek) egy-más-

A' mint itten

[ra:

a' Nap ☉ és a' Mercurius ☿

[vadnak (egybe-fogatta-

[tásban, foglaltatásban,

[öszve-jövésben)

a' Nap ☉ és a' Hóld ☾ egy-

[más-ellenébe-verésben,

[(ellenbe-állásban)

a' Nap ☉ és a' Saturnus ♄ há-

[rom-szegű,

a' Nap ☉ és a' Jupiter ♃ négy-

[szegű,

a' Nap ☉ és a' Mârs ♂ hat-

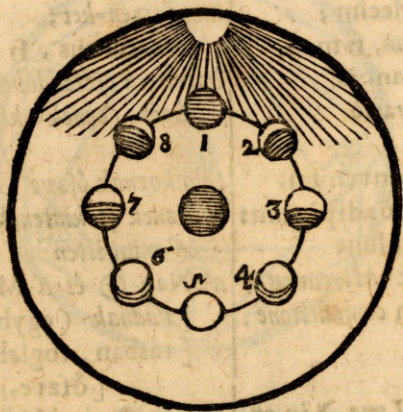
[szegű-fényben.

Phases

C V.

Phases Lunæ.

A Hóldnak jelenéfi. (tűnéfi)

Luna

Luna f. 1,
lucet,
non suâ propriâ,
sed à Sole mutuâtâ

luce.

Nam, [f. 3.
altera ejus medietas
semper illuminatur;
altera manet caligino-

[fa.

Hinc videmus eam,
in conjunctione solis,

[i

obscuram, imò nullam;
in oppositione, &
totam & lucidam,
& vocamus
plenilunium;
aliàs, dimidium,
(& dicimus
primam 3

& ultimam 7 quadram.)

Cæteròqui
crescit 2...4
aut decrescit, 6...8
& vocatur
falcata. (gibbosa)

Az Hóld
fénlik, (világos)
nem a' maga (saját)
hanem a' Naptúl költsón-vett
[(kölcsönözött)
világossággal.

Mert,
annak egyyk fele
mindenkor meg-világosittatik;
a' másika homályosan marad.

Azért láttjuk azt,
a' Nappal-való egybe-foglalta-
[tásban, &

homályosnak, sőt semminek;
az ellenbe-vetésben, &
egésznek és világosnak,
(és hívjuk
Hóld-töltének;)
egyébkor, (néha) felét,
(és mondjuk
első 3

és utolsó 7 negyednek.)

Azon-kivül (egyébkor)
vagy nevededik 2...4
vagy fogy, 6...8
és hivattatik
falcónak. (szarvasnak)

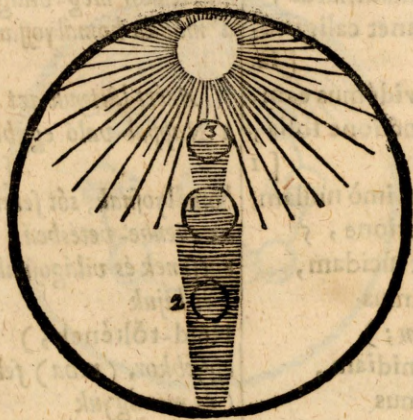
Eclip.

CVI.

Eclipses.

A' Napban és Holdban-való fogyatkozások.

Sol m. 3.
est fons m. 3. lucis,
illuminans omnia:
sed non penetrantur

radius ejus
corpora opaca, ut:

A' Nap
a' világosságnak kút-feje,
meg-világosítván mindeneke;
de által nem baltatnak (meg nem
[járattatnak])
fugáritul (fényétul)
a' setét (homályos) restek,
[ugy-mint:]
terra

terra 1 f. r.
& luna, 2 f. r.
nam jáciunt umbram
in locum oppositum.
Ideo,
cū luna incidit
in umbram terræ, 2
obscuratur:
quod vocamus
eclipsin (deliquium) lunæ.

Cū verò
luna currit
inter solem
& terram; 3
obtegit illum
umbrâ suâ:
& hoc vocamus
eclipsin solis,
quā nobis adimit
prospectum solis,
& lucem ejus;
nec tamen sol
aliquid patitur;
sed terra.

a' föld 1
és a' hold, 2
mert árnyéket vetnek
az ellenék-vetett helyre.
Azért,
midőn az hold belé talál menti
az földnek árnyékába, 2
meg-homályosodik:
melyet hívunk
hold-fogyatkozásának.
Mikoron peng
az hold jár
a' nap
és föld között; 3
bē-fedi amazt
árnyékával:
és ezt hívjuk
nap-fogyatkozásának;
mert el-fogja (veszi) előttünk
a' napnak lizinét, (tekinterit)
és annak világosságát;
mind-azon-által a' nap
semmit sem szenved;
hanem a' föld.

P

Globi

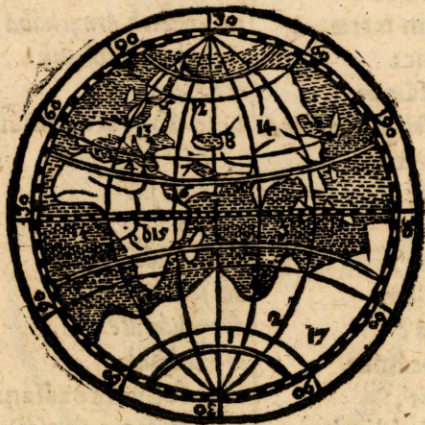

Globi terrestris Hemisphærium

superius.

A' Földi-golyóbisnak felső fele.

(színe)

Terra

est rotunda :

propterea

figenda est ,

duobus

Hemisphæriis.

Ambitus ejus

est trecentorum & se-

[xaginta]

A' Föld

gömbölyű:

azért

írni (ábrázolni) kell azt,

két

fél-golyóbisokkal.

Annak környeke (kerülete)

tart három-száz hatvan

graduum

graduum

(quorum quisque

facit quindecim

milliaria Germanica)

feu quinq; millium &

[quadringentorum

milliarium;

& tamen

est punctum, n. 2.

si conferatur

cum orbe universo,

cujus

centrum est.

Longitudinem ejus

dimetiuntur

Geometra

climātibus; 1

latitudinem,

parallēlis. 2

Eam ambit

Océanus, 3 m. 2.

& perfundunt

quinque maria,

Mediterraneum, 4 n. 2.

Bálticum, 5 n. 2.

Erythreum, 6 n. 2.

Persicum, 7 n. 2.

Caspium. 8 n. 2.

darabor (grádicsokat 360

[darabnyi])

(mellynek mindenike

tészen tizen-öt

Német mér-földet)

avagy öt-ezer s-négy-száz

mér-földet: (mér-földnyi)

s'-mind-azon-által

csak egy pont az,

bogy-ha az egész világhoz

hasonlittatik, (véle össze-vette-

mellynek

[tik])

ó a' köllő-közepe.

Annak hosszúságát

meg-mérők

a' föld-mérők

egyenes-vonásokkal; 1

a' szélességét,

kerekszűl-vont vonásokkal; 2

Ezt környül-folya

az öhlős-tenger, 3

és által-által meg-öntözi

öt tenger,

a' belső (föld-közepin-való)

[tenger, 4

a' Dániai (Balticum) tenger,

a' Veres-tenger, 6

[5

a' Persiai, 7

a' Caspium-béli. 8

P 2

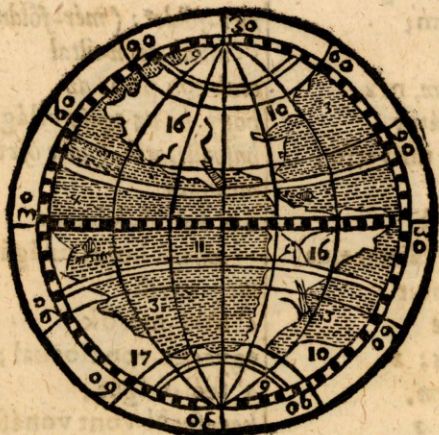
Globi

CVII.

Globi terrestris Hemisphærium
inferius.

A' földi-golyóbisnak alsó fele.

Terra f. r. globus m. 2.
distribuitur
in Zonas quinque:
quarum
duæ frigide, 9: 9
sunt inhabitabiles;
duæ temperatæ 10: 10
& tórrida, 11
habitantur.

A' földnek golyóbisja
fel-osztatik
öt izakaszterekre:
mellyeknek
a' két hidege, 9: 9
lakhatatlan;
a' két mértékletest 10: 10
és a' hæv- (lűtő-) meleget, 11
lakják.

Cate-

Cæterum
divisa est,
in tres continentes:

Nostram, 12
quæ
subdividitur
in Europam, 13
Asiam 14
& Africam; 15
in Americam,
Meridionalem 16
& Septentrionalem, 16
cujus incolæ
nobis
sunt antípodes;
& in
terram Australem, 17:

ad huc
incognitam.
Habitantes
sub arcto, 18
semestralis habent

noctes diesque.
In maribus,
natant
infinitæ insulæ.

Egyéb-aránt (azon-kivül)
el-vagyon osztva,
három tér- (észve-fogó da-
[rab-]) földekre:
a' miénkre, 12

melly
fel-osztatik
Europára, 13
Asiára 14
és Africára; 15
a' déli 16
és északi 16
Americára,
mellynek lakosai
lábockal
nékünk-fordult népek;
és a'
dél-felé-való földre, (ország-
[ra] 17: 17

melly még
eszméletlen.
A' kik laknak
az északi-tengely alatt, 18
azoknak vagyon fél-esztendeig
[tartó]
étszakájok és napjok.
A' tengerekben,
úszikálnak
számátalan sok szigetek.

P;

Euró-

CVIII.

Európa.

Európa.

In no-

In nostra Európa,
sunt regna primaria:

Hispania, 1 f. 1.

Gallia, 2 f. 1.

Italia, 3 f. 1. [f. 1.

Anglia (Britannia) 4

Scotia, 5

Hibernia, 6

Germania, 7

Bohemia, 8

Hungaria, 9

Croatia, 10

Dacia, 11

Sclavonia, 12

Grecia, 13

Thracia, 14

Rodolia, 15

Tartaria, 16

Litvánia, 17

Polonia, 18

Belgium, 19 n. 2.

Dania, 20

Norvegia, 21

Svecia, 22

Lappia, 23

Finnia, 24

Etvonia, 25

Borussia, 26

Moscovia, 27

Russia, 28

A' mi Európánkban,
a' leg-fővebb országok:

Spányol-ország, 1

Francia-ország, 2

Olasz-ország, 3

Anglia-ország, 4

Skócia-ország, 5

Irland-ország, 6

Német-ország, 7

Cseh-ország, 8

Magyar-ország, 9

Horvát-ország, 10

Dácia, 11 (Erdély, oláh-
[ország s'-havas-alföldre])

Tót-ország, 12

Görög-ország, 13

Rátz-ország, 14

Podolya, 15

Tatár-ország, 16

Litva-ország, 17

Lengyel-ország, 18

also Német-ország, 19

Dán-ország, 20

Norvág-ország, 21

Svecia-ország, 22

Lapp-ország, 23

Finn-ország, 24

Livony-ország, 25

Prusz-ország, 26

Muszka-ország, 27

Rusztz-ország, 28

Ethica. Az erkölcsökről tanító

[tudomány.]

Vita f. 1. hæc est,

[via; f. 1.]

five bivium, n. 2.

simile

litera Pythagorice Y;

cujus sinister trames

[m. 3.]

est latus; 1

dexter

angustus: 2

Ez az élet, út;

vagy kettős-út,

hasonló

a' Pythagorás bötüjéhez az

[Y-hoz;

mellynek bal-kéz-felől-való öf-

[vényye (gyalog-útja)

széles; 1

a' jobb-kéz-felől-való

keskeny: 2

ille

ille vitii 3 est,

hic virtutis. 4

Adverte, juvenis! 5

[c. 3.]

Herculem imitare.

Sinistram linque,

vitium averfare;

speciosus aditus, 6

[m. 4.]

sed turpis

& praeceptus exitus. 7

[m. 4.]

Ingrédere dexterâ,

ut ut spinosâ; 8

nulla via

est in via virtuti;

sequere,

quod virtus ducit,

per angusta,

ad angusta,

ad arcem honoris. 9

Medium tene

& rectum trāmitem;

sic tutissimus ibis.

amaz a' gonofzlágnak, 3

ez a' jóslágnak 4. útja.

Figyelmezzel-reá, ifjú! 5

az Herculest kövessed.

Hadd-el a' bal-kéz-felől-valót,

utállyad a' vétet:

Tekéntetes (gyönyörű) a' bé-

[menetel, 6

de gyalázatos (rút)

és nyakra-főre-vető a' ki-me-

[netel. 7

Meny- (járj-) el jobb-kéz-

[felé,

ha szintén tövisek-is;

akar-melty út sem

útatlan a' jóslágnak;

meny-el (utánna,)

valamelly-felé a' jó indulat vi-

a' szorosságon, [szén,

a' méltóságra,

a' becsületnek (tisztetésnek)

[várába. 9

Maradgy-meg a' közép-

[úton

és az egyenes ösvényen:

ekképpen igen bizvást (bátran)

[fogsz el-menni.

Pf

Cave;

Cave, excēdas

à dextra, 10
affectūs,
equum ferocem, 11

compesce freno, 12
ne præceps fias.

Cave, deficias
ad sinistram, 13
sinistram segnitie: 14
sed progredere
constanter,
perrende ad finem;
sic coronaberis, 15

Meg-lásd, hogy ki- (el-) ne
[tér]

a' jobb-kézről, 10
az indulatokat,
a' délszög (tanítatlan, vad-ter-
[mészeth) lovat, 11
meg-zabolázzad, 12
hogy nyakra-főre ne esél.

Meg-lásd, hogy el ne hajoly
bal-kézre, 13
szamári-restlégből: 14
hanem memy-elő (tovább)
albatatossan,
erőlköddyel a' vágre;
ekképpen meg-koronáztatol. 15

Pruden-

C X.

Prudentia. Az Okosság.

Prudentia, f. r!
omnia circumspectat,
ut serpens, 2 c. 3.
agitque,
loquitur, vel cogitat
nihil incassum.

Az okosság, (eszesség) r
mindenekre körül-környül te-
[kint], (vigyáz)
mint-egy kígyó, a
nem-is cselekszik,
szól, vagy gondol
semmit-is beában. (bajszont-
[lankál])

Réspiciq

Réspicit, 3
 tanquam in spéculum, 4
 ad præterita;
 & prospicit, 5
 tanquam telescopia, 7
 futura,
 seu finem: 6
 atque ita perspicit,
 quid egerit; [flet;
 & quid agendum re-
 Actionibus suis
 præfigit
 honestum,
 utilem,
 simulque,
 si fieri potest,
 iucundum scopum. (fi-
 [nem)
 Scopo (fine) pro-
 [specto,
 dispicit
 media,
 seu viam, 8
 quæ ducit ad scopum;
 [(finem)
 sed certa & facilia,
 potius pauciora,
 quam plura;

Vizszá-tekint, 3
 mint-egy tükörbe, 4
 az el-múlt dolgokra;
 előre-is tekint, 5
 mint-egy perspectivum által, 7
 a' jövődökre,
 avagy végre: 6
 és ekképpen által-láttya,
 mit cselekedett légyen;
 és mit kellesték még cselekedni;
 Az ő cselekedetiben
 fel-tészen
 tisztoséges,
 hasznos,
 s'-mind penig,
 ha lehetséges,
 gyönyörű (kedves) czéls. (vé-
 [get)
 El-gondolván (előre meg-
 [nézván) a' véget,
 fel-keresi
 az elszközöket,
 mint oly útát, 8
 melly a' célhoz (véghez) vi-
 [szén;
 de bizonyosokat és könnyűeket,
 inkább kevészeket,
 bogy-nem-mint sokakat:

ne quid

ne quid impediatur.

Occasioni, 9
 (quæ,
 fronte capillata, 10

sed vértice calva, 11
 adhæc alata, 12

facile elabitur)
 attendit,
 captatque eam.

In viâ
 pergic
 cautè: (próvidè)
 ne impingat,
 aut aberret.

bogy valami meg ne akadályoz-
 [tasson.

Az alkalmatosságra, 9
 (az mellé,
 elől (a' homlokán) ústókös,
 [10

hátról penig kopasz, 11
 e' felett (ezen-kivül) szárnyas
 [lévén, 12

könnyen el-szalad)
 reá vigyáz,
 és azt meg-fogja. (kapja)

Az úton
 el-mégyn
 okossan: (eszessen)
 bogy meg ne ütközzön,
 avagy el ne tévedegyen.

Seduli-

Sedúlitás. A' szorgalmatosság.

Sedúlitás 1 f. 3.
amat labóres,
fugit ignaviam,
semper est in ópere,
ut formica: 2 f. 1.
& comportat sibi,
ut illa, [3
eopiam omnium rerum.
Non dormit semper
aut ferias agit,
ut ignávus, 4

A' szorgalmatosság 1
szereti a' munkát,
távoztattya a' restséget,
mindenkor foglalatoskodik, (dol-
mint a' hangya: 2 [goz)
és takar (gyűjt, őszve-bord)
valamit amaz, [magának
minden-féle bűséget. 3
Nem aluszik mindenkoron
avagy innepel, (henyél)
mint a' tünnya, (rest) 4

& ci-

& cicada, 5 f. 1.
quos tandem
premit inopia. 6 f. 1.

Incepta
alácritur urget,
usque ad finem;
nihil procrastinat,
nec cantat
cantilenam corvi, 7
qui ingemínat
cras, cras.

Post exantláros labo-
& látsáta, [res,
quiescit:
sed quiéte recreátá,
ne otio adfvescat,
redit ad negotia.

Diligens discipulus,
[m. 2.
similis est apibus, 8
quæ ex variis floribus 9
mel congerunt
in alveare 10 suum.

és a' láska; (szöcskő, pttá-
kiket végtére [tsők) 5
a' szegénység sorongat. (bánt)
A' mibez kezdett 6
azt serényen úzi, (bánik azzal)
mind végig;
semmit holnapra nem halaszt.
nem-is énekl
az holló énekér, 7
a' ki mindenkor csak azt kiáltja
cras, cras, az az, holnap, holnap.
A' Véghez-vitt munka után,
és el-fáradván,
nyugszik:
eleget nyugodván penig,
hogy az hivalkodáshoz (vesz-
rég-heveréshez) ne szokjon,
viszszá-tér a' dologra. (mün-
[kára)
A' szorgalmatos tanítvány,

basonló a' méhekhez, 8
mellyek sok-féle virágokból 9
mézet gyűjtenek
az ó kaptárakba. 10 (döbő-
[nökbe)

Tem-

Temperantia. A' Mértékletesség.

Temperantia, 1 f. 1.
praescribit modum
cibo ac potui, 2
& continet
cupidinem,
ceu freno: 3
& sic
moderatur omnia:
ne quid nimis fiat.

A' mértékletesség, 1
módor szab
az ételben és italban, 2
és meg-tartóztatya
a' kívánságot,
mint-egy zabolával: 3
és ekképpen
meg-mértékel mindeneket:
hogy mód-nélkül ne legyen va-
[lami.
Heluó-

Heluónés (ganeónés)
inebriantur, 4
tūtubant, 5
rustant (vomunt) 6
& rixantur. 7

E crápula,

brūtur
lascivia; f. r.
ex hāc,
vita libidinosa f. r.
inter fornicatōres 8

& scorta, 9
osculando, (basiando)
palpando,
amplexando,
& tripudiando, 10

A' tobzódók (részegesek)
részegeskednek, 4
tāntorognak, 5
iklődnak (hānnak, okádnak) 6
és garázdálkodnak. 7 (őszve-
[vesznek]
A' részegségből (tobzó-
[dásból])

származik (vészen eredetet)
a' fajtalanság;
ebből,
a' buja élet
a' kurvások (kurválkodó la-
[trók] 8
és kurvák (szajhák) között, 9
csókolgatással,
tapogatással,
ölelgetéssel,
és tánczolásával. 10

CXIII.

Fortitudo.

A' Bátorság. (az elmének erőssége)

Fortitudo, 1 f. 3.

est impávida
in adversis,
ut leo, 2 m. 3.
& confidens;
at non tímida,

in secundis:
innixa
suo colúmni, 3
constantia;
& eadem

in ómnibus;
paráta,
ad utramque fortúnám
æquò ánimó
ferendam.

Clypeó 4
tolerantia,
excipit
infortunii;
& gladió 5
virtútis,
propellit
hostes
euthymia,
nempe affectus.

Forti-

A' bátorság, 1
nem félénk (rettegő)
a' szerencsétlenségben, (inségben)
mint egy oroszlán, 2
és bizakodó;
de nem fel-fuvalkodott, (maga-
[hitt, maga-bizott]
a' jó (szerencsés) állapotban:
támaszkodván
erős oszlopjára, (gyámolára)
az álhatatosságra; [3
és azon elmével (egy-féle indu-
[lattal) bír

mindenekben;
kész
mind a' két-féle szerencsét
egyenlő (esendős) elmével
el-szenvedni. (tűrni)

A' tűrhetőségnek
párával, 4
ki-fogja (úti)
a' szerencsétlenségnek
csapását;
és a' bátorságnak
kardgyával, 5
el-kergeti (űzi)
az elme csendességének
ellenfégit,
tudni-illik az indulatokat.

Qz

Patien-

C X I V.

Patientia. A' békeféges-tűrés. (szen-
[vedés)

Patientia 1 f. r.
tolerat
calamitates 2
& injurias, 3
humiliter,
ut agnus; 4 m. 2.
tanquam paternam
ferulam Dei. 5

A' békeféges-tűrés r
el-szenvedi
a' nyomorúságokat 2
és bosszúságokat, 3
alázatosan,
mint a' bárány; 4
ugy-mint atyai
csapását (veszsejét) az
[Istennek. 5
Interim

Interim innititur

spei anchora, 6

(ut navis, 7 f. 3.
in mari fluctuans)
Deo supplicat 8
illacrymando;
& exspectat
post nubila 9
Phœbum; 10
ferens mala,
sperans meliōra.

Contra
impatiens 11 o. 3.
plorat. lamentatur,
debaechatur in sei-
[pfum, 12
obmurmurat
ut canis, 13 c. 3.
& tamen nil proficit;

tandem desperat,
& fit avtéchir: m. 3.
[(propriciā) 14
injurias
vindicare cupit,
furibundus.

Azomban ragaszkodik (bi-
[zik)

a' reménfégnék vas-macska-
[jához, 6

(mint-egy hajó 7
melly a' tengeren baboz)
az Istennek könyörög (esedez) 8
könyhullatással;
és várja
a' felyhő után 9
a' napot; 10
el-tűrvén a' gonoszt,
reménlvén jobbat.

Ellenben
a' tűrbetetlen 11
fir, jajgat,
dűbösködik (dúl-fúl) magára,
[12

ellene morog
mint az eb, 13
és mind-azon-által semmit sem
[használ vele;

végtere kétségben esik,
és maga gyilkosla leszen: 14

a' bosszúságokért
bosszút állani igyekezik
dűbössen.

Q;

Huma-

Humánitas. Az Emberség.

Homines facti sunt,
ad mutua cōmmoda:
ergō sunt humāni.

Sia s̄avis
& amābilis, vultu; 1
cōmis & urbānus,
gestu
ac moribus; 2
affābilis,
& verax,
ore; 3
candens, & cādidus
corde. 4

Az emberek teremtettenek,
egy-más hasznára: (javára)
azért legyenek emberségek.

Légy kedves [tű; 1
és édes- (szerelmes-) tekinte-
nyájás és becsületes, (tisztességes)
magad-tartásában (viselésé-
és erkölcsidben; 2 [ben
jó beszédű,
és igaz,
szavaidban; 3
buzgó szeretetű, és bűséges
szíved-szerint. 4

Ama;

Ama;
& sic amāberis:
& fiet
mutua amicitia; 5 f. 1.

ceu tūrturum, 6
concors,
mansvéra,
& utrinque
benévola.

Morósi homines,
sunt odiósi,
torvi,
illépidi,
contentiósi,
iracundi, 7
crudéles 8
ac implacábiles,
(magis lupi
& leonis,
quā homines,)
& inter se
discordes:
[9
hinc consiſunt duellō.

Invidia, 10 f. 1,
aliis malē cupit,
& conficit seipsam.

Szeress;
és ekképpen szeretettel:
és lésszen
az egymás-közörc-velő ba-
[rátág, 5
valamint a' gerliczéké, 6
eggyező,
szelid,
és mind a' ket részről (félről)
jót kívánó. (jóra igyekező)
A' barátságtalan (kedvetlen)
gyűlölségek, [emberek,
komor- (kemény-) tekintetűek,
parasztok, (éktelenek)
veszekedők, (villongók)
haragosok, 7
kegyetlenek 8
és engesztelhetetlenek,
(inkább farkasok
és oroszlánok,
hogy-nem-mint emberek,)
és magok között
[9
viszsa-vonók: (háborgók)
azért bajt vinnak. 9
Az irigylég, 10
másoknak gonoszt kíván,
és önmön-magát emészti-meg.

Q 4

Justitia.

Justitia.

Az Igafság.

Justitia 1 f. r.
pingitur, sedens
in lapide quadrato: 2
nam debet esse
immobilis;
obvelatis oculis, 3
ad non respiciendum
personas;
claudens
sinistram aurem, 4
reservandam
alteri parti;
dexterâ tenens

Az Igafság 1
irattatik, állván
egy négy-szegű kövön: 2
mert mozdíthatatlannak
kell lenni;
bé-kötött szemekkel, 3
hogy meg ne tekintse (válogassék)
a' személyeket;
bé-dugván
a' bal-fület, 4
hogy azt tartsa
a' másik félnek; (résznek)
Job-kézben tartván

gladium,

gladium, 5
& frenum: 6
ad puniendum
& coërgendum malos;
Præterea statëram, 7

cujus dextræ lanci 8
mérita,
sinistræ, 9
præmia impõsita,
sibi invicem
exquantur,
atque ita boni
ad virtutem,
ceui calcâribus, 10
incitantur.

In contrâctibus, 11
cândidè agatur;
pactis & promissis
stetur: [n. 2.
depõsitum & mutuum
reddantur;
nemo c. 3. expilètur, 12
aut lædatur; 13
suum cuiq; tribuatur;
hæc sunt præcepta
Justitiæ.

Talia prohibentur
quintò & séptimò
præceptò Dei,

egy kardot, 5
és egy féket: 6
hogy meg-büntessék
és zabolázza a' gonoszokat;
Azon-kivül egy font-mérre-

[ker, 7
mellynek jobbik serpeny-õjébe 8
az érdemek,
a' bal-felöl-valóba, 9
a' jutalmok bé-vettetésén,
egy-más között
egyenlökké tételnek,
és ekképpen a' jámborok
a' jóságra,
mint-egy farkancryúckal 10
fel-indíttatnak.

Az alkuvásokban, 11
bíven (igazán) legyen-meg a' do-
a' fogadások és ígéretek [log;
meg-tartassanak:
a' le-tett marha és adósság
viszszá- (meg-) adattassanak;
senki meg ne fosztattassék, 12
avagy sértetteffék; 13
kinek-kinek az õveje meg-lé-
ezek az Igafságnak [gyen;
törvényi.

Illyetén dolgok tiltatnak-meg
az Istennek [ban,
ötödik és hetedik parancsolattyá-
& meri-

& meritò
cruce ac rotâ 14
puniuntur.

és méltán
akasztó-fával s'-keréssel 14
büntetnek-meg.

CXVII.

Liberálitas. Az Adakozás.

Liberálitas, 1 f. 3.
modum servat
circa divitias,
quas honestè quærit:

ut habeat, quod largi-
egénis; 2 [tur

Hos vestit, 3
nutrit, 4

Az adakozás, (gazdálko-
módot tart [dás] 1
a' gazdag-ság körül,
melyet emberül (becsületessen)

[keres:
hogy legyen néki, mit adgyon
a' szűkölködőknek; 2

Ezeket meg-rubázza, 3
táplálja, 4

& dicat,

& dicat, 5
hilariter vultu, 6
& alata manu. 7
Opes 8
stibjicit sibi,
non se illis;
ut avarus: 9 m. 2.
qui habet, ut habeat,
& bonorum suorum
non possessor m. 3. est,
sed custos, c. 3.
& insatiabilis,
semper corrâdit 10
singulis suis.

Sed parcat etiam,

& asservat suas res,

occludendo; 11
ut semper habeat.

At prodigus 12 m. 2.
malè disperdit
benè parca,
ac tandem eget.

és meg-ajándékozza, 5
vig orczával, (jó kedvet) 6
és szárnyas (gyors) kézzel. 7
Javait (értékít) 8
maga alá veti,
nem magát azok alá;
mint a' fősvény: 9
a' kinek, vagyon hogy legyen,
és a' maga javainak
nem ura,
hanem őrzője,
és, telhetetlen lévén,
mindenkor őszve-vakar (kapar)
körmeivel. [10

Mind-azon-által meg-kíméli
[még-is,
és el-teszi hol-valóját, (egymá-
[sát)

bé-zárván (rekesztvén) azt; 11
hogy legyen mindenkor néki.

De a' tékozló 12 (pazarló)
gonoszúl el-vesztegeti (költsi)
az igaz keresményt,
és végtére sajnóságot lát. (el-myo-
[morodik)

Socie-

EXVIII.

Societas conjugalis. Az házastárs-
[faiság.]

Matrimonium n. 2.
à Deo est institutum,
in Paradiso,
ad mutuum adiutorium
& propagationem
humani generis.

Vir, m. 2. iuvenis c. 3.
[(cælebs, c. 3.)]
conjugium initurus,

Az házasság
az Istenül rendeltetett,
a' Paradicsomba,
egy-más segítségére
és az emberi nemzetségek
szaporítására.

Az iffiú- (nőtelen-) legény,
meg-akarván házasodni,

instru-

instructus sit
aut opibus,
aut arte & scientiâ,

quæ sit,
de pane lucrando:

ut sustentare possit
familiam.

Deinde
éligit sibi
nubilem virginem,

(aut viduam)
quàm adamat:
ubi tamen magis spe-
[etanda

virtus f. 3. & honestas,
quàm forma, f. 1. [f. 3.
aut dos, f. 3.

Post hæc,
non despondet eam si-
[bi eam,

sed ambit,
ut proci, m. 3.
apud patrem 1
& matrem; 2
vel apud tutores,

birjon
vagy gazdagsággal,
vagy mesterléggel és rudo-
[mánnnyal,
a' melly arra-való légyen,
hogy mindennapi kenyeret keres-
[bessen vele:

hogy el-tartbassa
cseledőjét. (házár)
Annak-utánna
el-választ magának
egy férbez-adható (el-adható,
[férbez-mehető) leánt.

(vagy özvegyer)
a' kit meg-szeret:
az holott penig inkább tekintet
[kell

a' jó-indulatra és emberlégre,
hogy-nem-mint a' szépségre,
vagy az meny-aszszonnyal a-
[adni szokott gazgagság-
Ezek után, [rá-
nem alattomban jedzi-el magá-
[nak,

hanem meg-kéreti,
mint nősző-személy,
az atyától 1
és anyától; 2
vagy a' gondviseledektől, (Tá-
[toroktól)
& cogná-

& cognátos,
per pronubos. 3

Ea sibi desponsa,
fit sponsus, 4 m. 2.
& ipsa, sponsa; 5 f. 1.
suntque sponsalia, n. 2.
[& 3.

& instrumentum n. 2. do-
[tale n. 3. 6

scribitur.

Tandem
sunt nuptie, f. 1. pl.
ubi copulantur
a sacerdote, 7
dantes ultro citroque
manus 8
& annulos nuptiales; 9
tunc epulantur
cum invitatis testibus.

Abhinc dicuntur

maritus m. 2. & uxor:
hac mortua, [f. 3.
fit ille viduus. m. 2.

és atyafiaktúl,
a' leány-kérők (öröm-atyák)
[által.

Mikoron néki oda ígértetett,
vő-legénnyé leszén, 4
és amaz, meny-alfizonnyá; 5
és meg-leszén a' kéz-fogás,

és a' jegy-ruhárul-valo levél
[6

meg-irattatik.

Végezetre (utollyára)

menyegzőt tartanak,
az holott özve-adattainak
a' Pap által, 7
adván egymásnak
kezeket 8

és hites-gyűrűket; 9
akkor osztán vendégeskednek
az hivatalos tanúkkal (bizon-
[lágockal) egyetemben.
Ettől az időnől- (az napság-
[túl-) fogva hivattatnak

férjnek és feleségnek:
ez mikoron meg-bal,
amaz özvegy-emberré leszén.

Arbor

Arbor consanguinitatis.
Az atyafiúságnak (rokonságnak)
ágazattya.

Hominem 1
atingunt consanguini-
[tate,

in linea ascendente,
pater m. 3. (vitricus
[m. 2.) 2

& mater, f. 3. (noverca
[f. 1.) 3

avus 4 m. 2.
& avia, 5 f. 1.

Az embert 1
vérféggel illetik,
a' fel-menő ágban,
az atya (a' mostoha-anya) 2
és az anya, (a' mostoha-anya)
[3

az öreg-anya (ösöd) 4
és az öreg- (job, déd nagy-)
[anya, (űköd) 5

progenies

proavus 6 m. 2.
 & proavia, 7 f. 1.
 abavus 8 m. 2.
 & abavia, 9 f. 1.
 atavus 10 m. 2.
 & atavia, 11 f. 1.
 tritavus 12 m. 2.
 & tritavia, 13 f. 1.
 ulteriores,
 dicuntur [pl.
 majores. 14...14 m. 3.
 In linea descendente,
 filius m. 2. (privignus
 [m. 2.) 15
 & filia, f. 1. (privigna
 [f. 1.) 16
 nepos 17 m. 3.
 & neptis, 18 f. 3.
 pronepos 19 m. 3.
 & proneptis, 20 f. 3.
 abnepos 21 m. 3.
 & abneptis, 22 f. 3.
 atnepos 23 m. 3.
 & atneptis, 24 f. 3.
 trinepos 25 m. 3.
 & trineptis, 26 f. 3.

az ősdöd atya (déd-ősdöd) 6
 és űkdöd annya, 7
 az ősdöd öreg-apja 8
 és űkdöd öreg-annya, 9
 az ősdöd-apjának őfi 10
 és űkdöd annjának űki, 11
 az ősdöd őfének őfi 12
 és űkdöd űkinek űki, 13
 a' kik ezeken fellyül vadnak,
 hivattatnak
 eleinknek. 14...14
 Az alá-fzálló ágban,
 a' fiú (mostoha-fiú) 19
 és a' leány. (mostoha-leány)
 [16
 az unoka-fi 17
 és unoka-leány, 18
 az unokád fia 19
 és unokád leánya, 20
 az unokádnak unoka-fia 21
 és unokádnak unoka-leánya,
 [22
 az unokád unokájának fia 23
 és unokád unokájának leá-
 [nya, 24
 az unokád unokájának un-
 [ka-fia 25
 és unokád unokájának un-
 [ka-leánya; 26
 ulterio-

ulteriores
 dicuntur poster. 27...
 [27 m. 2. pl.
 In linea collateral
 sunt patrui 28 m. 2.
 & amita, 29 f. 1.
 avunculus 30 m. 2.
 & matertera, 31 f. 1.
 frater 32 m. 3.
 & soror, 33 f. 3.
 patruelis 34 c. 3.
 sobrini, 35 m. 2.
 & amitinus. 36...36
 [m. 2.]

a' kik ezeken alól vadnak,
 maradékoknak mondatnak.
 [27...27
 Az oldaloslag (mellék) ágban
 vadnak az atyád bátyja (öcse
 [arya-fia) 28
 és az atyád nénnye, (huga)
 [29
 az anyád bátyja (öcse) 30
 és anyád nénnye, (öcse) 31
 a' bátyád (öcséd) 32
 és a' nénéd, (hugod) 33
 az atyád bátyjának fia 34
 az anyád nénnyének fia, 35
 és az anyád bátyjának vagy
 [az atyád nénnyének fia,
 [36...36

C X X.

Societas parentális.
A' szüléknek állapattiyok. (az Há-
zasságbeli társfalg)

Cónjuges suscipiunt
(ex benedictione Dei)
sobolem (prolem)
& fiunt parentes. m. 3. pl.
Pater 1 m. 3. génerat,
& mater 2 f. 3. parit
filios 3 & filias, 4
(aliquando gemellos.)

Az házas-társfoknak lépzen
(az Istennek áldásából)
magzattiyok (gyermek) és szüléké lépzen.
Az atya 1 nemz,
és az anya 2 szül
fiakat 3 és leányokat, 4
(néha kettősöket, kettésével,
[egy bassal születeteket])

Infans

Infans 5 c. 3.
involvitur fasciis, 6
reponitur in cunas, 7
à matre
lactatur ubéribus, 8
& nutritur pappis. 9

Deinde, incédere di-
serperastró, 10 [scit

ludit crepundiis, 11

& fari incipit.

Crescente etáte,

pietáti 12

& labori 13 afficit,

& castigatur, 14

si non sit morigerus.

Liberi m. 2. pl. debent
parentibus
cultum & officium.

Pater
sustentat liberos,
laborando. 15

A' csecsemő-gyermek 5
bé-takarittatik pólákba, 6
belé-sektetik a' bölcsőbe, 7
az anyától
szoptatik emlőivel, 8
és tápláltatik péppel. (popá-
[val, kásával]) 9

Az után, jární tanul
a' járásra-szoktató szekerecs-
[kében, 10

jádzik gyermeki-játékokkal,
[(csörgetővel)] 11
és szollani kezd.

Idő-jártával, (midőn ne-
[velkedni kezd])

a' kegyességre 12
és munkára 13 szoktattatik,
meg-is büntettetik, 14 (dor-
[gáltatik, sanyargattatik])
hogy-ba nem szó-fogadó. (en-
[gedelmes])

A' magzatok tartoznak
a' szüléknek
becsülettel és szolgálattal.

Az atya
el-tartya a' gyermekeket,
munkájával. 15

R₂

Socie-

C X X I.

Societas herilis. Az uraság.

<i>Hervs m. 2. paterfa-</i>	<i>A' gazdának (úrnak) 1</i>
<i>[milius m. 3.] 1</i>	
<i>habet</i>	<i>vadnak</i>
<i>fámulos; (servos) 2</i>	<i>szolgái; 2</i>
<i>hera f. 1. (materfamili-</i>	<i>a' gazda-afzszonynak 3</i>
<i>as f. 3.) 3</i>	
<i>ancillas. 4</i>	<i>szolgáló-leányi. 4</i>

illi,

illi,
mandant his

ópera, 6
& distribuunt
labórum pensa; 5
quæ ab his
fidéliter sunt exsequen-
[da,

sine múrmure
& dispendio;
pro quo
præbétur ipsis
merces f. 3.
& alimonia. f. 1.

Servus
olim erat
mancipium, n. 2.
in quem
domino potestas f. 3. fuit
vita & necis:

Hodie
serviunt liberè
pauperiores,
mercède conduci

Amazok,
meg-hadgyák (paranesollyák)
[ezeknek]

a' munkár, 6
és fel-osztják
a' dolgot; (szakmányt) 5
mellyet ezeknek
híven véghez kell vinni; (meg-
[cselekedni])

zugolódás
és károfitás nélkül;
az melléért
adatik nekik
a' jutalom (fizetés)
és az eledel.

A' szolgál-
régenten
örökös-szólga (rab) vala,
a' kiknek
mind életén s' mind halálán
hatalma volt az úrnak:

Ez mái nap,
szabadon szolgálnak
a' kik szegényebbek,
fizetéssel meg-fogaadtatván. (bér-
[lettervén])

R;

Urbs.

Urbs.

A' Város.

Ex multis domibus
fit pagus, 1 m. 2.
vel oppidum, n. 2.
vel urbs. 2 f. 3.
Istud & hæc,
muniuntur
& cinguntur
mœnibus, (muró) 3
valló, 4
aggéribus 5
& vallis. 6
Intra muros,
est pomœrium; 7 n. 2.

A' sok házakból
falulészen, 1
vagy városka, (mezei-város)
vagy város. (külsős-város) 2
Amaz és emez,
meg-erősítettnek
és környül-vétetnek
kerítéssel, (kő-fallal) 3
tőlréssel, 4
sánczokkal 5
és palánkokkal. 6
A' kő-falak között,
vagy a' kerítés-közi; (kő-
[fal-mellékje) 7

extra,
fossá. 8 f. 1.
In mœnibus,
sunt propugnacula 9
& turres: 10
specula 11

exstant
in edictoribus locis.

In Urbem
ingressus m. 2. fit,
ex suburbio, 12
per portam, 13
super pontem. 14

Porta habet
cataractas, 15
pontem versatilem, 16

valvas, 17

claustra
& repágula,
ut &
vectes. 18

In suburbiis
sunt hortii, 19
& suburbana, 20
ut &
cœmeteria. 21

kívül,
az árok. 8
A' kő-falokon,
vadnak a' bástyák 9
és tornyok: 10
az őt-álló- (vigyázó-) he-
[lyek (vártak) 11

fen vadnak
a' magas helyeken.
A' Városba
bé-mennek,
a' hostátból, (külső-városból)
a' kapun, 13 [12
a' hidon által. 14

A' kapunak vadnak
emelcsős (ellenfég-rontó)
[rostélyi, 15
emelcsős. (forgo, fel-vono)
[hidgya, 16
két-felé-nyíló szárnyai, (aj-
[tai) 17,

szegezői
és zárjai, (závári)
a' mint
le-csaprato fája-is. 18

Az hostátokon
vadnak a' keretek, 19
és mulató-házak, 20
a' mint
a' remető-helyek-is. 21

R 4

Interio-

Interióra urbis. Belső részei a' Vá-
[rosnak.

Intra urbem
sunt platée (vici) 1
lapidibus stratae ,

fora , 2
(alicubi
cum portibus 3)
& angustias . 4 m. 4.

Pública edificia sunt
in medio urbis ,
Templum , 5 n. 2.
Schola , 6 f. 1.
Curia , 7 f. 1.

Belől a' Városban
vadnak az utcák 1
köveccel meg-pádkentomoz-
[va, (rakattatva)

a' piaczkok , 2
(néhol
bölcs-tornáczokkal 3)
és a' szoros közök. (keskeny
[utcák) 4

A' közönséges házak ,
a' város közepin , [5
a' szent-egy-ház, (templom)
az Oskola , 6 [za) 7
a' tanács-ház , (város-há-

domus f. 2. & 4. merca- az ártó-ház ; (kalmár-ház) 8
[túra ; f. 1. 8

Circa moenia , A' kerítés , (kő-fal)
& portas , és kapuk mellett ,
armamentarium , 9 n. 2. a' fegyver-tartó ház , 9
granarium , 10 n. 2. a' gabonás- (élés-) ház , 10
diversoria , a' vendég-fogadók ,
popina a' korszák
& caupona , 11 és köz-konyhák , 11
theatrum , 12 n. 2. a' játék-néző-ház , 12 [13
nosodochium ; 13 n. 2. az Isptály ; (betegek háza)
in recessibus , A' félre- (fél-fele-) való he-

forice , (cloaca) 14 a' perváták , (árnyék-szé-
& custodia . f. 1. (carcer [kek) 14
[m. 3.) 15 és a' tömlőcz. (fog-ház) 15

In turri primaria , A' leg-magassabb toronyban ,
est horologium , 16 n. 2. vagy az óra , 16
& habitatio f. 3. és a' vigyázóknak 17
vigilum . 17 lakó-helyek.

In platéis , Az utcákon ,
sunt putei . 18 vadnak a' merítő-kúrok . 18
Fluvius 19 m. 2. A' folyó-víz 19
vel rivus , m. 2. vagy patak ,
urbem interfluens , melly a' Városon által-foly ,
inservit szolgál (használ)
fordibus eluendis . a' gaznak (rútságoknak) ki-
tisztítására . (mosására)

Arx 20 f. 3. A' Vár 20
extat ki-láttzik (tettzik)
in summo urbis . a' városnak leg-magassab helyén .

Judicium. Az Írlet. (törvény-tétel)

Optimum jus n. 3. est
plácida conventio, f. 3.

facta,
vel ab ipſis,
inter quos lis f. 3. est;

vel ab árbitro.

Hæc ſi non procé-
[dit;

venitur in forum, 1
(olim judicabant
in foro,

A' leg-jobb törvény,
a' békeséges meg-alkuvás, (ba-
[rátságos meg-ízerződés)
a' melly meg-lésen, (szereztetik)
vagy ugyan azok által,
a' kik között vagyon a' perle-
[kedés; (veszekedés)
vagy a' köz-biro (fogott sze-
[mély) által.

Hogy-ha ennek nincsen elő-
[menetele;
törvény-székre mennek, 1
régenten ítéletet (törvényt) tesz-
a' piacon, [nek vala
hodie

hodie in prætorio)

cui præſidet judex m. 3.
[(prætor m. 3.) 2
cum aſſeſſoribus; 3

dicographus, 4 m. 2.
cálamó excipit vota.
Actor 5 m. 3.

accúſat
reum, 6

& producit teſtes 7
contra illum.
Reus excúſat ſe,
per advocátum; 8

cui contradicit
actoris procurátor. 9
Túm judex, m. 3.
pronunciat ſententiam,

abſolvens inſontem,

& damnans ſontem,

ad pœnam & multam,
vel ad ſupplicium.

ez mái nap az ítélő, törvény,
[tanács, udvar-házban)
mellyet igazgat a' fő-bíró, (iti-
[lő-mester) 2
a' törvényben együtt ülő
[(igazat-láto) személyekkel; 3
az eskütt (hítes) Iro, 4
pennára vészi (fel-írja) a' vo-
A' fel-peres 5 [okot.
vádolgya

az al-perest, (pörben-fogott,
[törvényre idéztetett,
[bűnös-embert) 6
és bizonylágokat (tanúkat)
amaz ellen. [állít-elő 7
Az al-peres menti magát,
szószolója 8 (érette izollo,
[ügyét mentő) embere,
[prokátora által;

kinek ellene-mond
a' fel-peresnek prokátora. 9
Az után a' bíró,
ki-mondgya az ítélter, (sen-
[tenciát)
fel-szabadítván (el-bocsátván)
[az ártatlant,
és kárhoztatván (meg-sentenci-
[ázván a' vétkest,
a' büntetésre és bírslágra,
avagy testében-valo büntetés-
[res

C X X V.

Supplicia maleficorum.

A' gonofzság-tévőknek (latroknak)

testekben-való meg-büntetések.

Malefici, 1
per lictōres 2
ē cārcere 3
(ubi torqueri solent)

producuntur,
vel equō raptantur, 15
ad locum supplicii.

Fures 4
suspenduntur
in patibulo 5
ā carnifice; 6

A' gonofz-tévők, (latrok)
a' porofzlók által 2 [1
a' tömlőczből 3
(az holott meg-csigáztatni szok-
[tanak)

ki-hozattatnak,
vagy lóval huzzottatnak, 15
a' büntetésnek-helyére.

A' lopók (orok) 4
fel-akasztatnak
az akasztó-fára 5
a' hohértül. 6

mēchi
decollantur. 7

Homicida (sicarii)
ac latrones (piratae)
vel crurifrāgio plexi
rota imponuntur, 8
vel palo infiguntur; 9
friges (lamiae)
super rogam 10
cremantur.

Quidam,
antequam supplicio af-
[ficientur,
elinguantur, 11
aut super cippum 12
manu plectuntur, 13
aut uruntur
forcipibus. 14

Vitā donāti,
numellis constringun-
luxantur, 17 [tur, 16
equuleo imponuntur,
[18

auribus truncantur, 19
virgis caeduntur, 20
stigmatē notantur,
relegantur,
damnantur
ad trirēmes, [tuum
vel ad cārcerem perpe-

A' paráznák [7
le-nyakaztatnak. (fejek vétetik)
A' gyilkosok [jok)
és a' tolvajok (tengeri bolva-
vagy kerékben törettetvén
a' kerékre 8 fel-tétetnek,
vagy karóba vonattatnak; 9
Az éjjel-járó boszorkányok
a' fa-rakáson 10
meg-égettetnek.

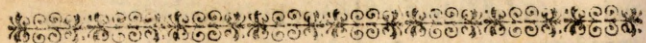
Némellyeknek,
minek-előtte halállal meg-bün-
[tettetnének,
a' nyelvek ki-metsetik, 11
avagy a' tōrsőkön 12
kezek el-vágattatik, 13
avagy süttetnek
fogóckal. 14 [ket,

A' kiknek meg-engedik élete-
a' pellengerbe tétetnek, 16
a' kezek ki-tekertetik, 17
a' fa-fzamárta (lovacs-kára)
[ültetsetnek, 18
fűlők el-metsetik, 19 [20
veszszőckel meg-veretsetnek,
meg-bélyegeztetnek,
a' batárból ki-űztetsetnek,
és a' gallyákra,
vagy órókké-való fogsfagra
íteltetnek.

Perdu-

Perduelles, | *A'* hazájoknak nyilván-
[való ellenfégi,
disceipnatu quadrigis. négy részre szaggattatnak.
[(fel-négyeltetnek)

C X X V I.

Mercatúra. *A'* kereskedés. (kal-
[márfág)

Merces, | *Az* árúk, (kalmár-mar-
[hák)
aliunde allatæ, | *másunnan* el-hozattatván,
in domo comēciōrum, | *az* áru- (kalmár-) házban, *æ*
vel commutantur, | *vagy* el-cseréltetnek,
vel venum exponuntur | *vagy* el-adni ki-tétetnek
in tabernis mercimoniō- | *a'* kalmár-bóltokban, (fáto-
[rum, 2 | [rokban) 2
    & ven-

& venduntur
pro pecunia, (monéta) 3 *és* el-adattatnak
vel mensuratæ 3 *pénzen*, 3
ulná, 4 *vagy* le-mérettetvén
vel ponderatæ 4 *réffel*, (fingel) 4
librá. 5 *vagy* meg-fontoltatván
    Tabernarii, 6 *fontal*. (mértéckel) 5
    circumforanei, 7 *A'* fátorecskákban ártuló
    & scrutarii, 8 [kalmárok, 6
    volunt etiam *a'* kuritolók, (piaczi czél-
    dici mercatores. [csapok) 7
    Venditor 9 m. 3. *és* *a'* fib-vásárolók-is, 8
    ostentat *akarnak*
    rem promelcálem, *kereskedőknek* mondatni.
    & *indicat precium* *Az* el-adó (áros) 9
    quanti liceat. *mutogatya*
    Emtor, 10 m. 3. *az* el-adni-való marhát, (árú)
    licitatur, *és* meg-mondgya az árát,
    & *precium offert*. *hogy* (mennyin) adattatik.
    Si quis *A'* vevő, (vásárló) 10
    contralicétur: 11 *árrán* kéri,
    addicitur res ei, *és* árát igéri.
    qui plurimum *Ha* valaki
    pollicetur. *az* árát fel-veri: (fellgyebb-ké-
    [ri) 11
    amag hagyattatik (adatik) *az*
    [árú,
    a' ki leg-többet
    igér érette.

Men-

Mensuræ & Pondera.
A' Mértékek és Fontok.

Res continuas,
metimur undā; 1
liquiditas, congio; 2
áridas,
medimnó. 3
Gravitatem rerum
experimur ponderibus 4

Egy végben lévő dolgokat,
[(márhákat)]
réffel (fingel) mérünk; 1
az biakat, (folyókat, olvatta-
[kat]) kondérral; 2
a' szárazokat, (aszszúkat)
kőbőllel. (szapuval) 3
A' dolgoknak. (állatoknak)
[nehézségeket]
meg-probálljuk nehézekeivel
[4
& librâ.

& librâ. (balance) 5

In hac primò est
jugum n. 2. (scapus in.
[2.) 6

in cuius medio axiculus,
[7 in. 2.

superius
trútina, (agina) 8 f. i.
in qua examen 9 n. 3.

fese ágitat;

utrinque
sunt lances, ió
pendentes
funiculis. ii

Statéra 12 f. i.

ponderat res,
suspendendo illas
uncó: 13
pondus 14
ex oppósito,
indicat;
utrum sit
æquilibriū? n. 2;
sic-ne?

és fontal. (serpenyő mérték-
[kel) 5

Ezen vágyon leg-először
a' rúdgya, (szára) 6

mellynek közepin a' tengelyecs-
[ke, 7

fellyül
a' mérték-istápa, 8
mellyben a' mérték próba-ütő
[nyelve 9
magát mozgattya; (fel s'-alá
[jár)

mind a' két-felől
vadnak a' mérő-serpenyők, ió
fügven

madzagokon. ii
a' serpenyőilen (függesz-
[ió) font i2

meg-fontollya a' dolgokat;
bele-akasztván azokat
a' horogba: i3
a' font (nehézék) i4
ellenben
meg-mutattya;
hagy-ha
egy-aránt nyomóké?
avagy nem?

C X X V I I I.

Ars Médica. Az Orvosi-tudomány.

Agrótans, 1 o. 3.
accerlit Medicum, 2
qui tangit
arteriam, 3
& inspicit
urinum; 4
tum praescribit
medicamentum
in scheda. 5

A' bereges 1
 el-hivattya az Orvost, 2
 a' ki meg-tapasztallja
 a' izökö-eret, 3
 és meg-nézi
 a' vizelletet; 4
 az után rendeli
 az orvofságot
 egy czédulán. 5

Istud

Istud paratur
 à pharmacopœo 6
 in pharmacopolio, 7
 ubi pharmaça
 in capsulis, 8

pixidibus, 9
 & *lagénis* 10

ad servantur.

Estque
vel potio, 11 f. 3.
vel pulvis, 12 m. 3.
vel pilule, 13
vel pastilli, 14
vel electuarium. 15 n. 2.

Dieta f. 1.

& *oratio*, 16 f. 3.
sunt optima Medicina.
 [f. 1.]

Chirurgus 18 m. 2.
curat vulnere 17

& *ulcera*,
splénis (emplastris.) 19

Az el-készítettik
 a' patikárostól 6
 a' patikában, 7
 az hol patika-szereszkák
 a' láda- (szekrény-) fiacskák-
 [ban, 8
 pefelyekben, 9
 és palaczkokban (bögrég-
 [ben) 10

meg-tartatnak.

Es ugyan
vagy ital, 11
vagy por, 12
vagy pilulák, 13
vagy apró pogácskák, 14
vagy listárium. 15
Az ételben italban-való jó
rend-tartás

és az imádság 16
 a' leg-jobb orvofság.

A' seb-gyógyító orvos 18
 orvosollja (gyógyította) a' se-
 [beket 17

és fekélyeket,
 falastromockal, 19

S 2

Sepul-

Sepultura. A' Temetés.

Defuncti
olim cremabantur,
& cineres
in urna
recondebantur.

Az meg-hóltak
régenten meg-égettettek,
és a' hamvok
egy bögrőcskében
el-tétnék vala.

Nos,

Nos, includimus
nostros demortuos
lóculo (cápulo) 2
impónimus fëretro, 3

& efferri curámus
pompâ fúnebri
versüs cæmeterium, 4
ubi
à vespillónibus 5

sepulchro inferuntur, 6
& humantur;
hoc cippó 7
tégitur,
& monumentis 8
& epitaphiis 9
ornátur.

Cùm funus n. 3.
procédit,
cantantur hymni,
& campána 10
pulsantur.

Mi, bé-teszszük
az mi halottainkat
a' koporsóba, 2
fel-teszszük a' koporsó-sarag-
[lyára, (szent Mihály lo-
és vitettyük [vára) 3
halotti-pompával
a' temető-hely felé, 4
az hol
az halott-temetőktől (fir-
[áfoktól) 5

a' firba bé-tétnék, 6
és a' földbe takartatnak;
ez a' koporsó-kővel 7
bé-fedetik,
és emlékeztető dolgockal 8
és koporsói-verseckel 9
meg-ékesíttetik.

Mikoron az halottat
viszik,
énekek énekeltnék,
és a' harangok
kongattatnak.

S;

Ludus

C X X X.

**Ludus scēnicus. Komédiás- (nézni-
[való-) járék.**

In theatro, 1
(quod vestitur

tapētibus, 2
& sipariis, 3

régitur]
aguntur
comædia
& tragædia,

A' járék-néző-helyben, 1
(a' melly meg-rubáztatik (éke-
[sítetik)

szőnyegeckel, 2
és elől függeszű kárpitokkal,
[(superlátokkal, serge-
[lepeleckel)

bé-fedeztetik (vonattatik)]
tartatnak
öröm-játékok
és szomorú-játékok,

quibus

quibus repræsentantur
res memorabiles ;

ut hic
historia, f. 1.
de filio prodigo, 4
& patre 5 ipsius,
à quo
recipitur,
domum redux.

Actôres, (histriones)
agunt
personati ;
morio, 6 m. 3.
dat jocos.

Spectatôrium
primarii,
sedent
in orchestra ; 7
plebs f. 3. stat
in cavea, 8
& plaudit,
si quid arridet.

mellyekben
emlekezetre méltó dolgok ho-
[zattatnak (állittatnak) elő ;
valamint itten

a' historia
a' tékozló-fiúrúl, 4
és annak attyárúl, 5
a' kitúl
ismét bé-fogadtatik,
midőn haza visszátért.

A' jádzó-személyek,
jádzanak
más rubában fel-öltöztetvén ;
a' bolond, 6
tréfát üz.

A' nézők között
a' leg-fővebbek,
ülnek
a' fő-helyen ; 7
a' köz-nép áll
a' közönséges-helyen, 8
és tapsol kezeivel,
bogy-ba valami néki tettzik.

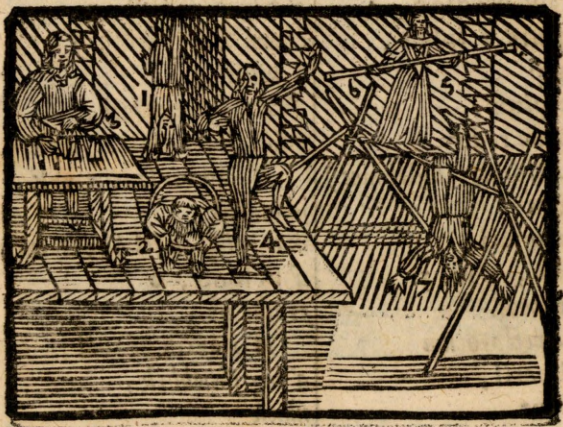
S 4

Præsti-

CXXXI.

Præstigiæ.

A' Szem-fény-vesztés.

Præsti-

Præstigiátor 1 m. 3.

facit
varia spectacula,

volubilitate
corporis,
deambulando
manibus,
aut saliendo
per circulum, 2 &c.

Interdum etiam
tripudiat 4
larvatus.

Agyrtá 3 m. r.
præstigiás facit
e marsupio.

Funambulus 5 m. 3.
gráditur
& saltat
super funem,
tenens manu
baltérem; 6
aut suspendit se
manu
vel pede, 7 &c.

A' Szem-fény-vesztő r

csinál
fok- (külömb-) féle nézni-va-
[ló játékokat,

a' restének
gyorsasága által,
járásköván
a' kezein,
avagy ugrándozván
az abroncsos által. 2 s' eff.

Néha
tánczol-is 4
ál-orozással. (alakossan)
A' táská-játékos 3
szem-fény-vesztést csinál (jádzik)
a' táskából.

A' kötélén-járó (szököl-
jár
[lő] 5
és ugrál (szököllik)
a' kötélén,
tarván kezében
a' segítő (igazgató) rudat; 6
avagy fel-akasztja magát
fel-kezel
vagy lábával, 7 és egy.

S;

Palæ

CXXXII.

Palæstra.

A' küszködő Játék-hely.

Púgiles,
congregiuntur duellō,

in palæstra,

decertantes
vel gladiis, 1

vel hastilibus, 2

A' bajnakok,
szembe-mennek ketten-ketten,
[(bajt-vinak)]

a' küszködő (bajnaki-gya-
[korló) helyben,

meg-harczolván
vagy kardockal, (pallók-
[kal) 1

vagy kopjákkal, 2

& bipén-

& bipennibus, 3

vel semíspathis, 4

vel énsibus, 5

mucronem obligátis;

ne lethaliter cadant:

vel frameis

& pugione 6

simul.

Luçtatores 7

(apud Romános

olim nudi

& inuncti oleo)

prehendunt se invi-

[cem,

& annituntur,

uter alterum

prostrèrere possit,

præprimis

supplantando. 8

Andabate 9

pugnábant pugnis,

ridiculò certámine:

nimírum

obvelátis oculis.

és két-élű dárdákkal, (hala-
[bárdockal) 3

vagy fa-dákofockal, 4

vagy kőszperdeckel, 5

mellyeknek az hegyek bé-va-
[gyon kötve;

hogy halálóssan meg-ne sértsenek:

vagy hegyes-rőrdöckel

és handlárrel 6

egyszer-s'-mind.

A' babylodók (rusakodók,
[birkozók) 7

(a' Romaiaknál

régente meztelenül

és bé-kenettetvén olajjal)

meg-ragadgyák (fogják) egy-
[mást,

és azon erőlködnek,

mellyike

csáphassa- (verheffe-) le a' mási-
[kát,

kiváltképpen penig

kajmots- (láb-) vetéssel. 8

Az ököl-vel-viaskodók 9

viaskodnak vala öklöckel,

nevetséges viadallal:

tudni-illik

bé-kötött szemekkel.

Ludus

CXXXIII.

Ludus pilæ.

A' lapta-játék.

In

In sphaisterio, 1

luditur
pilā: 2
quam
alter
mittit,
alter
excipit
& remittit
reticulō; 3

idque est
nobilium lusus,
ad commotionem
corporis.

Follis 4 m. 3. (pila
[magna f. r.]

aëre distentus
ope epistomii,
sub dio
pugnō 5
teverberatur.

A' lapta-verő házban;
[(helyben) 1

jádzanak
laprást: (laprával) 2
a' melljet
eggyik
el-ut,
a' másik
el-fog
és vízszá-ít
az háló-formán-csinált la-
[poczkával; 3

és ez
a' nemessek játéka,
a' testnek
mozgatására.
A' nagy lapta; 4

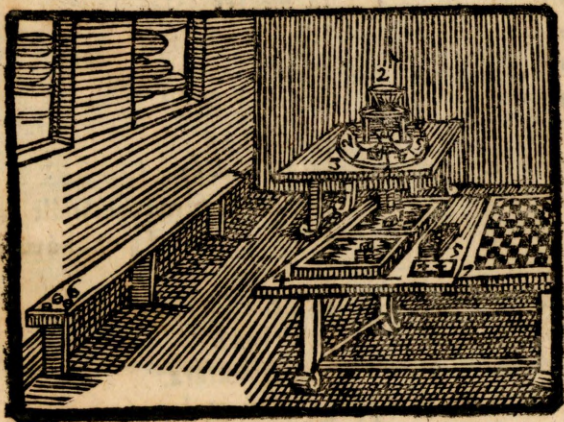
fel-fujattatván
a' szél-erőszűő cséve-által,
a' szabad ég alatt
ököllel 5
ide s'-tova verettetik.

Ludus

CXXXIV.

Ludus alex. A' Koczka-játék.
(Os-tábla-játék)

Tésseris (talís) r
lúdimus,
vel plístobolindam;

vel immittimus illas
per fritillum 2
in tabellam, 3
númeris notátam:

A' koczkákkal r
jádzunk,
vagy leg-több szemekre; (a'
[ki leg-többet vét])
avagy vettyük azokat
töltéséren által 2
valami táblára, 3
a' melly számoekkel meg-vagyon
[jegyezve:
időque

időque est
ludus m. 2. sortilegii
[n. 2.]

aleatorum.
Sorte & arte
lúditur
cálculis
in alveo aleatorio, 4
& chartis lusoriis. 5
Abáculis
lúdimus
in ábaco, 6
ubi sola ars

regnat.
Ingeniosíffimus

ludus est,
ludus m. 2. latrunculó-
[rum 7 m. 2.]

quó veluti
duo exercitús
prælió configunt.

és ez
szerencsén-forgó (álló) já-
[ték]ok

a' koczkáfoknak.
Szerencsével és mesterség-
jádzanak [gel]

rávátolt-fákkal
az os-táblán, 4
és jádzó-kárryákkal. 5
Verő-kővecel

jádzunk
a' verő-táblán, 6
az hol csak maga (csupán) a'
[mesterség]

uralkodik.
A' leg-több gonddal (mester-
[séggel]) járó

játék,
a' vitéz-(csata-)játék, 7

a' mellyben mint-egy
két seregek
egy-mással meg-ítköznek.
[(barczolnak)]

Cursus

Cursus certamina. A' pallya-futás:

Pueri
exercent se cursu,
five super glaciem i
diabábris, 2
ubi etiam vehuntur
trabis: 3
five in campo,
designantes

A' gyermekek
gyakorolják magokát a' futás-
[ban,
vagy a' jégén i
sikamló (csuszkoráló) ézi-
[pellősdőkel, 2
az melyen járnak
szánockal-is: 3
vagy a' mezőn,
csinálván (jegyezvén)

lineam;

lineam, 4
quam,
qui vincere cupit,
attingere,
at non ultra
procurrere, debet.

Olim decurrebant
cursores 5
inter cancellos 6
ad metam; 7
& qui primum
contingebat eam,
accipiebat
brabeum (præmium) 8
à brabeuta. 9

Hodie
habentur hastiludia,
(ubi lancea 10
petitur circulus 11
[m. 2.]

locó equitiorum,

quæ in desuetudinem
[abierunt.

egy vonást, 4
mellyet annak,
a' ki nyerni akar,
el kell érni,
de nem annál tovább
futni.

Régenten futnak vala
a' pallya-futók 5
a' rekesszében 6
a' czélhoz; 7
és a' ki leg-először
el-éri vala azt,
az el-veszi vala
a' pallya-futásnak jutalmát 8
a' jutalom-olító bírótól. 9
Ez mai nap
tartatnak kopja-játékok,
(az hol a' lanczával 10
a' gyűrűt öklelik 11)

a' nyargalló (ló-futtató) játé-
[kok helyett,
a' mellyekről el-szoktanak.
[(mellyek szokatlanocká
[lettenek, meg-szűntenek)

T

Ludi

CXXXVI.

Ludi pueriles.

Gyermeki-játékok.

Pueri

Pueri
hūdere solent,
vel globis fictilibus; 1

vel iactantes
globum 2
ad conos; 3

vel sphaerulam
clava 4
mittentes
per annulum; 5
vel turbinem 6
flagellō 7
versantes;
vel sclopō 8
& arcu 9
jaculantes;
vel grallis 10
incidentes;
vel super petaurum 11
se agitantes,
& oscillantes.

A' gyermekek
jádázani szoktanak
vagy földből csinált golyóbí-
[sokkal; 1]

avagy hajítván
a' tekét (görgetőt) 2
a' csűrök (csonokok) köz-
[zé; 3]

avagy a' bőrköcskét
a' bottal 4
hajtván
a' karikán által; 5
avagy a' pergettyűt 6
a' korbáccsal 7
forgatván; (hajtván)
vagy fuvalló-csévével, 8
és kéz-íjjal 9
lövöldözvén;
avagy fa-lábokon 10
járválván;
avagy a' lógatón 11
magokat lógatván,
és rengetvén.

T 2

Regnum

C X X X V I I .

Regnum
&
Regio.

Az Ország
és
a' Tartomány.

Multæ

Multæ urbes

& pagi,
faciunt
regionem
& regnum.

Rex, m. 3.
aut Princeps, c. 3.
feder

in metropoli: 1
Nobiles,
Barones,
& Comites,
habitantes
in circumjacentibus
arcebus: 2
rustici,
in pagis. 3

Juxta
flumina navigabilia 4

& vias regias, 5
habet Princeps

sua telonia:
ubi,
à navigantibus,
& iter facientibus,
portorium n. 2.
& vectigal n. 3;
exigitur.

Sok városok

és faluk,
csinálnak
tartományt
és országot.
A' király,
vagy a' fejedelem,
lakik
a' derék- (fő-) városban: 1
a' Nemességek,
Zászlós-Urak,
és Grófok,
laknak

a' környül-váló (szomszéd)
várakban: 2
a' parasztok,
a' falukon. 3

Mellettek
az hajóval meg-járható folyók
[vizeknek 4
és az ország-tírtainak, 5
vadnak a' fejedelemnek (földes-
[Urnak)

vámjais
az hol,
az hajókázóktól,
és úrakon-járóktól,
a' rév-bért
és a' vámot
meg-kérlik. (kívánnják)

T 3

Regia

CXXXVIII.

Regia Majestas.

A' Királyi Felség.

Rex,

Rex, 1
in splendore regio,
fedet
in suo folio, 2
magnificò hábitu, 3

redimítus
diadémate, 4
tenens manu
sceptrum, 5
stipátus
aúlicis.

Inter hos
primarii sunt,
Cancellarius 6 m. 2.
cum Consiliariis,
& Secretariis;

Pratorii n. 2. Praefectus,
[7 m. 2.

Aule f. r. Magister, 8
[m. 2.

Pocillátor, 9 m. 3. (Pin-
[cerna, m. 1.)

Dápisfer, 10 m. 2.

Thesaurarius, 11 m. 2.

Archi-Cubicularius, 12
[m. 2.

& Stábuli n. 2. Magi-
[ster. 13 m. 2.

A' Király, 1
királyi-méltóságában
ül
az ő Királyi-székiben, 2
jeles (dícsőséges , méltóságos)
[öltözetben , 3

fel-ékesítettvén
koronával, 4
tartván kezében
a' királyi-pálczát, 5
környül-vétettvén
udvar-néppel.

Ezek között
a' leg-főebbek
a' Kancellárius 6
a' Tanácsokkal,
és Secretáriusokkal; (titok-
[író-deákokkal) együtt;
az udvari Hadnagy, (bíró) 7.

a' Hop-Mester, 8

a' Pohárnok, 9

az Asztalnok, (tálnok) 10

a' kincs-tartó 11

a' fő Komornyik, 12

és a' Lovász-Mester. 13

T 4

Mis

His	Ezek után
subordinantur	következnek
Nobiles aulici, 14	az udvari fő-emberek, (ne- [messek] 14
Nobile n. 3. famulitium, [15 n. 2.]	a' Nemes-Inasok, 15
cum cubiculariis	a' komornyikokkal
& cursoribus, 16	és futó (gyalog, gyors) ina- [lockal, 16
stipatores, 17	a' darabantok 17
cum satellitio.	a' tester (életer) őrző (udva- [ri] fereggel együtt; A' kún-való (idegen)
Exteriorum	követeket 18
Legatis 18	meg-
præbet	halgattya (audientziát ad nekik)
aures	nyilván. (pompással)
solenniter.	Máshová
Aliorsum	el-küldi
ablégat	a' vicéjit, (király-képeit)
Vicarios suos,	helyette-országloicit,
Administratores,	Tilzt-tartóit, (gond-visele-
Præfectos,	[it])
Questores,	szám-tartóit,
& Legatos;	és követit;
quibus	a' kiknek
subinde mittit	ottan-ottan, (egy-más-után)
mandata nova	[küld]
per veredarios. 19	új parancsolatokat
	a' száguldó posták által. 19

Morio

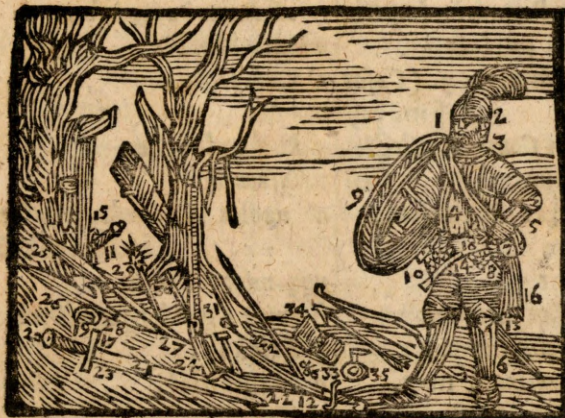
Morio 29 m. 3.	A' bolond (úr-bolondgya)
movet risum	neverséget indít
ludicris actionibus.	[29 csúfos tréfáival.
In Romano Imperio	A' Romai országban
serum potitur	mindenekkel bir
Imperátor, m. 3. (Cæsar	a' Császár,
[m. 3.]	
qui in Conventu Electio-	a' ki a' gyűléskor
eligitur	választatik
ab VIII Electoribus,	a' nőlcz Császár-választó
	[Hercegektől,
us sunt	ugy-mint, a' kik
III Ecclesiastici	harman Egyházi-személyek
& Archiepiscopi,	és Ersekök,
Moguntinus, m. 2.	a' Moguntiai,
Trevirensis, m. 3.	a' Tréviri,
Coloniensis, m. 3.	a' Koloniai,
& V Seculares,	és ötön világiak,
Rex m. 3. Bohemia f. 1.	a' Cseh-Országi Király
Archipincerna, m. 1.	a' fő-pohárnok,
Dux c. 3. Bavaria f. 1.	a' Báváriai Herceg
Archi-Dapifer, m. 2.	a' fő-tálnok,
Dux c. 3. Saxonia f. 1.	a' Saxoniai Herceg
Archi-marescallus, m. 2.	a' fő-Hadnagy,
Marchio Brandenbur-	a' Brandeburgumi határos
[gensis m. 3.]	[Herceg
Archi-Camerarius, m. 2.	a' fő-Kamarás,
& Comes c. 3. Palatinus	és a' Palatinus
[m. 2.]	
Archi-Thesaurarius, m. 2.	a' fő-kincs-tartó,

T 5

Miles

Miles. A' vitéz. (katona fegyveres)

Si bellandum est,
scribuntur milites. 1
Horum arma sunt
galea f. 1. (cassis f. 3.) 2
(quæ ornatur
eristâ)
armatura, f. 1.
cujus partes sunt,
torquis m. 3. ferreus, 3
thorax, 4 m. 3. [m. 2.
brachialia, 5
ocrea ferrea, 6
manica, 7
cum lorica 8
& scuto: (clypeo) 9

Hogy-ba hadakozni kell,
katonákat 1 (hadat) fogadnak
Ezeknek fegyverek
a' sisak (vas-füveg) 2
(a' melly fel-ékesítették
czimmerrel, tollal)
a' vas-fegyver-derék,
mellynek részei,
a' vas-gallér, 3
a' mely- (derék-) vas, 4
a' karvafok, 5
a' vas-saruk, 6
a' pléhes kesztyűk, 7
a' pánczélyal, 8
és pajissal együtt: 9

hæc sunt arma defensi- ezek az óltalomra-valo fegy-
[va. [verek;

Offensiva sunt,
gladius, 10 m. 2.
framea, 11 f. 1.
& acinaces, 12 m. 3.
qui vaginâ 13
reconduntur,
& cingulô 14
vel balteô 15
accinguntur;
(fascia f. 1. militâris 16
[c. 3.

inservit ornâtui)
rhombæa, 17 f. 1.
& pugio. 18 m. 3.
In his est
manubrium, 19 n. 2.
cum pomo, 20
& verûum 21 n. 2.
cuspidatum, 22
in medio
dorsum, 23 n. 2.
& acies. 24 f. 5.
Reliqua arma sunt,
hasta, 25 f. 1.
bipennis, 26 f. 3.
(in quibus
hostile 27 n. 3.
& mucro, 28 m. 3.)

űrközetre valok,
a' pallos, (kard) 10
a' hegyes-tör, (kőszperd) 11
és a' szablyák, 12
mellyek az hüvelybe 13
tételnek,
és az övvel 14.
vagy szablya- (bagláros) szí-
fel-köttetnek; [jal 15
(a' fegyveresnek-valo futo-
[öv 16
ékeségre szolgat)
a' két-élű hozszű tör, 17
és a' handsár. 18
Ezekén vagyon
a' maroklat, 19
mind gombostűl, 20
és a' Vas 21
meg-hegyesítve, 22
a' közepin
a' háta, 23
és az éle. 24
A' többi fegyverek,
a' lánca, (dárda) 25
a' halabárd, 26
(a' mellyeken vagyon
a' nyel (a' lantz-fa) 27
és a' hegyes-vas 28)

clava;

clava, 29 f. r.

& castris. 30 m. 4.

Eminus pugnatur

bombardis (sclopétis) 31

& sclopis, 32

quæ onerantur globis

33

è thecâ bombardariâ, 34

& pûlvere nitrâtô

è pyxide pulverariâ. 35

a' furkó, (buzgány, tollas-

[bot) 29

és a' balta. (csákány) 30

Távolról (mészúnnen) har-

puskáckal 31 [czolnak

és piztolyockal, 32

mellyek meg-töltetnek golyobi-

[lockal 33

a' loding-tartóbúl, 34

és puska-porral [búl. 35

a' puska-por-tartó palaczk-

C X L.

Castra.

A' Tabor.

Expeditione iucepta
castra i n. 2. pl.
locantur,

Mikoron ki-szállottanak
tábort r
esinálnak,

& tentoria

paxillis figuntur,

vel è linteis 2

vel è stramentis; 3

eaque circumdant,

securitatis gratiâ,

aggeribus 4

& fossis: 5

constituuntur etiam

excubie, 6 f. r. pl.

& emittuntur

exploratores. 7

Pabulationis

& prae causa,

fiunt

excursiones: 8

ubi saepius

cum hostibus 9

velicando confligitur.

Tentorium

summi Imperatoris, 10

est in medio

castrorum.

és a' fátorok

czövekeekkel fel-vonattatnak;

vagy vászonbúl 2

vagy szalmábúl; 3

és ezt környül-vészik,

bátorságnak kedvéért,

fánczockal (töltéseekkel) 4

és árkokkal: 5

rendeltetnek

ör-álló stráfák-is, 6

és ki-bocsáttatnak

a' kémek. 7

Az abrakoláshnak

és prédának kedvéért,

lésznek

ki-futamások: (nyargallá-

[lok) 8

az hol sokszor

az ellenséggel 9

csata vagon.

A' sátor

a' fő hadi fejedelemnek, 10

a' közepin vagon

a' tábornak.

Acies

Acies & praelium. A' hadi-rend és

[az harcz.

Quando pugna f. r.
committenda est;
acies f. 5. instruitur,
& dividitur
in frontem, 1
tergum, 2
& alas. (cornua) 3
Peditarius 4 m. 4.
intermiscetur
equitatus. 5
Ille distinguitur,
in centurias;
hic, in turmas :

Mikoron harcznak
kell lenni ;
hadi-rend csináltatik,
és el-osztatik
elől-járo seregbe, 1
hátról-járo seregbe, 2
és ízárnnyakra. 3
A' gyalogság 4
egyelítettik
a' lovas-sereg közzé. 5
Amaz el-rendeltetik,
ízáranként ; (ízárad-allyak-
[ra, hadnagyfágokra)
ez, dandárookra: (rajsseregekre)

illae in medio ferunt
vexilla ; 6
hae, labara. 7

Eorum Praefecti
sunt Decuriones,
Signiferi,
Vicarii,
Centuriones, 8
Magistri equitum, 9
Tribuni,
Chiliarchae,
& omnium summus
Imperator. m. 3.

Tympanista 10
& tympanotribae, 11
ut & tubicines, 12
ad arma vocant,
& militem
inflammant.

Primò conflictu,
explosuntur
bombardae 13
& tormenta: 14

Postea
cominus pugnatur 15
basiis & gladiis.

Victi,
trucidantur, 16
vel capiuntur,
vel aufugiunt. 17

amazok középbén viszik,
a' zászlókat ; 6
ezek, a' kornétákat. 7
Ezeknek elől-jároi
a' tizedesek,
a' zászló-tartók,
a' vice-hadnagyok,
a' századosok, 8
a' lovas-kapitányok, 9
a' fő-hadnagyok,
ezer lovas kapitányok,
és ezeknek minnyájoknak fejek
az hadi-fejedelem. (a' generális)

A' dobosok 10
és réz-dobosok, 11
a' mint a' trombitások-is, 12
lármát fújnak
és a' vitéz (katonát)
néki bátorították.

Az ütközetnek elein,
ki-síttetnek
a' puskák 13
és a' taraczkok: 14

Az után
közelről harcolnak-meg 15
kopiákkal és kardokkal.

A' meg-győzöttettek,
meg-öletteinek, 16
vagy el-fogattatnak,
vagy bogy el-szaladnak. 17

Succen-

Supercenturiati 18 m. 2. A' segítő sereg 18
 superveniunt [pl. érkezik
 ex insidiis. a' les-helyből.
 Impedimenta 19 n. 2. A' tábori eszköz-hordozó
 [pl. [szekerek 19
 spoliantur. sákmányra hányattatnak. (fel-
 [dúlattatnak)

CXLII.

Pugna navális. A' tengeren-való

[harcz.

Navale n. 3. praelium, A' tengeren-való harcz
 terribile est, [n. 2. rettenetes, [(ütközöt)
 cum midőn
 Argentes naves, az igen- (felettebb-) nagy ha-
 [jó,
 veluti

veluti arcet;
 concurrunt
 rostris; 1
 aut tormentis 2
 se invicem quassant:
 atque ita perforatæ;
 perniciem suam
 imbibunt;
 & submerguntur; 3
 aut, cum
 igne corripiuntur;
 & vel
 ex incendio
 pulveris tormentarii, 4
 homines
 in aërem ejiciuntur;
 vel in mediis aquis
 exuruntur:
 vel etiam
 in mare defilientes

suffocantur.

Navis f. 3. fugitiva
 [f. r. f

ab insequentibus 6
 intercipitur;
 & capitur.

valamint a' várak;
 meg-ütkeöznek
 az orrockal; 1
 avagy ágyúkkal 2
 egymást rontják:
 és ekképpen által-lyukasztatván;
 saját veszedelmeket
 magokba iszszák;
 és el-merülnek; 3
 avagy, midőn
 meg-találnak égni;
 és vagy
 a' puska-pornak 4
 meg-gyulladásából
 az emberek
 a' levegő-égbe hányattatnak;
 vagy a' vízben
 meg-égettetnek:
 avagy
 a' tengerben- is úgorván (vet-
 [vén magokat)
 belé bálnak.

Az el-fzalatt hajó 5

a' kergetőktől 6
 el-fogattatik;
 és fogságban esik:

Obsidium urbis. A' Városnak meg-

[szállása.

Urbis, f. 3:
obsidionem passura,
primum provocatur
per tubicinem, 1
& invitatur
ad deditionem.

Quod facere
si abstinat;
oppugnatur
ab obsidentibus,
& occupatur:

Vel muros
per scalas 2
transcendendo,

A' Város,
mellyet meg-fognak szállani,
előbb fel-kérettetik
egy trombitás által, 1
és meg-intetik
a' fel-adásra.

Ezt meg-cselekedni
ha ellenzi;
meg-ostromoltatik
az alája szálattoktól,
és meg-vétettetik:

vagy a' kő-falokat
a' lajtorjáján 2
meg-hágván,

aut arietibus, 3
diruendo,
aut tormentis 4
demoliendo;
vel portas
exostra 5
dirumpendo;
vel
globos tormentarios 6
et mortariis (balistis) 7
per balistarios, 8
(qui post gerras 9
lanciant)
in urbem ejaculando;
vel eam
per fossiles 10
cuniculis subvertendo.

Obsessi
defendunt se
de muris, 11
ignibus,
lapidibus, &c.
aut erumpunt. 12

Urbis,
vi expugnata,

diripiunt;
exciditur, [tur.
& interdum solo aqua-

vagy fal-törő-kosókkal 3
le-rontván,
vagy ágyúkkal 4
őszve-lövöldözvén;
avagy a' kapukat
pedárdával (fa-ágyúval) 5
bé-törvén; (rontván)
avagy
tűzes-láprákat 6
a' mofárokból 7
a' pattantyúfok által, 8 [9
(a' kik a' fánccz-kosárok megett
lappangnak (el-rejtik magokat)
a' városba hánván; (vetvén)
avagy azt
a' fánccz-ásóke által 10
meg-ásván, (ál-lyukakon fel-
[hánván])

A' meg-szállottak
öltalmazák magokat
a' kő-falakról, 11
tűz-szerkezettel,
kőveccel, és eff.
avagy ki-űtnék. (rohanniak)
A' Város, [12
ostrommal (erővel) meg-vé-
[tettetvén,
fel-dulattatik; (sákmányra há-
el-pusztítottatik, [nyattatik)
és néha földig le-rontatik.

Religio.

Az Isteni tisztelet.

Pietas 1 f. 3.
Regina f. 1. virtutum,
hausta
notitia Dei,
vel
ex libro Naturæ, 2
(nam opus n. 3.
commendat artificem)
vel
ex libro Scripturæ, 3
colit Deum 4
humiliter;
recolit mandata eius,
comprehensa

A' kegyesség 1
a' jó-iadulatoknak királyné-
meg-ismervén [jok,
az Istent,
akár
a' természetnek könyvéből, 2
(mert a' munka (mű)
dicsíri a' mesterét)
akár
a' szent Írásnak könyvéből,
az Istent tiszteli 4 [3
alázatosan;
meg-emlekezik parancsolatiról,
mellyek bé vadnak foglalva

Deca-

Decálogo; 5

& oblatrantem
rationem 6
conculcans,
præbet fidem 7
& assensum
verbo Dei;
eumque invocat, 8
ut opitulatore,
in adversis.

Divina officia
fiunt
in templo: 9
in quo est
penetrále n. 3. ádytum
[n. 2.) 10

cum altári, 11
sacrarium, 12 n. 2.
suggestus, 13 m. 4.
subsellia, 14 n. 2. pl.
ambónes, 15
& baptisterium. 16 n. 2.

Deum esse, [nos:
sentiant omnes homi-
sed non omnes
nóru Deum recte.

Hinc oriuntur
diversæ religiones:
quarum primariæ IV
adhuc numerantur.

a' tíz ígékben; (a' törvény-
[nek könyvében) 5

és az ellene-mondó
okoságot 6
le-típorván,
el-bízi 7
és jóvá- (reá-) hadgya
az Istennek ígét,
és segítségül bíja azt, 8
mint segedelem nyújtót,
az inségben.

Az Isteni szolgálat
lészen (végbe vitetik)
a' templomban: 9
a' mellyben vagyon
az éneklő-kar 10

az óltárral, 11
a' segrestre, 12
a' prédikáló-szék, 13
a' székek, (ülő-helyek) 14
a' karok, 15
és a' keresztfő-kő. 16

Hogy legyen Isten,
ast minden emberek meg-érzik:
de nem minnyájan
ismérik-meg az Istent igazán.

Inné támadnak
a' különböző vallások:
mellyek hiváltképpen négyen
számláltatnak mostan-is.

Gentilismus. A' Pogány Hit.

Gentiles, finxerunt
[sibi
propè duodecies mille
[Númina.
Eorum præcipua e-
[rant,

Jupiter, 1 m. 3. celi;
Neptunus, 2 m. 2. maris;
Pluto, 3 m. 3. inferni;
Mars, 4 m. 3. belli;
Apollo, 5 m. 3. artium;

A' pogányok, ki-gondolta-
[nak magoknak
közel tizenkét-ezer Isteneket.

Azok között a' leg-fővebbek
[valának,

a' Jupiter, az égnek; 1
a' Neptunus, a' tengernek; 2
a' Pluto, a' Pokolnak; 3
a' Márs, a' hadakozásnak; 4
az Apolló, a' tudományok-
[nak; 5

Mercurius, 6 m. 2.
[mercatorum,
Eloquentia, & furum;
Vulcanus, m. 2. (múlciher,
m. 3.) ignis & fabrorum;
Eolus, m. 2. ventorum;
Praesides & Deastri:
& obscenissimus
Priapus, m. 2.

Habuérunt etiam
muliebria Númina:
qualia fuérunt,
Venus, 7 f. 3.
Dea f. 1. amorum & vo-
[luptatum,
cum filiolo Cupidine; 8
[f. 3.

Minerva, f. 1. (Pallas)
cum novem Musis,
artium;
Juno, f. 3. divitiarum &
[nuptiarum;
Vesta, f. 1. castitatis;
Ceres, f. 3. frumentorum;
Diana, f. 1. venationum;
& Fortuna, f. 1.

Quin & Morbóna, f. 1.
ac Febri f. 3. ipsa
erant Deæ.

a' Mercurius, a' kalmárok-
[nak, 6
az ékefen-szollásnak, és lo-
[póknak; (rolvajoknak)
a' Vulcanus, a' tűznek és ko-
[vácsoznak;
az Eolus, a' szeleknek;
óltalmazói és hamis Isteni:
és a' leg-ocsmányabb
Priapus,

Voltanak nekik
Isten-aszszonyok-is:
a' minéműek voltak,
a' Vénus, 7
a' szerelemnek és bujaságnak
[Isten-aszszonya,
a' fiával a' Kupidóval egygűr;
[8

a' Pallás,
a' kilencz Musáckal,
a' tudományoknak;
a' Juno, a' gazdagságnak és
[menyegzőknek;
a' Vesta, a' tüzérségnek;
a' Céres, a' gabonáknak;
a' Diána, a' Vadászáknak;
és a' Szerencse.

Sőt még a' betegség-is,
és maga-is a' hideg-lelés
Isten-aszszonyok valának.

Aegyptii
colébant pro Deo
omne genus
animalium & plantarum,
& quicquid manè
primum conspicaban-
Philistæi [tur.
offerébant
Molého (Saturno) 9

suos infantes,
vivos cremandos.

Indi 10
etiamnum venerantur
cacodæmona. 11

Az Egyptom-béli
az Isten helyett tisztelnék vala
mindennemű
állatokat és palántákat,
és valamit reggel
leg-elsőször meg-láttanak.
A' Filisteulok
fel-áldozák vala
a' Molochnak (Saturnus-
[nak) 9
kisdud gyermekskéjeket,
hogy elevenen meg-égettetné-
[nek.

Az Indiaiak 10
még ez máj nap-is imádják
az ördögöt. 11

Judai-

CXLVI.

Judaismus. A' Sidó Hit. (Vallás)

Rectus tamen cultus
[m. 4.
veri DEI, remansit

apud Patriarchas:
qui vixerunt,
antè, & post diluvium.
Inter hos,
est Abrahámo, 1
conditóri Judæorum,

Igaz tiszteletti mind-azon-
[által
az igaz Istennek, meg-mara-
[dott

a' régi Atyáknál:
a' kik éltenek,
a' viz-özön-előtt és az-után.
Ezek között
az Abrahámnak, 1
a' Sidóknak szerzőjének,
Ug
& patri

& patri credentiam,
promissum [ris,
Semen n. 3. illud Mulie-
mundi Messias; m. 1.

& ipse,
avocatus à gentilibus,
cum posteris,
Sacramento Circumcisio-
[nis 2

noratus,
singularem populum
& Ecclesiam Dei con-
[stituit.

Huic populo
postea Deus,
per Mozen, 3
in monte Sinái, 4
suam legem,
scriptam digitò suo,
in tabulis lapideis, 5
exhibuit.

Porro ordinavit
manducationem Agni Pa-
[scaalis; 6

& Sacrificia,
in altari 7
offerenda,
per Sacerdotes; 8

és az hűveknek attyanak,
amaz meg-ígértetett
afszonyi-állatnak magva,
a' világnak Idvezítője;
és az,
el-bivattatván a' pogányoktól,
maradékival egyetemben,
a' környül-metélkedésnek
[Sacramentomával 2

meg-bélyegeztetvén,
egy külömb népet
és az Istennek Anyaszent-egy-
[házát szerzette.

Ennek a' népnek
az után az Isten,
a' Móyses által, 3
a' Sinaí hegyén, 4
törvényét,
magaújjával írva,
kő-táblákon, 5
ki-adta.

Továbbá rendelte
az Húsvéti-barányinak meg-
[évését; 6
és az áldozatokat,
hogy az oltáron 7
fel-áldoztatnának,
a' Papok által; 8

& suffi-

& suffit: 9
& iussit fieri
tabernaculum 10
cum Arca Fœderis; 11
præterea erigi
æneum serpentem, 12
contra morsum
serpentum in deserto.

Quæ omnia
typi erant
venturi Messæ,
quem Judæi
adhuc expectant.

és a' tömjenezéseket: 9
és csináltatta
a' szőverségnek hajlékát 10
a' frigy-ládájával együtt; 11
azon-felgyűl fel-emeltette
az érczből-csinált kígyót, 12
a' kígyóknak
mardolások-ellen a' pusztá-
[ban]

A' mely dolgok minnyójan
ábrázolási voltak
az el-jövendő Messiásnak,
kire a' Sidók
még-is várnak.

Chrē

Christianismus. A' Keresztyén Val-

[lás.

Unigénitus,
æternus
Filius Dei, 3 m. 2.
promissus protoplastis

in paradiso, [re,
tandem implētō tempo-
conceptus per S. Spiri-
[tum,

in sanctissimo útere
Virginis Mariæ, 1
de regia domo
Davidis,

Az egyetlen
örökkén-való
Fia az Istennek 3
meg-ígértetvén az első embe-
[reknek

a' paradicsomban,
végtére bé-tellyesedvén az idő,
fogantatván a' szent Lélek ál-
[tal,

Dávidnak
királyi házából-való
Szűz Máriának 1
szentséges méhében,

& inda-

& inditus
humánâ carne,
Bethlehémi Judææ,
in summa paupertate
stabuli, 2
annó mundi
ter millesimo,
nongentesimo, septua-

[gesimo

in mundum prodiit:
sed mundus
ab omni peccato,
eique impositum fuit
nomen n. 3. Jēsus, m. 4.
quod significat Salva-
[torem.

Hic, cum imbueretur
sacros Baptismo, 4
(Sacramentó
novi fœderis)
à Johanne, 5
præcurfore suo
in Jordâne;
apparuit
sacratissimum mysteri-
divinæ [um n. 2.
Trinitatis,
Patris voce, 6
(quâ testabatur,
hunc esse Filium suum)

és fel-öltözvén
emberi testben, [ban,
Bethlehemben Sídó-ország-
nagy szegénységben
egy istállóban, 2
a' világ teremtmése után
három-ezer,
kilencz-száz hetvenedik eszten-
[dőben

ez világra született:
de tisztán
minden bűntől meg-válva,
és adatott neki
a' Jēsus-név,
a' melly Idvezitőt tészen.

Ez, midőn el-venné
a' szent keresztséget, 4
(az új-testamentomnak
Sacramentomát)
a' Jánosnál, 5
az ő elől-járójától
a' Jordán-vizében;
akkor meg-jelent
az Istenségben-való
Háromlagnak
titkos szentsége,
midőn az Atyának szózatya, 6
(mellyel meg-bizonyította vala
hogy ez legyen ő Fia)

& Spi-

& Spiritu Sancto,
in specie columbae, 7
caelitus delabente.

Ab eo tempore,
trigésimò, atatis suae
verbis [annò,

& opéribus,
prae se ferentibus
Divinitatem,
declaravit, quis esset;
in annum usq; quartu:
à Judaeis
nec exceptus,
nec agnitus,
ob voluntariam
paupertatem.

Ab his
(cùm prius instituisse
caenam mysticam, 8
corporis & sanguinis sui,
in sigillum
novi fœderis,
& sui recordationem)
captus tandem,
ad tribunal Pilati,

Præfetti Cæsarei,
raptus, accusatus,
& damnatus est,
agnus m. 2. innocen-

[tissimus;

és a' szent Lélek,
galamb képében, 7
az égből le-jzállana.

Azon időről fogva,
harmincz elzúldos korában,
Izókcal

és cselekedeteivel,
mellyek Isten léget
jelentettek,
meg-bizonyította, ki legyen;
négy esztendeiglen:
a' Sídóktól

sem bé nem fogattatott,
sem meg nem ismértetett,
kész-akaratból-való
szegénysége miatt.

Ezekről
(midőn az előtt szerzette volna
testének és vérének
szent vég-vacsoráját, 8
az új szövetségnek
meg-peccsételése,
és maga emlékeztetire)
végtére meg-fogattatott,
és a' Pilátusnak a' Császárnak
[tiszt-cartójának,

ítélő-széki eleibe,
ragattatott, vádoltatott,
és el-kárhoztatott,
az ártatlan bárány;

actus-

actusque in crucem, 9
in ara
pro peccatis mundi,
immolatus,
mortem subit.

Sed tertiâ die,
cùm revivisset,
Divinâ suâ virtute,
resurrexit

è sepulchro, 10
& post quadraginta dies
de monte oliveti 11
sublatus in caelum, 12

& cò rediens,
unde venerat,
quasi disparuit [13
in conspectu Apostolorum,

quibus decimâ die
post suum ascensum,
Spiritus Sanctum 14
de caelo,

ipsos verò,
hâc virtute implétos,
de se prædicaturos,
in mundum misit:

olim
rediturus
ad extremum iudicium,
interea sedens
ad dextram Patris,

és a' kereszt-fára feszítettetvén,
azon az oltáron [9
a' világnak bűneiért,
fel-áldoztatván,
halált szenvedett.

De harmad napon,
midőn meg-elevenedett volna,
Isteni erejéből,
fel-támadott
a' koporsóból, 10

és negyven nappal az-után
az olaj-fáknak hegyéről 11
fel-vitetetvén az égbe, 12
és visszá-térven oda,
az honnan jött vala,

mint-egy el-tűnt,
az Apostolok láttára, 13
kiknek tíz nappal
a' fel-menetele után,
a' szent Lelket 14
menyből,

őket pedig,
ilyen erővel tellyeseket,
bogy hirdetnék őtet,
a' világra el-küldötte:

valaha
el-jöendő leszen
az utolsó ítéletre,
azomban állván
az Attyának jobbjára,

& pro

& pro nobis
intercedens.

Ab hoc Cl. 30
dicimur
Christiáni:
inque eo solo
salvámur.

és mi érettrink
esedezvén.

Ettől a' Krisztustól
mondattunk mi
keresztyéneknek:
és egyedül ő benne
idvezülünk.

CXLVIII.

Mahometismus. A Mahomet Val-
[lála.

Mahomet 1 m. 3.
homo bellator, m. 3.
excogitabat sibi
novam religionem,

A Mahomet r
egy katoná-legény,
ki-gondola magának
új vallást,

mixtam

mixtam
ex Judaismo,
Christianismo,
& Gentilismo,
consilio
Judei 2
& Arriani Monachi 3
nomine Sergii;
ingens,
cum laboraret epilepsia,
secum colloqui
Archangelum Gabrielem,
& Spiritum Sanctum;
afffaciens
columbam, 4
ut ex aure sua
escam peteret:
Asseda ejus,
abstinens
à vino;
circumciduntur;
sunt polygami;
extruunt
facella; 5
de quorum turriculis,
non à campanis,
sed à sacerdotibus, 6
ad sacra
convocantur

Sæpius se abluunt; 7

a' melly össze-egyelítettő
sidó-hitből,
keresztyén-hitből,
és pogány-hitből,
egy Sidónak 2
és egy Sergius nevű
Arrianus Barátnak 3
tanácsából;
azt költvén,
midőn ki-verné a' nehézség,
bogy a' Gábiel fő Angyal,
és a' szent Lélek
szollána véle:
szoktatván
egy galambot, 4
bogy a' füléből
eledelt hordana. (enne)
Emek követői,
meg-tartoztattják magokat
a' bortól;
környül-meteltetnek;
sok feleségeket vesznek;
éppítnék [kakat] 5
kápolnákat; (templomoca-
mellyeknek tornyocskáiról,
nem az harangok,
hanem a' Pap által, 6
az Isteni tiszteletre
bivattatnak.

Sokszor mosódnak-meg; 7
X negane

negant	tagadgyák
SS. Trinitátem ;	a' jzent Háromságot ;
Christum honorant ,	a' Krisztust tisztelik ,
non ut Filium Dei ,	nem mint Istennek Fiát ,
sed ut magnum]	hanem mint nagy
Prophétam ,	Prófétát ,
minorem tamen	mind-azon-által a' ki kisebb lé.
Mahomete.	a' Mahometnél. [gyen
Suam legem	Az ő törvényeket
vocant Alcoránum.	Alcoránnak hívják.

CXLIX.

Providentia Dei. Az Istennek gond-
[viselefe.

Humánæ fortes ,
non tribuendæ sunt
fortiæ ,

Az emberi forfokat ,
nem kell tulajdonítani
a' Szerencsének ,

aut casui ,	avagy esetrenek ,
aut siderum influxui ,	vagy a' csillagok ereinek ,
(cometæ r quidem	(az üstökös-csillagok ugyan i
solent nihil boni	semmi jót nem szoktanak
portendere)	jövendőlni, jegyezni)
sed provido Dei óculo ,	hanem az Isten mindenekre te-
[2	[kintó szemének ; 2
& ejusdem	és annak [3
restrici manui ; 3	mindeneket igazgató kezének ;
etiam nostræ prudentiæ ,	és a' mi észelségünknek ,
vel imprudentiæ ,	vagy eszteleniségünknek ,
vel etiam noxæ.	vagy vétekünknek-is.

DEUS
habet ministros suos
& Angelos , 4
qui homini , 5
à nativitate ejus
se associant ,
ut custodes , [tus,
contra malignos spiri-
tus seu Diabolum , 6
qui quôvis istu oculi
ei insidias struit ,
ad tentandum ,
vel vexandum.

Væ dementibus
magis & laniis ,
[kányoknak ,

qui cecodemoni
se dedunt ,
(inestis circulo 7

kik az ördögnek
adgyák magokat ,
(egy kerületbe szorulva 7

incantamentis
eum advocantes)
cum eo collidunt ,
& à Deo deficiunt !
nam cum illo
mercedem
accipient.

bűvös-bájossággal
el-biván ötet) [tenek)
véle bagzanak, (véle egyget ér-
és az Istentől el-szakadnak !
mert ő véle együtt
fizetésekert
el-veszik.

C L.

Judicium extrémum. Az utolsó ité-
[let.

Nam adveniet
novissima dies, c. 5.
quæ,
voce tube, 1
mortuos 2

Mert el-jön
az utolsó nap,
a' melly
a' trombita-szó által, 1
az meg-holtakat 2

resuscit-

resuscitabit,
& cum illis
vivos
citabit
ad tribunal
apparentis
Jesu Christi, 3
in nubibus, [dam
ad rationem reddend-
omnium actionum.
Ubi pii (justi)
& electi, 4
in æternam vitam,
in locum beatitudinis,
& novam Hierosoly-
[mam 5

introibunt :
impii verò
& damnati 6
cum cacodæmonibus
in gehennam, 8 [7
detrudentur,
ibi æternam]
cruciandi.

ísmét fel-támasztja,
és azokkal együtt
az eleveneket
idézni fogja
a' felyhőben
meg-jelenő
Jésus Christusnak, 3
törvény-széki eleibe,
hogy számot adgyanak
minden cselekedettyekről.
Az hol a' jámborok (igazak)
és a' választottak 4
az örök életre,
a' boldogságnak helyébe,
az új Jerusálembe 5
bé-fognak menni :
az Istentelenek pedig
és az el-kárboztottak 6
az ördögökkel 7
a' pokolbéli tűzre, 8
vettettetnek,
hogy ottan örökkén
kinszattassanak.

X,

Clau-

Clausula.

Bé-rekesztés.

Inscriptus Catalogo Librorum
Conventus Leutshavienus
Ordinis Minorum Conventualium

Ita vidisti
summam
omnes res,
quæ possunt ostendi,
& didicisti
primarias voces,
Latinæ, Hungaricæ
linguæ.

Perge nunc,
& lege diligenter
alios bonos libros:
ut fias doctus,
sapiens & pius.

Memento horum:
DEUM time,
& invoca eum:
ut largiatur tibi
Spiritus sapientiæ.
Vale!

Ekképpen láttál
rövideden
mindeneket,
valamelyeket meg-mutatthatni,
és meg-tanítottad
a' leg-fővebb szokat,
a' Deák, Magyar
nyelvnek.

Menny-el mostan dolgozban,
és olvassad szorgalmatoosan
a' több jó könyveket-is:
hogy tudós, bölcs
és kegyes lehess.

Emlékezzél-meg ezekről:
az Istent félted,
és azt segítségül híjad:
hogy meg-adja tenéked
a' bölcseségnek lelkét.
Légy jó egészségben!

I N D E X

TITULORUM.

A.		B.	
Tit.	Pag.	Tit.	Pag.
141 A Cies & præli- um,	302	74 Balneum,	156
5 Aër,	14	95 Bibliopegus,	198
45 Agricultura,	95	94 Bibliopolium,	196
32 Amphibia,	66		
42 Anima Hominis,	88		
18 Animalia, & primum			
Aves,	38		
6 Aqua,	16		
12 Arbor,	26		
119 Arbor Consanguini- tatis,	255		
128 Ars Medica,	274		
91 Ars Scriptoria,	190		
99 Artes Sermōnis,	206		
51 Aucupium,	108		
23 Aves Aquaticæ,	48		
21 Aves Campestris & Sylvestres,	61		
19 Aves Domesticæ,	40		
22 Aves Rapaces,	46		

C.	
40 Canales & Offa,	86
38 Caput & Manūs,	78
39 Caro & Viscera,	80
140 Castra,	300
147 Christianismus,	316
3 Cælum,	10
57 Convivium,	122
54 Coquinaria,	114
135 Cursus Certamina,	288

D.	
43 Deformes & Mon- strofi,	97
1 D E U S,	6
66 Domus,	140

E.

* (o) : (o) *

E.		I.	
106 Eclipses,	224	4 Ignis,	12
83 Eques,	174	31 Infecta repētia,	64
76 Equile,	160	24 Infecta volantia,	50
109 Ethica,	232	100 Instrumenta Musica,	209
108 Europa,	230		
F.		L.	
68 Faber Ferrarius,	144	123 Interiora Urbis,	264
63 Faber Lignarius,	134	Invitatio,	2
64 Faber Murarius,	136	146 Judaismus,	313
29 Feræ Bestiæ,	60	124 Judicium,	266
28 Feræ Pecudes,	58	150 Judicium Extremum,	324
70 Figulus,	148	27 Jumenta,	56
14 Flores,	30	116 Justitia,	248
113 Fortitudo,	242		
13 Fructus Arborum,	28		
16 Fruges,	34		
17 Frutices,	36		
G.			
145 Gentilismus,	310		
102 Geometria,	214		
H.			
35 Homo,	72		
77 Horologia,	162		
44 Hororum Cultura,	93		
115 Humanitas,	246		
72 Hypocaustum, cum Dormitorio,	152		

M.

65 Machina,	138
148 Mahometismus,	320
34 Marini Pisces & Conchæ,	70
X 5	McLi-

A' Részeknek

MUTATO TABLAJA.

A.	Rész.	Levél.
Rész.	Levél.	
63 Acs-mesterség,	134	
117 Adakozás,	250	
119 Atyafiúságnak ágazat- tya,	255	
B.		
20 Bányásztnak,	22	
27 Barmok,	56	
46 Barommal-való bánás,	98	
113 Bátorság,	242	
114 Békeséges-tűrés,	244	
31 mászó Bogarak,	64	
75 Borbély-műhely,	158	
C.		
17 Csémeték,	36	
104 Csillagok bujdosásának helyeztetések,	220	
30 Csúszó-mászó állatok,	62	
E.		
3 Eg,	10	
5 levegő-Eg,	14	
Rész.	Levél.	
103 Egi-golyóbis,	216	
43 Ektelenek és csuda ter- metűnek,	91	
18 Elő-állatok, és elsőben a' Madarak,	38	
12 Elő-fa,	26	
35 Ember,	72	
42 Ember lelke,	88	
36 Embernek hét ideje,	74	
37 Emberek külső tágjai,	75	
115 Emberség,	24	
67 Ercz-bánya,	142	
40 Ere és Csontok,	83	
109 Erkölcsökről tanító tu- domány,	232	
108 Európa,	230	
F.		
13 Fák gyümölcsei,	28	
70 Fazekas,	148	
38 Fej és kezek,	78	
7 Fekybók,	18	
Folyo-		

33 Folyo- és állo-vizbéli balak,	68	I.	
8 Föld,	20	116 Igasság,	248
9 Föld-fajzati,	21	91 Iró-deaki mesterség,	190
107 Földi-golyóbisnak felső fele,	226	I ISTEN,	6
Földi-golyóbisnak alsó fele,	228	149 Istennek-gondviselése,	322
102 Föld-mérés,	214	144 Isteni-tisztelet,	308
74 Főrodó.	156	124 Itélet, (törvény-té- [tel)	266
G.		150 utólló Itélet.	324
125 Gonofzság-tévőknek te- stekben-valo meg- büntetések,	268	K.	
136 Gyermeki-játékok.	290	80 Kádár, (Pintér)	168
H.		49 Kenyér-fűtés,	104
141 Hadi-rend és Harcz,	302	78 Kép-írás,	164
90 Hajó-törés,	188	126 Kereskedés,	270
88 evezős- } Hajó,	184	44 Kertnek művelése,	93
89 terh-hor- } dozó- }	186	138 Királyi-felség,	294
50 Halászás,	106	134 Koczka-játék,	286
66 Ház,	140	130 Komédiás-játék,	278
71 Háznak rekeszei,	150	68 Kovács,	144
118 Házas-társaság,	252	64 Kő-műves,	136
145 pogány- } Hit,	310	96 Könyv,	200
146 sídó- }	313	94 Könyv-áros bolt,	196
105 Holdnak jelenései,	222	95 Könyv-kötő,	198
39 Hús és belső-részek.	80	93 Könyv-nyomtatás,	194
		81 Kötél-jártó és Szi-jár- tó,	170
		11 Kővek,	24
		Kútak,	

73 Kúta, 154
41 Külső és belső érzéken-
ségek, 86
132 Kúszkódó játék-hely, 282

L.

133 Laptá-játék, 284
58 Len-mívelés, 124
76 Ló-istálló, 160
83 Lovas, 174

M.

51 Madarászás, 108
20 éneklő }
19 házi }
21 mezei és Mada-
erdei rak, 44
22 ragadozó, 46
23 vizi }
26 Marbák, 54
Meg-szólítás, 2

127 Mértékek és Fontok, 272

112 Mértékletesség, 240
65 Mesterséges emelő-ber-
számok, 138
53 Mészáros-ság, 112
47 Mész-gyűjtés, 100
100 Muszikáló-szerszámok, 269

N.

106 Napban és Holdban va-
ló fogyatkozások, 224
25 Négy-lábú állatok, és
először az háziak, 52
79 Nézéfre szolgáló áve-
gek, 166

O, és Ó.

110 Okosság, 235
77 Ora-mutatók, 162
137 Ország és Tartomány, 292
128 Orvosi-tudomány, 274
97 Oskola, 202
48 Órlés. (Molnárság) 162

P.

135 Pálya-futás, 288
92 Papiros, 192
15 Paréjok, 32

R.

24 Repdeső apro állatok.

S.

56 Ser-főzés, 120
61 Szabo, 130
54 Szakács-ság, 114
45 Szántás-vetés, 95
84 Szekerek, 176
85 Szekerezés, 178

Szekré-

69 Szekrényes és Eszter-
gáros, 126

31 Szem-fény-vestés, 280

72 Szoba az ágyas-báz-
zal, 152

11 Szorgalmatosság, 238

59 Szóves, (Takács-ság) 126

20 Szülőknek állapotok, 258

55 Szűnet, 117

T.

40 Tábor, 300

98 Tanuló-báz, 204

29 Temetés, 276

42 Tengeren való harc, 302

34 Tengeri halak és csi-
gák, 70

4 Tűz, 12

U.

21 Uraság, 260

87 Uzás, 182

82 Utón-járó, 172

V.

28 Vad-állatok, 98

52 Vadászás, 110

29 fene-Vadak, 60

147 keresztényen Vallás, 316

148 mahomet Vallása, 320

62 Varga, 132

122 Város, 262

123 Városnak belső része, 264

143 Városnak meg-szállása, 306

60 Váznak, 128

57 Vendégség, 232

16 Veteményes magok, 34

2 Világ, 8

101 Világi bölcsesség, 212

14 Virágok, 30

139 Vitéz, 298

6 Víz, 16

32 Vízben és szárazon egy-
aránt élő állatok, 66

86 Vizeken való által-
menés, 180

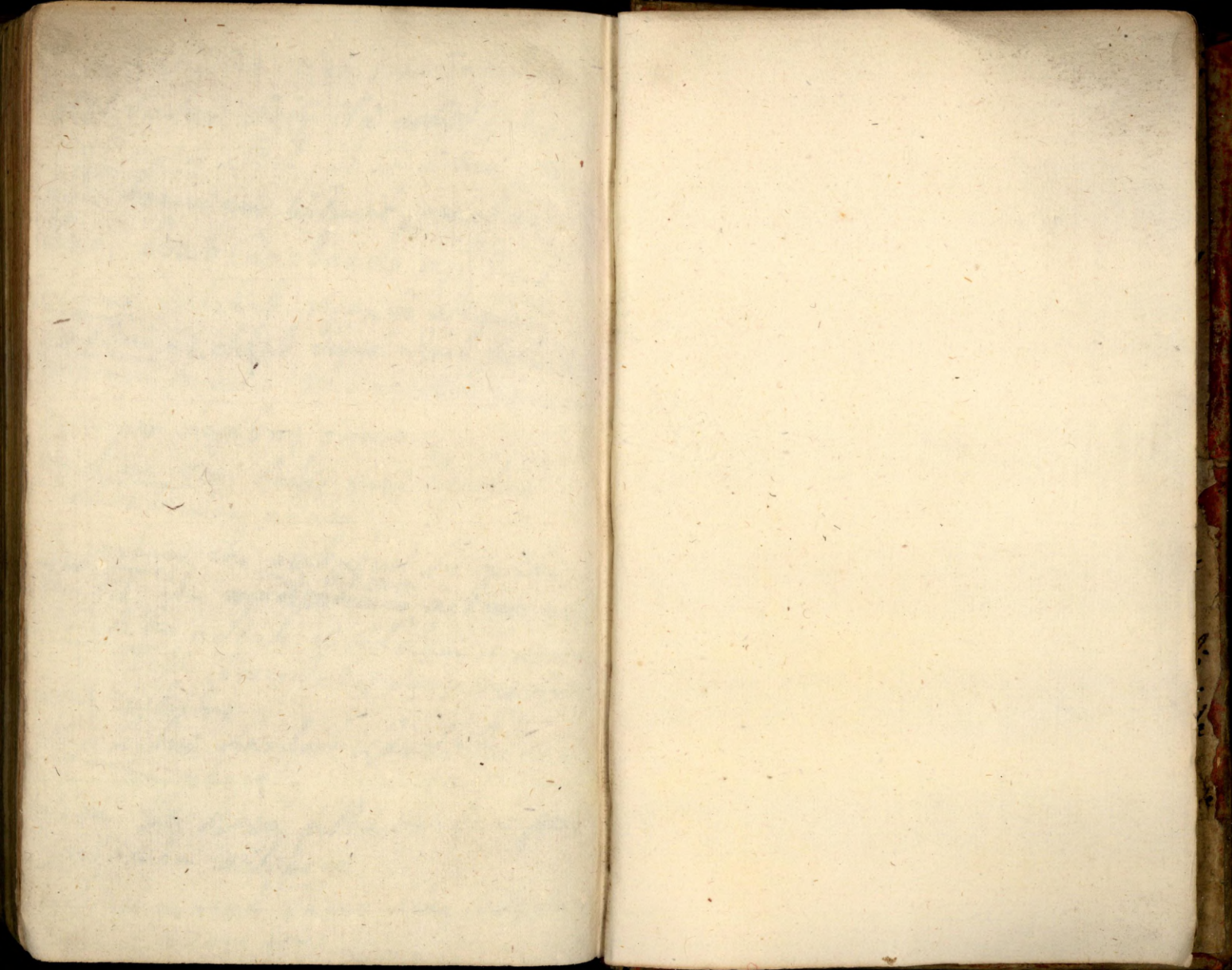
V E G E.

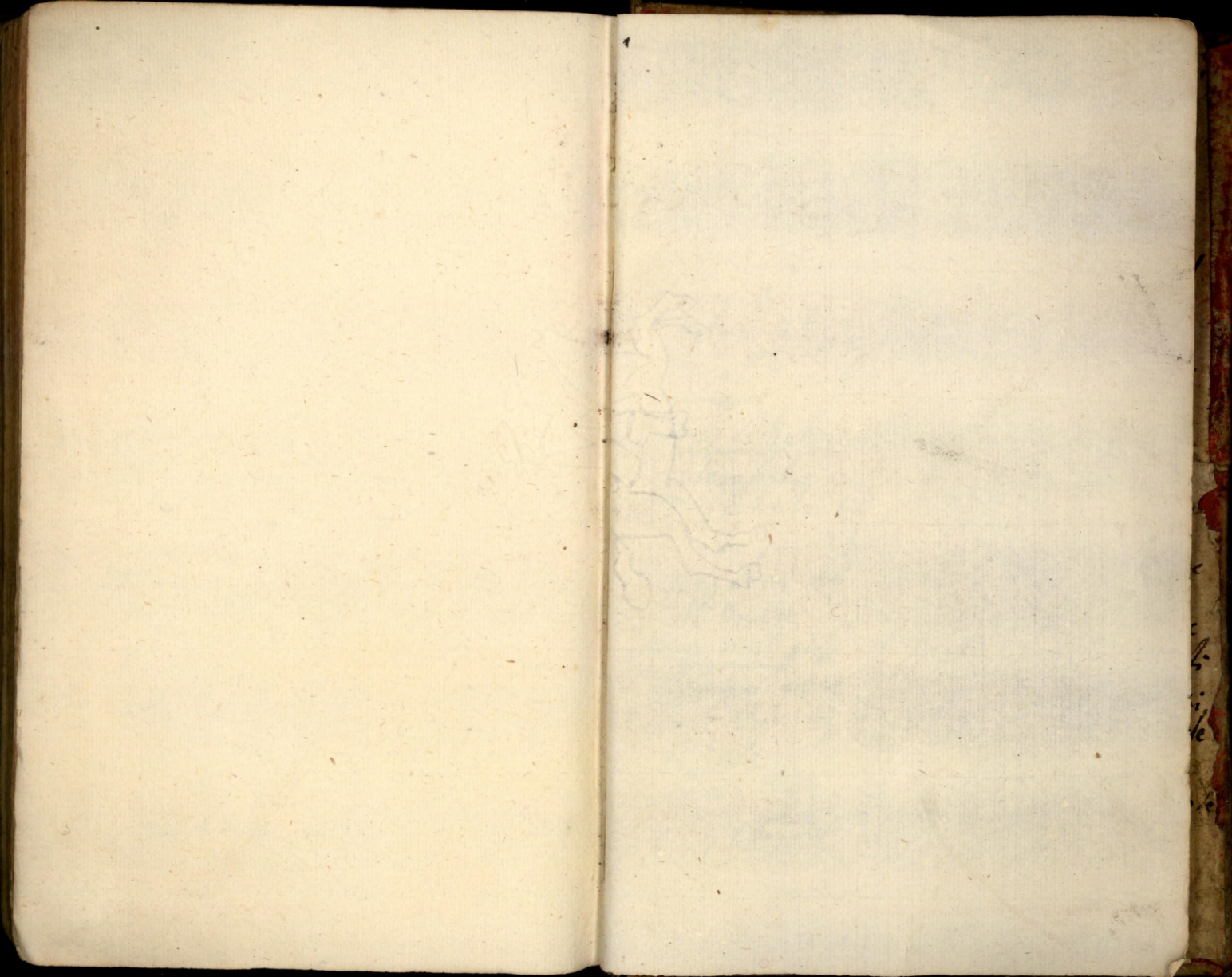

Subiecti sine iuri Alasotollan
At Rudon Eggi ita arbitratu su
Eggi carui albet jst be a boni po
unum hominem in hunc secatum
Unus homo Canabando restituit
Serni salakib repenit aliquem
Et alni az etket supra Egie forata
appone forata minis hanc forata
Mensam dapibus onerare
Eggi et na veri hodie veri tandem
ad et tandem aliq
Eggi jstam ita ambulavi sic mihi
occurrit ita ^{meum} meum actum qd
scholaba adlak in Scholam de dorum
no schola commentatus sacratu in h
abus additus
Eggi et mi lardare lardi perundis
trajutere
Kasi et Kasi pitta barbare pro
pulticula miliacea
Eggi et inwend lardi hinc ced, hinc
apage hinc

Mel enim n est Helu Tempore
Kessonem neked tibi saluto tibi acceptum
hi tribuo in Solidum
egien meg mar Eger fiat iam Lemel
fiat tandem fiat aliquid tandem
Benè Valami benne eritne aliquid
fiotne hoc tandem Aed de turne hoc
festum aliquando.

Negallot as eoō Stetit plusia de nist plu
Meg Schetoi allopiot Condito portibz
Folerabilis
Meg Schetoi in portibz et scriba in
scriba probabilis
Meg enni de Comedien vorare absorbere
de vorare
meg most jost ab huc modo venit nunc
demum ades meg Bolotakia boti locuti
sunt vinum Depreharunt laudem vini
hi traxerunt vino detraxerunt de laude
Lama Kij
Nue glott ad optia S Stetit pro officio
addidit

